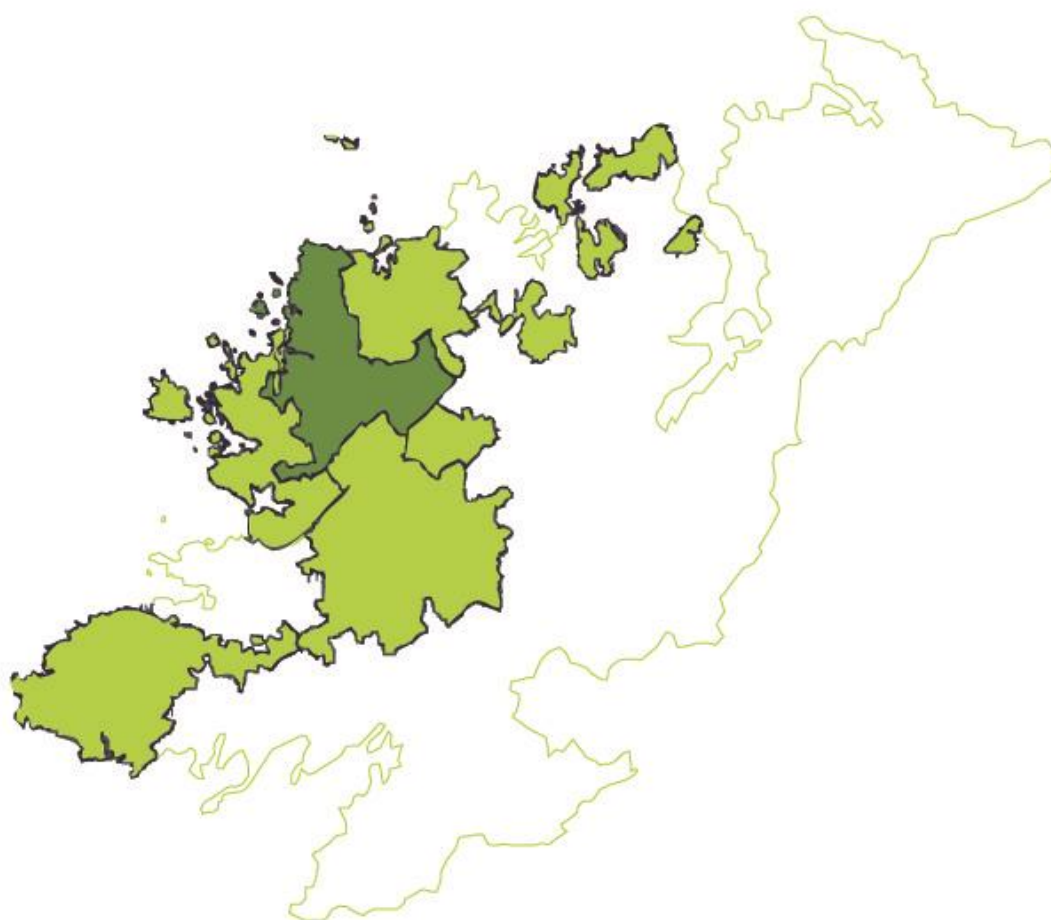

**Plean Teanga do Limistéar Pleanála Teanga Ghaoth Dobhair,
Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir**

Nollaig 2016

**Plean Teanga do Limistéar Pleanála Teanga Ghaoth Dobhair,
Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir**

***Language Plan for the Language Planning Area of Gaoth Dobhair,
Anagaire, Rann na Feirste and Loch an Iúir***

Please note: Bilingual material can be found on pages 15, 30 and in Aghuisín III.

Clár na nÁbhar

Ráiteas ón Choiste Stiúrtha.....	iv
Nóta ón Chathaoirleach.....	v
1. Cúlra an Phróisis Pleanála Teanga	1
1.1. Réamhrá	1
1.2. Acht na Gaeltachta, 2012	1
2. Sonraí na Ceanneagraíochta.....	2
2.1. An Cheanneagraíocht	2
2.2. Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt	2
3. Léargas ar an Limistéar Pleanála Teanga	4
3.1. Topagrafaíocht agus Bonneagar	4
3.2. Daonra	5
3.3. Tacaíochtaí	6
4. Léargas ar Ullmhú an Phlean	8
4.1. Feasacht a ardú	8
4.2. An Taighde	12
4.3. Tátal	14
5. Torthaí an Taighde	16
5.1. Réamhrá	16
5.2. An Ceistneoir Comónta	16
5.3. Daoine Óga	18
5.4. Tuismitheoirí/Caomhnóirí.....	20
5.5. Réimse an Oideachais	22
5.6. An Réimse Poiblí	27
5.7. Tátal	29
6. Bearta an Phlean Teanga	31
6.1. Réamhrá	31
6.2. Feidhmiú an Phlean Teanga.....	31
6.3. An Córas Oideachais (lena n-áirítear seirbhísí luathoideachais)	34
<i>Bearta Ginearálta</i>	34
<i>Bearta don Bhunscolaíocht</i>	40
<i>Bearta don Iarbhunscolaíocht</i>	41
<i>Bearta do na Naíonraí</i>	43
6.4. Seirbhísí Cúraim Leanaí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochta Teaghlaigh.....	44
6.5. Seirbhísí don Aos Óg agus d'Aoisghrúpaí Eile	46
6.6. Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais	48

6.7.	An Earnáil Ghnó, Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn	49
6.8.	Na Meáin Chumarsáide	52
6.9.	Seirbhísí Poiblí.....	53
6.10.	Pleanáil agus Forbairt Fhisiceach	54
6.11.	Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire.....	56
6.12.	Staid na Gaeilge sa Limistéar	57
6.13.	Saolré na mBeart	60
7.	Costais agus Maoiniú.....	62
7.1.	Costais	62
7.2.	Cur i bhFeidhm	62
8.	Forbairt Feasachta agus Poiblíocht	64
8.1.	Forbairt Ghinearálta.....	64
8.2.	Poiblíocht	64
8.3.	Feasacht Teanga.....	64
9.	Feidhmiú agus Monatóireacht	66
9.1.	Struchtúr Oibre agus Ról na Ceanneagraíochta	66
9.2.	Cúraimí an Fhorais Phleanála Teanga.....	66
9.3.	Bearta agus Spriocanna	66
9.4.	Athbhreithniú an Phlean.....	67
	Foinsí.....	68
	Aguisín I: Foinsí Tánaisteacha	70
	Aguisín II: Torthaí an Taighde	71
	Aguisín III: A Summary of the Measures included in the Language Plan	72
	Aguisín IV: Nótaí ar Bhearta an Phlean Teanga	85

Ráiteas ón Choiste Stiúrtha Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt

Ba iad bunspricanna an choiste:

- Staid reatha na Gaeilge i Limistéar Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt a mheas;
- Plean Teanga a chur in oiriúint go sonrach don limistéar, bunaithe ar thorthaí an taighde a rinneadh sa limistéar.

Anois ó tá Plean Teanga Limistéar Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt críochnaithe ba mhaith le coiste Mheitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt an méid seo a chur in iúl.

Is coiste deonach muid, Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt, agus thit sé orainn Plean Teanga a chur in oiriúint do Limistéar Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt, de réir reachtaíocht *Acht na Gaeltachta, 2012*. Chuige sin, thug bunús an choiste faoi Dhioplóma sa Phleanáil agus Buanú Teanga a bhaint amach, le muid féin a chur ar an eolas faoi chúrsaí pleanála teanga.

Tháinig sé chun solais le linn ár dtréimhse mar choiste go bhfuil géarghá le smaointeoireacht úr agus feidhm córas úr a aimsiú le tabhairt faoin phleanáil teanga sa limistéar, bunaithe ar shaineolas in earnáil na pleanála teanga agus torthaí an taighde atá curtha i gcríoch againn féin.

De réir saineolaithe pleanála teanga ar nós Ní Dhúda, Fishman, Mac Donncha, Spolsky, Ó Giollagáin gan ach dornán a lua, is gá go mbeadh na páirtithe leasmhara uilig páirteach i gcur chun cinn an phlean teanga agus straitéis chomhtháite i bhfeidhm má tá toradh rathúil le bheith ar an obair. Is gá fosta go mbeadh meon deimhneach dearfach ag an phobal i leith na Gaeilge agus iarrachtaí á ndéanamh le dlús a chur le líon na gcainteoirí laethúla.

Beidh an coiste ag súil mar sin go mbeidh tacaíocht iomlán againn ó na rannpháirtithe leasmhara uilig - na rannóga stáit san áireamh - agus go mbeidh siad sásta tabhairt faoi na céimeanna atá luaite sa phlean le tabhairt faoi úsáid na Gaeilge a threisiú sa Ghaeltacht.

Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt
Coiste Stiúrtha

Fís

Féachfar i mbearta an Phlean Teanga seo le dea-chleachtas teanga a bhuanú sna suíomhanna ina bhfuil an lámh in uachtar ag an Ghaeilge go fóill agus le taoide an iompaithe teanga a mhoilliú agus in imeacht ama na tacaíochtaí riachtanacha a chur i dtreo na réimsí sin den saol ina bhfuil an Béarla tagtha i réim.

Nóta ón Chathaoirleach

Is mian liom mar chathaoirleach ar Mheitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt mo bhuíochas a chur in iúl dóibh siúd uilig a bhí páirteach sa togra pleanála teanga seo le dhá bhliain anuas. Cuireadh dúshlán mór roimh phobal Limistéar Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt le plean teanga a chur os comhair Údarás na Gaeltachta taobh istigh de dhá bhliain. Ba mhaith liom mar sin a rá go bhfuil mé lánsásta gur tugadh faoin taighde ar bhonn proifisiúnta agus go bhfuil plean slachtmhar cuimsitheach curtha i gceann a chéile ag an choiste, go sonrach do Limistéar Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt.

Ar dtús is mian liom, thar ceann an choiste, cuimhneamh ar anam uasal Sheáin Uí Dhomhnaill a bhí mar bhall den choiste mar ionadaí ar cheantar Dhún Lúiche ach a d'éag go tubaisteach ar an 30 Nollaig 2015.

- Gabhaim mo bhuíochas leo siúd a leanas uilig as a dtacaíocht agus an plean teanga á réiteach againn.
- Don phobal i gcoitinne a rinne freastal ar chruinnithe agus a thug a dtuairimí agus moltaí ar an ábhar;
- Dóibh siúd uilig a thug a gcuid ama go fial agus a bhí sásta ceistneoirí a chomhlánú le staid reatha na Gaeilge sa limistéar a mheas;
- Do na timirí a thug faoin obair dhúshlánach a ghabháil amach tríd an phobal le ceistneoirí a dháileadh agus a thógáil ar ais;
- Dár gcomhairleoirí pleanála teanga, Hannah Ní Dhoimhín agus an Dr Dónall Ó Baoill a rinne obair thar an choiteann leis an phlean a chur i gceann a chéile;
- Do bhaill uilig Mheitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt a d'obair go díograiseach ar bhonn deonach le dhá bhliain agus a rinne comhordú ar an togra ó thús deiridh;
- Do Chomharchumann Forbartha Ghaoth Dobhair a bhí ag feidhmiú mar cheanneagraíocht i Limistéar Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt;
- D'Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge a chuidigh go mór linn ó thaobh cúrsaí teicneolaíochta de agus fosta a rinne dearadh ar shuíomh idirlín an choiste;
- Do Raidió na Gaeltachta a thug achan deis dúinn tabhairt faoi fhógraíocht agus faoi dhíospóireacht ar an aer ar bhonn leanúnach;
- D'Údarás na Gaeltachta a thug tacaíocht leanúnach don choiste ar bhonn comhairliúcháin.

Mise le meas,

Aodh Mac Ruairí
Cathaoirleach

1. Cúlra an Phróisis Pleanála Teanga

1.1. Réamhrá

Sa bhliain 2007, foilsíodh an mórstaidéar *An Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht* (SCT) (Ó Giollagáin et al.). Léirítear sa staidéar seo agus i dtaighde eile a foilsíodh roimhe agus ina dhiaidh sin go bhfuil an Ghaeilge go mór i mbaol agus nach mairfidh sí i bhfad eile mar ghnáth-theanga chumarsáide sna pobail Ghaeltachta. In 2010 d'fhoilsigh an Rialtas cáipéis nua – an *Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030* (ar a dtabharfar *Straitéis* uaidh seo amach). Is ar an gcóras oideachais den chuid is mó a chuirtear an dualgas príomhspríoc na *Straitéise* – ‘úsáid agus eolas ar an nGaeilge a mhéadú’ – a bhaint amach (Rialtas na hÉireann, 2010: 11-9). Dhá bhliain ina dhiaidh sin, achtaíodh *Acht na Gaeltachta, 2012* chun gnéithe den *Straitéis* a chur i bhfeidhm, cumhachtaí Aire Stáit na Gaeltachta a shainiú, agus sainmhíniú nua a thabhairt ar an nGaeltacht i measc forálacha eile (Ó Giollagáin, 2014: 107).

1.2. Acht na Gaeltachta, 2012

Is é *Acht na Gaeltachta, 2012* a thugann bonn reachtúil don phróiseas pleanála teanga sa Ghaeltacht. Sainítear san Acht:

- Go ndéanfar athshainiú ar theorainneacha na Gaeltachta den chéad uair ó 1956: beidh stádas Gaeltachta amach anseo bunaithe ar chritéir theangeolaíochta seachas ar an tíreolaíocht;
- Go n-aithnítear 26 Limistéar Pleanála Teanga (LPT) a gcaithfear Plean Teanga a ullmhú dóibh le go gcoinneofar stádas Gaeltachta an LPT;
- Go roghnóidh Údarás na Gaeltachta Ceanneagraíocht i ngach LPT leis an bpróiseas pleanála teanga sa LPT a bhainistiú agus go dtabharfar tréimhse dhá bhliain don Ceanneagraíocht leis an bPlean Teanga a ullmhú; agus
- Go gcuirfear an Plean Teanga faoi bhráid an Aire Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta le faomhadh agus go mbeidh seacht mbliana ag an gCeanneagraíocht leis an bPlean Teanga a chur i bhfeidhm sa LPT ansin (2012: 11-7).

2. Sonraí na Ceanneagraíochta

2.1. An Ceanneagraíocht

I mí Mheán Fómhair na bliana 2014 ceapadh Comharchumann Forbartha Ghaoth Dobhair mar Ceanneagraíocht i LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Lúir. Bunaíodh Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt (MPTIT) ansin le feidhmiú mar choiste stiúrtha agus Plean Teanga don LPT á ullmhú. Bhí **Cathal Ó Gallchóir**, bainisteoir an Chomharchumainn, **Máire Nic Niallais** agus **Colm Ó Baoill** ach go háirithe gníomhach sa phróiseas pleanála teanga ó thaobh na Ceanneagraíochta de.

2.2. Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt

Coiste deonach is ea MPTIT atá comhdhéanta d'ionadaithe ó cheantair agus ó phobail éagsúla sa LPT. Tá ionadaithe ó naoi gcoiste forbartha áitiúla ar an Meitheal. Bunaíodh an coiste in Eanáir na bliana 2015 le próiseas na pleanála teanga sa LPT a stiúradh.

Tá deichniúr ball ar MPTIT:

Is é **Aodh Mac Ruairí** cathaoirleach MPTIT. Tá céim sa Ghaeilge bainte amach aige agus Dioplóma sa Phleanáil agus Buanú Teanga ó Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, OÉ Gaillimh. Tá sé ag obair mar bhainisteoir in Áislann Rann na Feirste.

Is í **Máire Uí Chomhaill** leas-chathaoirleach MPTIT. Tá Dioplóma i bhForbairt Pobail aici chomh maith le Dioplóma sa Phleanáil agus Buanú Teanga agus oibríonn sí mar bhainisteoir in Ionad Naomh Pádraig, Dobhar.

Feidhmíonn **Máirín Uí Fhearraigh** mar rúnaí ar choiste MPTIT. Tá céim aici i Staidéar Gnó ó Institiúid Teicneolaíochta na Gaillimhe-Maigh Eo chomh maith le Dioplóma sa Ghaeilge agus Dioplóma san Fhorbairt Pobail ó Ollscoil na hÉireann, Gaillimh. Tá Dioplóma sa Phleanáil agus Buanú Teanga ó Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, OÉ Gaillimh bainte amach aici freisin. Tá sí fostaithe mar bhainisteoir le Comharchumann na nOileán Beag.

Feidhmíonn **Dónall Ó Cnáimhsí** mar chisteoir ar choiste MPTIT agus mar ionadaí na Ceanneagraíochta, Comharchumann Forbartha Ghaoth Dobhair. Tá céim sa Ghaeilge agus sa Litríocht aige ó Ollscoil Uladh agus Dioplóma sa Phleanáil agus Buanú Teanga ó Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, OÉ Gaillimh. Bhí sé gníomhach le Guth na Gaeltachta idir 2010 agus 2013.

Is í **Síle Uí Ghallchóir** Oifigeach Caidrimh Phoiblí MPTIT. I measc a cuid cáilíochtaí tá céim i Riarachán Gnó aici ó Institiúid Teicneolaíochta Leitir Ceanainn agus Dioplóma san Fhorbairt Pobail agus sa Ghaeilge ó Ollscoil na hÉireann, Gaillimh. Oibríonn sí mar bhainisteoir traenála le Muintearas Thír Chonaill agus glacann sí ról lárnach ar go leor coistí áitiúla eile, ar a n-áirítear Coiste Forbartha Ghabhla, SICAP na Gaeltachta agus Fóram na Gaeltachta.

Is úinéir gnó áitiúil, iarmhúinteoir bunscoile agus ball de Ghaeil Uladh í **Máire Mhic Pháidín** agus mar bhall de MPTIT déanann sí ionadaíocht ar phobal Chnoc Fola. Tá suim faoi leith aici sa Ghaeilge agus sa chultúr Gaelach agus tá taithí na mblianta aici ag teagasc sa Ghaeltacht agus ag réachtáil céilithe agus ceardlanna cultúrtha agus teanga.

Mar bhall de choiste MPTIT, déanann **Máire Ní Choilm** ionadaíocht ar Choiste Pobail Dhún Lúiche.

Tá **Treasa Ní Gallachóir** ag gníomhú ar Choiste Forbartha Chnoc Fola le sé bliana anuas, mar rúnaí agus ansin mar chathaoirleach. Chomh maith leis sin, bíonn sí ag obair go deonach leis an óige i rith na bliana agus ag réachtáil campaí sa samhradh. Oibríonn sí le hÚdarás na Gaeltachta ar na Scéimeanna Fostaíochta Pobail i nGaeltacht Thír Chonaill.

Mar bhall de MPTIT, déanann **Séamus Mac Ruairí** ionadaíocht ar phobal Anagaire. Tá sé gníomhach ar go leor coistí deonacha, Coiste Forbartha Anagaire agus Coiste an Iarthair ina measc.

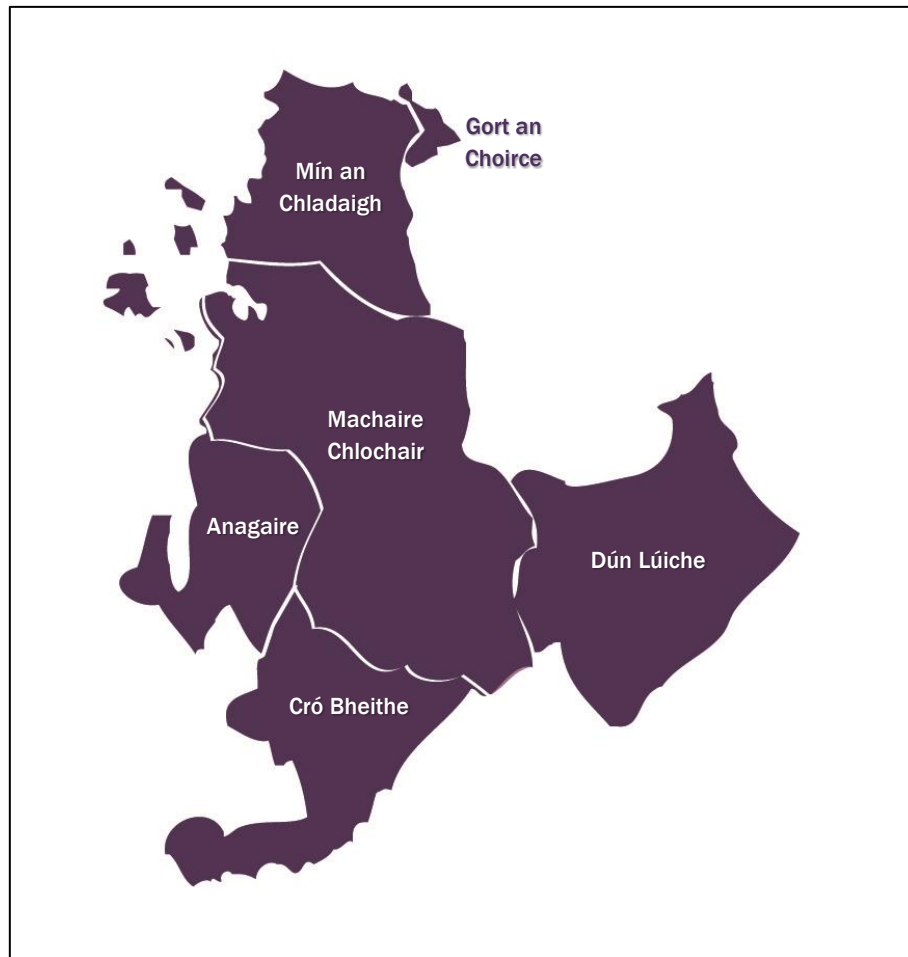
Is úinéir gnó áitiúil agus iarbhall de bhord bainistíochta Scoil Eoin Pól, Loch an Iúir é **Séamus Ó Fearraigh**, agus tá baint láidir aige le cumann CLG Naomh Muire freisin.

I mí Dheireadh Fómhair 2015, d'fhostaigh MPTIT beirt Chomhairleoirí Pleanála Teanga le comhordú a dhéanamh ar ullmhú Phlean Teanga an LPT: **Hannah Ní Dhoimhín** agus an **Dr Dónall P. Ó Baoill**.

3. Léargas ar an Limistéar Pleanála Teanga

3.1. Topagrafaíocht agus Bonneagar

Is ceantar leathan go leor é an LPT seo. Cuimsíonn sé na toghranna seo a leanas: Gort an Choirce (Glaise Chú ar imeall thoir thuaidh an limistéir), Mín an Chladaigh (gan Toraigh san áireamh), Machaire Chlochair (iomlán), Dún Lúiche (dhá cheann déag de bhailte fearainn ó Alltán go Cró na gCaorach), Cró Bheithe (iomlán), Anagaire (ocht mbaile fearainn ón Choillín Darach go Rann na Feirste). Is limistéar cúng go leor é idir an fharraige Atlantach agus na cnoic atá mar leathchruth ar a chúl agus is beag má tá ceantar ar bith ann níos mó ná sé mhíle ón fharraige.

Figiúr 3.1: An LPT (roinnte de réir na dtoghrann)

Cé gur i gcois cósta a shocraigh an pobal an chéad lá riamh, bhog siad in aice na mbóithre chomh luath géar agus a leathnaigh an córas sin amach san 18ú agus sa 19ú céad. Tá infrastruchtúr maith bóithre anois ann agus teacht ag gach duine orthu. Tá teacht go furasta ag daoine ar shiopaí, tithe pobail agus eaglaisí, naíonraí agus scoileanna, páirceanna imeartha de gach cineál, ionaid leighis, ionaid siamsaíochta, páirceanna gnó, Acadamh an hOllscolaíochta Gaeilge, na cnoic agus na sléibhte, an fharraige agus na locha, tithe ósta agus tábhairne, oifigí poist agus mar sin de. Dá thairbhe sin, ba cheart gur cuidiú agus tacaíocht don Phlean Teanga agus don chur i bhfeidhm an leagan amach atá ar an áit, a d'fhás agus a d'fhorbair go stairiúil ar chúiseanna éagsúla nach luafar anseo.

Tá teacht ag daoine fosta ar na hoileáin mar áiseanna turasóireachta, mar láithreacha oilithreachta, cuairte, cultúir agus caitheamh aimsire go háirithe i rith an tsamhraidh.

Is beag pobal atá róscaite amach i ndáiríribh cé go bhféadfaí a rá go bhfuil siad sin a bhfuil cónaí orthu gar do na cnoic scaite beagán ón dream atá sa chuid láir den limistéar a shíneann ó Chnoc

na Naomh ar an teorainn thuaidh go hAnagaire agus íochtar na Rosann ar an taobh thiar theas den limistéar.

Sa chuid thoir thuaidh den cheantar scarann Cnoc Fola agus Cnoc na Naomh na bailte atá thart faoina mbun. Tá codanna de lár agus d'iarthar Ghaoth Dobhair a mbriseann sraith na gcnoc atá thart orthu iad óna chéile. Tá Dún Lúiche agus cuid de na bailte atá thart air scartha beagán ón lár fosta ach is beag é. Tá bóithre maithe isteach go dtí an ceantar as Leitir Ceanainn agus aniar as an Chlochán Liath – an dá Bhaile Seirbhíse Gaeltachta a bheas ag an LPT ó seo amach.

Mar sin féin, tá athruithe móra ag teacht gach uile bhliain ar dhreach na háite siocair an tógáil go léir atá ar siúl san áit le 50 bliain anuas chomh fada is a bhaineann le tithe cónaithe, idir bhuan agus shéasúrach, agus gach sórt ionad inseirbhíse dá bhfuil de dhíth ar an phobal. Cuireann na hathruithe seo isteach go mór ar úsáid agus ar bhuanadas na Gaeilge san áit. Bhí an t-am ann leathchéad bliain ó shin nó os a chionn nuair a bhí an pobal ábalta an inimirce sin a sheasamh agus an Ghaeilge a chur i láthair agus i ngreim sa dream as baile isteach agus go minic ina ndream féin a phill ón choigrích. Ach faraor tá sin thart anois mar go bhfuil broclach mór Béarla ag gach uile dhuine agus Béarla maith comhráiteach ag an mhórchuid acu. Tá níos mó oideachais orthu ar fad anois fosta a bhuíochas sin do na hionaid oideachais atá sa limistéar agus do na hoideachasóirí a d'oibrir agus a oibríonn go cruaidh ar son an aosa óig.

Fágann sin go bhfuil ualach áirithe ar an Phlean Teanga a chinntiú go ndéanfaidh lucht na hinimirce sealbhú ceart ar an Ghaeilge agus go gcuirfear gach tacaíocht riachtanach ar fáil dóibh agus iad ina bhun sin.

3.2. Daonra

Is pobal é an LPT seo a bhfuil dlús maith daonra ann sa chuid is mó den limistéar. Tá an daonra is troime dlús anois i lár pharóiste Ghaoth Dobhair agus tá dlús ard fosta sa mhórchuid eile den limistéar mar is léir ó dhaonra na dtoghtrann éagsúil. Ó thaobh na déimeagrafaíochta de, is ceart a lua go bhfuil an dlús daonra tuaithe is airde in iarthar na hEorpa sa cheantar a luíonn idir an Bun Beag agus Bun an Leaca, ainneoin gur áit scaite ar imeall thiar na hEorpa é.

Léiríonn na daonáirimh le fada (le 30 bliain nó mar sin anuas go 2006) go raibh laghdú ag teacht de réir a chéile ar an daonra agus a thionchar sin le feiceáil go sonrach sa titim ar líon na bpáistí sna bunscoileanna go háirithe. Ón bhliain 2006 ar aghaidh, léiríonn na figiúirí seo thíos go dtáinig ardú de 6.6% ar dhaonra an cheantair idir 2006 agus 2011. Tá rud eile ag luí go trom ar an cheantar – go bhfuil an Béarla ag treisiú mar chleachtas teanga sa phobal uilig agus ar lánrása i measc an aosa óig.

Toghroinn	Daonra 3 bl.+ 2002	Daonra 3 bl.+ 2006	Daonra 3 bl.+ 2011
Machaire Chlochair	2,555	2,556	2,764
Cró Bheithe	170	155	150
Anagaire	1,493	1,510	1,580
Dún Lúiche	130	130	142
Mín an Chladaigh	1,121	1,135	1,212
Gort an Chóirce	169	163	173
Iomlán	5,638	5,649	6,021

Tábla 3.1: Daonra (3 bl.+) an LPT¹

Tá an phróifíl aoise seo thíos bunaithe ar staitisticí do na sé thoghroinn iomlána mar atá siad foilsithe do Dhaonáireamh 2011, óir nach bhfuil staitisticí cruinne ar fáil do na codanna de na toghtranna atá istigh sa LPT:

¹ Staitisticí don LPT faighte ó Údarás na Gaeltachta.

Aoisghrúpa	Fir	Mná	Iomlán	Céatadán
0-19	1,283	1,179	2,462	26.5%
20-39	1,022	991	2,013	21.7%
40-59	1,253	1,322	2,575	27.7%
60+	1,119	1,116	2,235	24.1%
Iomlán	4,677	4,608	9,285	100.0%

Figiúr 3.2: Próifil Aoise

Ní an tábla thíos cur síos achomair ar ar tharla ó thaobh na Gaeilge de sa LPT ó 2006. Ní furasta eolas iomlán a fháil ar staid na teanga in 2016 mar nach bhfuil mioneolas ar fáil ón daonáireamh a rinneadh níos luaithe i mbliana, ach cuirtear torthaí an taighde a rinne MPTIT le linn 2016 ar úsáid na Gaeilge sa limistéar i láthair i mír 5 den Phlean Teanga. Caithfidh an Plean Teanga plé go tréan agus go díbhirceach leis an fhírinne shearbh sin atá léirithe ag torthaí an taighde ar ar bunaíodh an Plean seo.

Toghroinn	% Cainteoirí Laethúla Gaeilge 2002	% Cainteoirí Laethúla Gaeilge 2006	% Cainteoirí Laethúla Gaeilge 2011
Machaire Chlochair	79.2%	77.3%	74.5%
Cró Bheithe	60.6%	52.9%	48.1%
Anagaire	64.2%	63.4%	61.5%
Dún Lúiche	75.4%	79.2%	75.4%
Mín an Chladaigh	84.8%	82.0%	78.9%
Gort an Choirce	98.2%	95.7%	89.6%
Iomlán	76.3%	74.45%	72.2%

Tábla 3.2: Céatadán na gCainteoirí Laethúla Gaeilge sa LPT²

Níorbh fhéidir figiúr ar bith a bhainfeadh leis an LPT a bhaint as a bhfuil foilsithe go dtí seo faoi Dhaonáireamh 2016. Tá léiriú sa méid a foilsíodh go dtáinig laghdú idir 6.0%-7.0% ar an daonra sa LPT idir 2011 agus 2016 agus gur c. 6350 duine nó mar sin atá anois ina gcónaí sa LPT. De réir taighde MPTIT a bhfuil tuairisc air sa Phlean Teanga seo tá líon na gcainteoirí laethúla i ndiaidh titim go 67.6%, rud ar cúis inní é.

3.3. Tacaíochtaí

I dtaca leis an LPT, thig a rá go bhfuil go leor tacaíochtaí á gcur ar fáil cheana féin do dreamanna éagsúla ag Roinn agus Údarás na Gaeltachta, mar atá, Scéim na gCúntóirí Teanga, an naíolann, na naíonraí agus na bunscoileanna, na clubanna óige atá ag feidhmiú i gceantair éagsúla sa LPT, lucht stiúrtha na gcampaí samhraidh, na coláistí samhraidh san áit, Áislann Ghaoth Dobhair agus Rann na Feirste. Fuair Scoil Mhuire na nDoirí Beaga, in éineacht le dhá bhunscoil eile i nGaeltacht Dhún na nGall, deontas faoi scéim áiseanna pobail de chuid Roinn na Gaeltachta. Thug an Roinn cuidiú airgid €485,000 d'Amharclann Ghaoth Dobhair agus tá an obair athchóirithe anois beagnach críochnaithe.

Is ceantar é seo a mbíonn cuid mhaith imeachtaí cultúrtha ar siúl ann ar bhonn rialta agus go bliantúil agus teanga na Gaeilge lárnach iontu. Tá Ionaid Pobail agus Áislanna suite sa dúiche, Coistí Pobail, Coistí Forbartha atá ag déanamh freastal maith ar an phobal atá ina gcompal agus amanna ar phobail níos faide ó bhaile. Bíonn Féile Chnoc Fola, Ghabhla agus an Eargail ann gach uile bhliain. Rinneadh comóradh mór céad bliain ar Éirí Amach na Cásca 1916 i mbliana agus ar

² Baineann na céatadán seo leis na codanna de na toghranna a bhaineann le LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir. Chuir Údarás na Gaeltachta na staitisticí seo ar le chéile, bunaithe ar an Nuashonrú ar an SCT (Ó Giollagáin & Charlton, 2015).

ochtó bliain bhunú Choláiste Bhríde, Rann na Feirste. Reáchtáil Comharchumann Forbartha Ghaoth Dobhair Scoil Gheimhridh ag deireadh gach bliana le trí bliana anuas ag plé le cúrsaí ceoil. Bíonn Éigse Uladh ann gach bliain fosta agus is minic an Éigse ceangailte le comórtais an Bhéil Bhinn. Tá réimse foilseachán ag an Chomharchumann a mbaintear an-úsáid astu sna scoileanna mar fhoinse gníomhaíochta agus forbartha sna healaíona. Tá an-mholadh ag dul don Chrann Óg agus a bhfuil bainte amach acu ó thaobh an cheoil san áit agus an t-aos óg á spreagadh agus á mealladh acu. Tá Amharclann Ghaoth Dobhair athchóirithe agus is léir go gcuirfidh sin borradh úr in imeachtaí drámaíochta agus in obair ealaíon eile.

.

4. Léargas ar Ullmhú an Phlean

4.1. Feasacht a ardú

Aithníodh ón tús go mbeadh an-tábhacht le feasacht a ardú ar an bpróiseas pleanála teanga i measc phobal LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir. Chuige sin, chuir MPTIT feachtas comhordaithe feasachta ar bun sa LPT a raibh sé mar aidhm aige:

- an pobal áitiúil a chur ar an eolas faoin bpróiseas pleanála teanga sa LPT;
- daoine a chur ag machnamh ar chúrsaí teanga agus ar cheist na Gaeilge agus iad a spreagadh, dá bharr, le feidhmiú mar bhainisteoirí teanga ag leibhéal an phobail;
- rannpháirtíocht sa phróiseas pleanála teanga a spreagadh (le linn chéim an taighde ach go háirithe);
- a chinntiú go mbeadh úinéireacht ag an bpobal trí chéile ar an bpróiseas pleanála teanga agus ar an bPlean Teanga féin; agus
- atmaisféar aontachta agus cur le chéile a chothú idir phobail éagsúla an LPT.

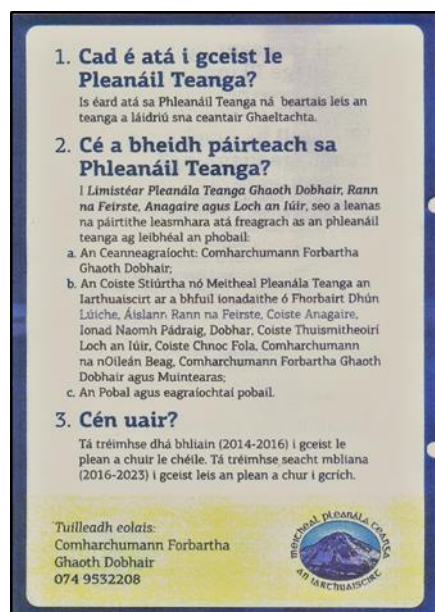
Bhí MPTIT gníomhach ag an leibhéal áitiúil, ar na meáin chumarsáide áitiúla agus náisiúnta agus ar an idirlíon/na meáin shóisialta leis na haidhmeanna thuasluaite a bhaint amach.

4.1.1. Brandáil agus Scaipeadh Eolais

Le tús a chur leis an bhfeachtas feasachta, dearadh lógó do MPTIT agus baineadh úsáid as le feasacht a ardú ar an gcoiste agus ar obair an choiste agus le branda a chur leis an bpróiseas pleanála teanga sa LPT. Tá pictiúr den Eargal le feiceáil go soiléir ar an lógó: roghnaíodh an ghné seo de thírdhreach an LPT mar gur chuid lárnach d'fhéiniúlacht an phobail a bhí ann le blianta fada anuas. Chomh maith leis sin, crochadh comharthaí nua ar na príomhbhealaí isteach go dtí an LPT agus lógó MPTIT le feiceáil orthu. Nuair a fostaíodh na Comhairleoirí Pleanála Teanga (CPTanna), cuireadh oifig ar fáil sa Chrannóg, Srath na Corcra, agus crochadh comharthaí ar an mbóthar agus sa charrchlós le lógó MPTIT agus le sonraí teagmhála do na CPTanna.

Figiúr 4.1: Lógó MPTIT

Figiúr 4.2: An Chéad Bhileog Eolais

Eisíodh an chéad bhileog eolais i mí Bealtaine 2015. Bileog bheag shimplí a bhí inti a raibh sé mar sprioc aici buneolas faoin bpleanáil teanga agus faoina bhfuil i gceist leis an bpróiseas pleanála teanga a thabhairt do phobal an LPT. Socraíodh go scríobhfaí na bileoga go dátheangach (Gaeilge ar thaobh amháin, Béarla ar an taobh eile) mar gur aithníodh an tábhacht a bhain le dul i bhfeidhm ar gach ball de phobal an LPT, cainteoirí Gaeilge agus daoine nach bhfuil Gaeilge acu araon.

Tosaíodh ag obair ar chéim an taighde ag deireadh na bliana 2015, agus mar sin bhí gá leis an bpobal a chur ar an eolas faoi agus rannpháirtíocht a spreagadh. Le poiblíocht a dhéanamh ar obair MPTIT, rinne an coiste urraíocht ar an gcéad chiliméadar de Rith 2016, a bhí ar siúl sa LPT ar an 11 Márta 2016. Seoladh an dara bileog eolais, *Caidé do Bharúil?*, a d'ullmhaigh MPTIT i gcomhar leis na CPTanna, an lá céanna. Bileog dhátheangach a bhí inti arís, ach rinneadh iarracht tuilleadh sonraí a chur inti faoin tábhacht a bhaineann leis an bPlean Teanga, faoi obair MPTIT agus faoin gcaoi arbh fhéidir leis an bpobal páirt a ghlacadh sa phróiseas pleanála teanga. Le cuma níos tarraingtí a chur ar an mbileog agus

branda MPTIT a láidriú, ullmhaíodh scéim dathanna agus treoirínte brandála i gcomhar le dearthóir gairmiúil.

Figiúr 4.3: MPTIT ag Rith 2016. Bhí lógó MPTIT le feiceáil go soiléir ar an lá ar bhratach mhór agus ar na t-léinte a chaith baill an choiste.

Caidé What do you think? bharúil?	
Tá straitéis úr ag an Rialtas don Ghaeltacht agus don Ghaeilge. The Government has a new strategy for the Gaeltacht and the Irish language.	
Cén tábhacht atá leis seo? Leis an straitéis úr seo, caithfidh aon cheantar sa Ghaeltacht plean a scríobh le tacaíocht a thabairt do Ghaeilge sa cheantar. Mura ndéanann muid seo, caillfidh an ceantar seo a stádas Ghaeltachtaí.	So what's the big deal? Under this new strategy, every Gaeltacht has to write a plan to support the use of Irish in the area. If we don't, we will lose our status as a 'Gaeltacht'.
Gan aon phlean = Gan aon stádas Ghaeltachta = No plan = No Gaeltacht status =	
- Buile tubaisteach do thionscal na turasoireachta agus do na Colaistí Samhraidh - Cailltear go leor post - Cailltear deontais Ghaeltachta	- Less tourism and no Irish Language Summer Colleges - Job losses - Loss of Gaeltacht grants
Cad chuige ar fú tacú leis an Ghaeilge anseo?	Why should we support Irish here?
- Cuid lárnach dár n-oidhreacht agus dár gcultúr - Baineann buntáistí suntasacha le tabhairt na Gaeilge. Mar shampla, bheireann an Ghaeilge deiseanna agus roghanna breise oideachais agus fostaíochta do pháistí - Tábhacht leithé d'eacnamaíocht an cheantair seo - Léigh tuilleadh ar www.mptiarthuaiscirt.ie	- Irish is an important part of our heritage and culture - There are significant advantages to speaking Irish. Having Irish can increase your child's opportunities and choices, especially in education and employment - The Irish language is a vital part of our local economy - Read more about the advantages of Irish at www.mptiarthuaiscirt.ie
Caidé atá i gceist leis an phlean, mar sin? Plean teanga atá ann a bheirfaas tacaíocht don Ghaeilge mar theanga phobail sa cheantar seo agus a mbeidh mian na phobail íomach ann. Má bheir muid uilig ar aon fhocal faoi phlean seo is é is fearr a díreos linn na hacmhainní agus na seirbhísí atá de dhíth orainn a tháil.	
So what exactly is this plan? It's a language plan to support and strengthen Irish as a community language in our area. The plan will reflect the needs of our community, and help us to ensure that the resources and services that we want and deserve in our area are provided.	
Caidé a thig linne a dhéanamh? Tá Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt ann lena chinntú go dtarlódh an obair seo uilig ach ní leo sin amháin an tionscal seo – sna míonna seo amach romhainn beidh muid ag iarraidh ortas do chuid tuairimí fán Ghaeilge sa cheantar a rann linn.	
What can we do? This language plan concerns all members of our community, regardless of whether or not you speak Irish. Over the next few months, Meitheal Pleanála Teanga an Iarthuaiscirt will be looking for your opinion on the Irish language, if you think we should preserve it, and if so, what's the best way to do that.	
Caidé do bharúil? What do you think? Bí ag cairt linn anois! (Ní bí buartha, ní bheir d'ainm ná do chuid sonraí kaithe leis!) Get in touch and let us know what you think! (Don't worry, it's completely confidential!)	
Coinnigh tú féin ar an eolas fána bhfuil ag tarlú: Keep up to date with what's happening: 074 956 0620 mptiarthuaiscirt@gmail.com www.mptiarthuaiscirt.ie MPT an Iarthuaiscirt, An Chranóg, Srath na Corra, Doirí Beaga, Leitir Ceannainn, Co. Dhún na nGall	
Cé atá ar an Meitheal? Faigh amach ag: www.mptiarthuaiscirt.ie Who are the Meitheal? Find out: www.mptiarthuaiscirt.ie	

Figiúr 4.4: An Dara Bileog Eolais

Cuireadh cóipeanna den dara bileog eolais ar fáil in ionaid agus i ngnóilachtaí áitiúla ar fud an LPT, scaipeadh é ar scoileanna an cheantair agus ar na meáin shóisialta agus cuireadh cóip den bhileog isteach leis na litreacha/leis na ríomhphoist a cuireadh amach chuig na foghrúpaí taighde³ seo a leanas: stiúrthóirí naíonra, múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile, tuismitheoirí, eagraíochtaí agus an lucht gnó/seirbhíse.

Chomh maith leis an dá bhileog eolais a d'ullmhaigh MPTIT féin, cuireadh píosaí beaga isteach faoin bpleanáil teanga i nuachtlitreacha eagraíochtaí áitiúla éagsúla, Ionad Naomh Pádraig, Dobhar agus Áislann Rann na Feirste ina measc, agus i nuachtlitreacha na dTithe Pobail seo a leanas: Teach Pobail Naomh Muire, Doirí Beaga, Teach Pobail Naomh Pádraig, Mín Uí Bhaoill, Teach Pobail Naomh Colmcille, Cnoc Fola agus Teach Pobail an Chroí Rónaofa, Dún Lúiche.

³ Déantar tuilleadh plé ar na foghrúpaí seo i rannóg 4.2.2 thíos.

Maidir le cruinnithe poiblí agus ócáidí eolais, rinne Síle Uí Ghallchóir, Máire Uí Chomhaill agus Máirín Uí Fhearraigh cur i láthair ar obair MPTIT do mhúinteoirí Phobalscoil Ghaoth Dobhair i mí Aibreán 2016 agus reáchtáladh dhá thráthnóna eolais don phobal i nGaoth Dobhair agus ceann amháin i Rann na Feirste.

4.1.2. Na Meáin Chumarsáide⁴

Chuathas i dteagmháil leis na meáin chumarsáide áitiúla agus náisiúnta i samhradh 2016 chun an pobal a chur ar an eolas faoi obair MPTIT. Cuireadh eolas faoi obair MPTIT i Nótaí Ghaoth Dobhair i nuachtán an *Donegal News* agus ar Chlár na bhFógraí ar RTÉ Raidió na Gaeltachta go rialta agus foilsíodh/craoladh píosa faoi leith ar MPTIT cúig huaire:

Raidió

Dáta	Clár
31/05/15	Highland Radio – Ruaille Buaille le Colm Feiritéar
16/06/16	RTÉ Raidió na Gaeltachta - Barrscéalta
26/07/16	RTÉ Raidió na Gaeltachta - Barrscéalta

Na Meáin Chlóite

Eagrán	Páipéar
24/06/16	Donegal News
15/07/16	Donegal News

Figiúr 4.5: Alt le Louise Doyle sa *Donegal News*, 24 Meitheamh 2016

4.1.3. An tIdirlíon agus na Meáin Shóisialta

Foilsíodh suíomh gréasáin MPTIT, www.mptiarthuaiscirt.ie, le cúnamh ó Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge i mí an Mhárta 2016 agus baineadh úsáid as go rialta le nuacht MPTIT a fhoilsiú, le hagallaimh raidió agus eile a roinnt agus leis an bpobal a choinneáil ar an eolas faoin dul chun cinn.

Figiúr 4.6: Leathanach Baile Shuíomh Gréasáin MPTIT

Feidhmíonn an suíomh mar phointe teagmhála don phobal freisin, agus baineadh úsáid as le rannpháirtithe taighde a fháil.

Cruthaíodh leathanach Facebook agus leathanach Twitter do MPTIT ar an 26 Bealtaine 2016, agus baineadh úsáid as na leathanaigh seo le teagmháil a dhéanamh leis an bpobal, le feasacht a ardú ar obair MPTIT, le teagmháil a dhéanamh le LPTanna eile agus le nuacht MPTIT a roinnt.

⁴ Bainneann an t-eolas seo leis an tréimhse Bealtaine – Meán Fómhair 2016.

Figiúr 4.7: MPTIT ar na Meáin Shóisialta

4.1.4. Comhairliúchán Poiblí

Ag tarraingt ar dheireadh na tréimhse ullmhúcháin, tugadh faoi phróiseas comhairliúcháin phoiblí le dréacht den Phlean Teanga a chur i láthair phobal an LPT agus a gcuid tuairimí agus moltaí a fháil air. Eagraíodh ceithre chruinniú phoiblí agus rinneadh poiblíocht ar na cruinnithe seo sna meáin chumarsáide (raidió, nuachtáin, srl.), ar na meáin shóisialta agus trí phóstaer a scaipeadh ar fud an LPT. Bhí ábhar ar fáil i nGaeilge agus i mBéarla ag na cruinnithe seo.

Cruinniú Poiblí
Public Meeting

9/11/16 • 8.00PM Teach Jack, an Ghlaisigh	 Tuilleadh Eolais / More Information Guthán/Phone: 074 956 2222 / 087 2500 426 Ríonphost/E-mail: mptiarthuaiscirt@gmail.com Salann gráidín/Website: www.mptiarthuaiscirt.ie Seoladh/Address: MPT an Iarthuaiscirt, an Chranáig, Srath na Cierce, Deiri Beaga, Leitir Ceannainn, Co. Dhún na nGail.
16/11/16 • 8.00PM Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, Páirc Gnó Ghaoth Dobhair	
24/11/16 • 8.00PM Ionad Naomh Pádraig, Dobhar	
30/11/16 • 8.00PM Áislann Rann na Feirste	

Tá an Plean Teanga do cheantar Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir chór a bheith réidh, a bhíochas le achan duine a glacadh páirt sa taighde. Glacáigi an deis anois torthaí an taighde sin a fheiceáil agus moltaí deiridh a thabhairt ar an Phlean. **Bigí inn ag ceann de na cruinnithe poiblí seo.**

The Language Plan for Gaath Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste and Loch an Iúir is in its final stages, thanks to everyone who took part in our research. Don't miss your chance to see the results of this research and to make any final suggestions for the Plan. Please join us at one of these public meetings.

Figiúr 4.8: Póstaer don Phróiseas Comhairliúcháin Phoiblí

Tugadh cur i láthair ag na cruinnithe poiblí ar chúlra an phlean teanga, ar an taighde a rinneadh agus ar roinnt beart. Foilsíodh achoimre ar bhearta an Phlean Teanga i nGaeilge agus i mBéarla ar shuíomh gréasáin MPTIT agus tugadh cuireadh don phobal na bearta a léamh agus a gcuid moltaí a thabhairt orthu. Glacadh nóta de na moltaí a tháinig ón urlár ag na cruinnithe poiblí agus cuireadh aon mholadh ábhartha le bearta an Phlean Teanga.

Chomh maith leis na cruinnithe poiblí, tugadh cuireadh do phríomhoidí agus do mhúinteoirí bunscoile an LPT agus d'fhoireann na naíonraí a bheith i láthair ag cruinniú príobháideach. Reáchtáladh cruinniú le foireann na naíonraí agus leis na múinteoirí bunscoile ar an 16 Samhain 2016, agus pléadh an taighde agus na bearta a bhaineann go sonrach leis an réimse oideachais ag an gcruinniú seo.

4.2. An Taighde

Tá go leor taighde agus foinsí eolais faoin nGaeilge in Éirinn agus sa Ghaeltacht go saineúil ar fáil cheana féin, mar sin baineadh úsáid as taighde príomha agus taighde tánaisteach araon agus an Plean Teanga á ullmhú.

4.2.1. An Taighde Tánaisteach

Bhailigh na CPTanna an t-eolas ábhartha ó fhoinsí tánaisteacha idir mí Dheireadh Fómhair 2015 agus Nollaig 2015 agus rinneadh tagairt dóibh le linn 2016 agus an taighde príomha á dhéanamh. Tá liosta de na foinsí tánaisteacha is mó ar baineadh úsáid astu don taighde ar fáil in Aguisín I.

4.2.2. An Taighde Príomha

Ó thaobh an taighde phríomha de, theastaigh ó MPTIT go leor eolais a ghineadh in achar ama réasúnta gairid, mar sin socraíodh go mbainfí úsáid as taighde cainníochtúil den chuid ba mhó. Is ceistneoirí go príomha a úsáideadh le heolas a bhailiú ó phobal an LPT mar:

- bhí srianta ama i gceist agus bealach éifeachtach atá sa cheistneoir go leor eolais a ghineadh go réasúnta sciobtha; agus
- measadh go mbeadh níos mó daoine in ann ceistneoir a fhreagairt ná páirt a ghlacadh in agallamh/i ngrúpa fócais, mar sin bheadh seans ag níos mó ball den phobal a bheith páirteach sa taighde.

Bealach éifeachtach a bhí i scaipeadh ceistneoirí le feasacht a ardú ar an bpróiseas pleanála teanga sa LPT freisin. Chomh maith leis sin, bhí deis ag baill den phobal a gcuid tuairimí agus smaointe a chur in iúl do na CPTanna (go hanaithnid dá mba mhian leo) trí phointí éagsúla teagmhála ar ar áiríodh: bualadh le CPT in oifig na gCPTanna, an guthán, an seoladh ríomhphoist, an seoladh poist, an fhoirm teagmhála ag http://mptiarthuaiscirt.ie/?page_id=18, na meáin shóisialta nó labhairt le ball de choiste MPTIT. Bhí roinnt breathnóireachta i gceist leis an taighde príomha freisin.

Díríodh sna ceistneoirí seo ar na téamaí seo a leanas ach go háirithe: cúlra teanga, cumas teanga, cleachtas teanga, dearcadh i leith na Gaeilge agus féidearthachtaí ó thaobh na pleanála teanga de.

Tá daonra mór i LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Lúir (6,021 duine de réir fhigiúirí Dhaonáireamh 2011) agus measadh nach mbeadh sé praiticiúil ó thaobh acmhainní ná ama de iarraidh ar gach uile dhuine fásta sa LPT ceistneoir a líonadh. Mar sin, socraíodh go gcuirfí ceistneoir ar shampla randamach den phobal ginearálta, agus go mbreathnófaí ar roinnt spriocghrúpaí chomh maith a bhfuil tionchar láidir acu ar chúrsaí teanga sa LPT nó tábhacht mhór leo sa phróiseas pleanála teanga. Seo a leanas na spriocghrúpaí a roghnaíodh:

- Múinteoirí agus Stiúrthóirí Naíonra
- Daoine Óga
- Tuismitheoirí/Caomhnóirí
- Eagraíochtaí agus an Lucht Gnó/Seirbhísí

Tosaíodh ag ullmhú ceistneoirí do na spriocghrúpaí i mí Dheireadh Fómhair 2015. Maidir leis an sampla den phobal ginearálta, baineadh úsáid as Ceistneoir Comónta do Ghaeltacht Dhún na nGall a bhí curtha le chéile ag Údarás na Gaeltachta – le hionchur agus moltaí ó Cheanneagraíochtaí agus ó choistí pleanála teanga thar dhá cheardlann réigiúnacha i Márta 2016 – agus a cuireadh ar fáil do MPTIT agus do na CPTanna ag deireadh mhí Meithimh 2016. Baineadh úsáid as an uirlis ar líne SurveyMonkey leis an gceistneoir comónta agus le cuid de na ceistneoirí eile a scaipeadh agus leis na freagraí a bhailiú.

Ceistneoir na Múinteoirí agus na Stiúrthóirí Naíonra

Tá seacht naíonra, ocht mbunscoil agus iarbhunscoil amháin i LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir. Tugadh ceistneoir dátheangach do stiúrthóirí amháin i ngach naíonra agus bhí sé de rogha acu é a líonadh ar pháipéar nó ar líne trí chóras SurveyMonkey. Tar éis aontú a fháil ó phríomhoidí scoileanna an LPT, tugadh ceistneoir ar pháipéar (aonteangach Gaeilge i gcás na mbunscoileanna agus dátheangach i gcás na hiarbhunscoile) do gach múinteoir, príomhoidí san áireamh. Tugadh ceistneoir breise do phríomhoidí na scoileanna le heolas ginearálta faoin scoil a fháil.

Spriocghrúpa:	Dáta Tosaithe	Dáta Críochnaithe	Líon Freagraí	Ráta Freagartha
Stiúrthóirí Naíonra	28/04/16	06/05/15	6	85.7%
Múinteoirí (bunscoil)	01/03/16	16/03/16	34	100.0%
Múinteoirí (iarbhunscoil)	21/03/16	12/04/16	30	100.0%

Tábla 4.1: Ceistneoir na Múinteoirí agus na Stiúrthóirí Naíonra

Ceistneoir na nDaoine Óga

Fuarthas cead ó gach uile cheann de na hocht mbunscoil agus ón iarbhunscoil sa LPT ceistneoirí a scaipeadh ar dhaoine óga tríd an scoil. Chomh maith leis sin, aontaíodh le Pobalscoil Chloich Cheannaola agus le Pobalscoil na Rosann go gcuirfí an ceistneoir ar pháistí an LPT atá ag freastal ar na scoileanna sin. Cuireadh ceistneoirí dátheangacha ar pháistí bunscoile i rang 5 agus i rang 6, agus ar pháistí iarbhunscoile sa dara bliain, sa cheathrú bliain (Idirbhliain) agus sa séú bliain. Níor roghnaíodh ach an dá rang is sine sa bhunscoil ionas go mbeadh na rannpháirtithe in ann na ceisteanna a léamh, a thuiscint agus a fhreagairt go neamhspleách gan cúnamh ná ionchur ó na múinteoirí. Maidir leis an iarbhunscoil, ní rabhtas in ann ceistneoir a thabhairt do gach uile dhalta ceal ama agus acmhainní, agus measadh gurbh fhusa a bheadh sé don scoil dá roghnófaí blianta iomlána don sampla seachas líon áirithe daltaí ó gach bliain. Roghnaíodh an dara, an ceathrú agus an séú bliain don sampla le go gclúdódh an taighde an raon aoise ba leithne agus ab fhéidir (.i. rang 5 – séú bliain). Tugadh rogha do na scoileanna an ceistneoir a líonadh leis na daltaí ar pháipéar nó ar líne trí chóras SurveyMonkey: rinne sé bhunscoil agus dhá iarbhunscoil an ceistneoir ar líne, agus líon dhá bhunscoil agus iarbhunscoil amháin na ceistneoirí ar pháipéar.

Spriocghrúpa:	Dáta Tosaithe	Dáta Críochnaithe	Líon Freagraí	Ráta Freagartha
Daoine Óga (bunscoil)	20/04/16	17/06/16	167	87.4% ⁵
Daoine Óga (iarbhunscoil)	20/04/16	31/05/16	167	– ⁶

Tábla 4.2: Ceistneoir na nDaoine Óga

Ceistneoir na dTuismitheoirí/na gCaomhnóirí

Le ceistneoir na dtuismitheoirí/na gcaomhnóirí a scaipeadh, cuireadh nóta agus cóip den dara bileog eolais abhaile chuig gach teaghlach a bhfuil páiste acu ag freastal ar naíonra nó ar scoil sa LPT (c. 750 teaghlach). Chomh maith leis sin, cuireadh cóipeanna den cheistneoir ar fáil ag imeachtaí éagsúla do pháistí agus do theaghlaigh, mar shampla ócáidí clárúcháin do champaí samhraidh agus do chlubanna óige. Tugadh rogha do na tuismitheoirí/caomhnóirí ceistneoir dátheangach a dhéanamh ar pháipéar nó ar líne trí chóras SurveyMonkey agus is ar líne a rinne an chuid ba mhó acu é.

Spriocghrúpa:	Dáta Tosaithe	Dáta Críochnaithe	Líon Freagraí	Ráta Freagartha
Tuismitheoirí/Caomhnóirí	16/05/16	05/10/16	122	c.16.3%

Tábla 4.3: Ceistneoir na dTuismitheoirí/na gCaomhnóirí

⁵ Tá an figiúr seo bunaithe ar an eolas a thug na múinteoirí maidir le líon dhaltaí rang 5 agus rang 6 sa LPT (191 dalta).

⁶ Ní féidir céatadán cruinn a thabhairt anseo óir ní fios cé mhéad dalta ón LPT atá ag freastal ar an dá iarbhunscoil taobh amuigh den LPT, agus cén céatadán acu sin a líon an ceistneoir. Fuarthas ráta freagartha de 79.3% ó Phobalscoil Ghaoth Dobhair.

Ceistneoir na nEagraíochtaí agus an Luchta Gnó/Seirbhísí

Níl aon liosta cuimsitheach ar fáil de na heagraíochtaí, na coistí, na gnólachtaí agus na soláthróirí seirbhíse atá ag feidhmiú i LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir. Mar sin, cuireadh bunachar sonraí le chéile le hainmneacha agus le sonraí teagmhála don oiread eagraíochtaí, gnólachtaí, srl. agus ab fhéidir (48 eagraíocht/coiste agus 173 gnólacht/soláthróir seirbhíse san iomlán). Seoladh eolas faoin bpróiseas pleanála teanga amach chuig gach ceann acu seo agus bhí rogha ag na bainisteoirí/cathaoirligh/úinéirí ceistneoir dátheangach a líonadh ar pháipéar nó ar líne trí chóras SurveyMonkey. Scaipeadh 118 ceistneoir tríd an bpost, 101 ceistneoir ar ríomhphost agus scaipeadh dhá cheistneoir de láimh.

Spriocghrúpa:	Dáta Tosaithe	Dáta Críochnaithe	Líon Freagraí	Ráta Freagartha
Eagraíochtaí/Coistí	19/07/16	23/08/16	20	41.7%
Lucht Gnó/Seirbhísí	20/07/16	05/10/16	53	30.6%

Tábla 4.4: Ceistneoir na nEagraíochtaí agus an Luchta Gnó/Seirbhísí

An Ceistneoir Comónta

In 2011, bhí 6,021 duine ina gcónaí i LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Iúir. Fuarthas comhairle ó Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge agus socraíodh go dteastódh 350 freagróir ar a laghad le go mbeadh an sampla ionadaíoch ar phobal de c.6,000 duine. Socraíodh go roghnófaí an sampla ó Chlár na dToghthóirí⁷ ach, de bharr roinnt mhaith daoine a bheith imithe ón gceantar, tinn, srl., roghnaíodh 700 ainm le cinntiú go bhfaighfí ar a laghad 350 freagra ar an gceistneoir. Rinneadh sampláil randamach de réir toghroinne ar Chlár na dToghthóirí leis an sampla a roghnú:

Toghroinn	Líon ceistneoirí a scaipeadh:
Machaire Chlochair	303
Cró Bheithe	16
Anagaire	206
Dún Lúiche	24
Mín an Chladaigh	133
Gort an Chóirce	18
Iomlán	700

Tábla 4.5: An Ceistneoir Comónta - Líon Ceistneoirí

Rinneadh daoine áitiúla a earcú mar thimír le ceistneoirí dátheangacha a scaipeadh ar na daoine a ainmníodh sa sampla agus le cuidiú leo na ceistneoirí a líonadh. Chuir Údarás na Gaeltachta i gcomhar le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge seisiún traenála ar fáil do na timirí ar an 21 Meitheamh 2016. Tugadh rogha do na freagróirí an ceistneoir a líonadh ar líne (trí chóras SurveyMonkey) nó ar pháipéar, agus líonadh formhór na gceistneoirí ar pháipéar. Dar leis na timirí gur beag duine a dhiúltaigh don cheistneoir.

Spriocghrúpa:	Dáta Tosaithe	Dáta Críochnaithe	Líon Freagraí	Ráta Freagartha
Sampla den Phobal	01/07/16	22/08/16	438	62.6%

Tábla 4.6: An Ceistneoir Comónta

4.3. Tátaí

Ar an iomlán, fuarthas 1,037 freagra ó phobal an LPT ar na ceistneoirí, chomh maith le roinnt tuairimí a seoladh isteach chuig na CPTanna neamhspleách ar na ceistneoirí. Bhí lógó MPTIT le feiceáil go soiléir ar gach ceistneoir, agus tugadh eolas ginearálta faoin bpleanáil teanga sa LPT do gach freagróir, rud a chuidigh go mór le feasacht a ardú ar an bpróiseas. Rinne na CPTanna

⁷ Aithnítear nach liosta iomlán de dhaonra an LPT atá anseo, ach measadh go raibh sé ar an liosta ab iomláine a bhí ar fáil agus nach mbeadh aon chlaonadh ar leith ann ó thaobh aoiseanna agus chúlra teanga na ndaoine de, srl.

anailís ar thorthaí gach ceistneora idir mí Iúil agus mí Dheireadh Fómhair 2016 agus cuirtear torthaí an taighde i láthair i mír 5 den Phlean Teanga.

In all, 1,037 responses to the questionnaires were received from the community of the Language Planning Area (LPT), as well as a few submissions that were sent to the Language Planning Consultants (CPTs) independently. MPTIT's logo was clearly visible on all questionnaires and all respondents were provided with general information about language planning in the LPT. This helped greatly to raise awareness of the process in the LPT. The CPTs analysed the questionnaire results between July and October 2016 and these results are presented in section 5 of the Language Plan.

5. Torthaí an Taighde

5.1. Réamhrá

Tugtar achoimre sa mhír seo ar thorthaí an taighde phríomha ar tugadh faoi agus an Plean Teanga á ullmhú don LPT. Tá torthaí iomlána an taighde ar fáil in Aguisín II.

5.2. An Ceistneoir Comónta

5.2.1. Eolas Ginearálta faoin Sampla

Tá an chuid is mó de na 438 rannpháirtí ina gcónaí i dtoghroinn Mhachaire Chlochair (42.9%). 221 bean atá sa sampla (50.5%) agus 207 fear (47.3%)⁸. Tá an chuid is mó den sampla san aoisghrúpa 41-55 bliain. As teaghlach a bhfuil beirt, triúr agus ceathrar iontu a tháinig rannpháirtithe an taighde seo den chuid is mó.

5.2.2. Cúlra Teanga agus Cumas Gaeilge

Is as an LPT ó dhúchas do 72.7% den sampla agus tuairiscíonn a bhformhór go raibh an Ghaeilge in uachtar sa bhaile agus iad ag fás aníos. Deir 50.0% den sampla go raibh/go bhfuil Gaeilge ó dhúchas⁹ ag a mbeirt tuismitheoirí. Léirítear sa taighde, áfach, go bhfuil comhghaol deimhneach idir aois na ndaoine agus an céatadán a raibh/a bhfuil Gaeilge ó dhúchas nó Gaeilge líofa ag a mbeirt tuismitheoirí, agus gur mó líon na daoine nach bhfuil Gaeilge líofa ag duine dá dtuismitheoirí san aoisghrúpa 18-25 bliain ná sna haoisghrúpaí níos sine. Ar an mórchóir, tagann na torthaí seo leis an bpátrún a aithnítear sa SCT (2007a: 27). Fágann sé sin go gcaithfear díriú sa Phlean Teanga ar na deacrachtaí breise a bheidh ag tuismitheoirí a bhfuil cúlaí éagsúla teanga acu.

Maidir le cumas Gaeilge na rannpháirtithe, deir a bhformhór (300 duine nó 68.5%) go bhfuil Gaeilge líofa acu¹⁰.

5.2.3. Cleachtas Teanga

Maíonn formhór an tsampla (68.6%) go labhraíonn siad Gaeilge gach lá. Ní deir ach 7.7% den sampla gur annamh a labhraíonn siad Gaeilge, nó nach labhraíonn siad riamh í. Tagann torthaí an taighde seo maidir le cainteoirí laethúla Gaeilge a bheag nó a mhór leis na torthaí a foilsíodh sa SCT (Ó Giollagáin et al, 2007b) agus sa *Nuashonrú* (Ó Giollagáin & Charlton, 2015)¹¹:

Toghroinn	SCT 2007	Nuashonrú 2015	Taighde MPTIT 2016	Difríocht (2015 – 2016)
Machaire Chlochair	79.2%	74.5%	66.0%	-8.5%
Cró Bheithie	60.6%	48.1%	-	-
Anagaire	55.7%	52.9%	59.6%	+6.7%
Dún Lúiche	73.1%	71.9%	64.7%	-7.2%
Mín an Chladaigh	85.6%	79.5%	81.2%	+1.7%
Gort an Choirce	83.4%	75.9%	66.7%	-9.2%
Meánchéatadán ¹²	75.4%	70.9%	67.6%	-3.3%

Tábla 5.1: Cainteoirí Laethúla Gaeilge

⁸ Níor fhreagair deichniúr an cheist seo.

⁹ Úsáidtear na téarmaí 'Gaeilge ó dhúchas' agus 'cainteoir dúchais' sa taighde seo le tagairt do dhuine a bhfuil Gaeilge líofa aige agus a fuair ionchur Gaeilge d'ardchaighdeán sa bhaile agus é ag fás aníos.

¹⁰ Caithfear cuimhneamh, áfach, gur féintuairisciú atá i gceist, mar sin braitheann na figiúirí ar thuiscint gach rannpháirtí ar leith ar an rud is Gaeilge líofa, Gaeilge mheasartha, srl. ann.

¹¹ Ní féidir comparáid atá go hiomlán iontaofa a dhéanamh anseo, áfach, óir nach raibh na modhanna céanna samplála agus anailise in úsáid don SCT, don *Nuashonrú* agus do thaighde MPTIT. Chomh maith leis sin, baineann na figiúirí ón SCT agus ón *Nuashonrú* leis na toghranna ina n-iomláine, ach ní dhearnadh taighde MPTIT ach sna codanna de na toghranna a bhaineann le LPT Ghaoth Dobhair, Anagaire, Rann na Feirste agus Loch an Lúir.

¹² Níl figiúirí 2007 agus 2015 do thoghroinn Chró Bheithie san áireamh sna meánchéatadáin de bharr nach bhfuil figiúirí ann don toghroinn sin ó 2016.

Feictear mar sin titim leanúnach i líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge i gceithre cinn de na sé thoghroinn sa LPT idir 2007 agus 2016, agus i dtrí cinn acu idir 2015 agus 2016¹³, rud a fhágann go bhfuil pobal an LPT seo ag tairseach chinniúnach anois ó thaobh chaomhnú na Gaeilge de, de réir an taighde seo (féach rannóg 5.7).

Deir 238 duine nó 54.4% den sampla go mbíonn siad ag labhairt Béarla le daoine a bhfuil Gaeilge acu ar bhonn seachtainiúil nó níos minice. Tuairiscíonn 34.7%¹⁴ de na rannpháirtithe sin gur ‘cleachtas, faisean nó nós’ teanga is mó is cúis leis an gcleachtas seo.

Is ag seirbhísí eaglasta, sa bhaile agus sa chomharsanacht na trí áit is mó a labhraítear Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí (54.9%, 53.1% agus 44.8% faoi seach) iontu. Ní thuairiscíonn ach 33.2% de na rannpháirtithe go labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí sa láthair oibre, rud a léiríonn an tábhacht a bhaineann le poist a bheith ar fáil sa Ghaeltacht do mhuintir an LPT, agus le polasaí teanga a bheith ag gach comhlacht¹⁵ agus eagraíocht sa LPT.

Tá dhá shuíomh ina dtuairiscíonn líon ard rannpháirtithe nach labhraíonn siad Gaeilge riamh iontu: ag plé leis an Stát agus ag úsáid seirbhísí sláinte (37.9% agus 29.7% faoi seach). Maidir le seirbhísí Stáit, thuairiscigh roinnt timirí go ndúirt cúpla rannpháirtí go lorgaíonn siad seirbhísí trí Ghaeilge i gcónaí agus iad ag plé leis an Stát, ach gur minic nach mbíonn an soláthróir seirbhíse in ann iad a thuiscint. Léiríonn sé sin go gcaithfear córas na scéimeanna teanga a láidriú agus a chinntiú go bhfostaítear daoine a bhfuil ardchaighdeán Gaeilge – ó thaobh labhairt agus thuiscint na teanga de – acu agus a bhfuil cleachtadh agus tuiscint acu ar na canúintí le seirbhísí trí Ghaeilge a chur ar fáil.

5.2.4. Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

Léiríonn an taighde go bhfuil dearcadh dearfach ag tromlach na rannpháirtithe i leith na Gaeilge, agus go bhfuil tacaíocht ann (bíodh sí gníomhach nó éighníomhach) do phróiseas na pleanála teanga sa LPT agus don Phlean Teanga. Aontaíonn 79.5% de na rannpháirtithe go labhraíonn siad Gaeilge chomh minic agus is féidir leo. Mar sin, bheifí ag súil go dtiocfadh ardú ar líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge sa LPT dá gcuirfí tuilleadh deiseanna labhartha Gaeilge ar fáil do mhuintir an cheantair, go háirithe sa saol poiblí. Chomh maith leis sin, aontaíonn dhá thrían den sampla gur chóir do chomhlachtaí áitiúla daoine le Gaeilge a fhostú. Tacaíonn an dá thoradh seo leis an moladh gur chóir do chomhlachtaí agus d’eagraíochtaí an cheantair comhpholasaí teanga a dhaingniú (Beart 6.7.1). Aontaíonn líon ard daoine (36.6% le hais 46.1% a easaontaíonn leis) go n-airíonn siad amann go bhfuil brú orthu Béarla a labhairt. Mar a bheifí ag súil leis, is daoine le Gaeilge líofa iad 83.8% de na daoine sin, agus ardaítear an céatadán go dtí 97.5% nuair a chuirtear daoine le Gaeilge mheasartha san áireamh freisin. Shamhlófaí go bhféadfaí an figiúr sin a laghdú dá mbeadh an Ghaeilge ní b’fheiceálaí ar chomharthaí, srl. sa cheantar agus dá gcuirfí polasaí láidir teanga i bhfeidhm i measc chomhlachtaí agus eagraíochtaí an LPT.

Ag deireadh an cheistneora, bhí deis ag na rannpháirtithe a gcuid mianta don Ghaeilge nó a gcuid smaointe féin a bhreacadh síos. Ar na rudaí is mó a theastaíonn chun an Ghaeilge a chaomhnú sa cheantar, dar leis na rannpháirtithe, tá: tuilleadh seirbhísí, áiseanna agus imeachtaí i nGaeilge don cheantar (go háirithe do dhaoine óga), daoine a spreagadh le Gaeilge a labhairt, an Ghaeilge a

¹³ Tá sé tábhachtach a aithint go bhfuil gach cosúlacht ar an scéal go mbaineann an t-ardú suntasach ar líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge i dtoghroinn Anagaire de réir an taighde seo leis an ráta ard freagartha i Rann na Feirste (ar cuid de thoghroinn Anagaire í): 76.1% an ráta freagartha a fuarthas i Rann na Feirste, le hais 50.7% i dtoghroinn Anagaire ina hiomláine. Léirítear sa taighde seo ardú 1.7% ar líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge i dtoghroinn Mhín an Chladaigh idir 2015 agus 2016. Meastar go bhfuil an t-ardú beag seo neamhsuntasach ó thaobh staitistice de.

¹⁴ Níl freagraí na 61 duine a dúirt nach labhraíonn siad Béarla riamh le duine a bhfuil Gaeilge acu san áireamh sa chéatadán seo.

¹⁵ Ar mhaithe le gontacht, úsáidfear an téarma ‘comhlacht’ sa tuairisc seo le cur síos a dhéanamh ar an lucht gnó agus seirbhísí.

bheith níos feiceálaí sa réimse poiblí, ranganna Gaeilge a bheith ar fáil d'fhoghlaimeoirí agus tuilleadh tacaíochtaí do thuismitheoirí atá ag tógáil a gclainne le Gaeilge.

5.3. Daoine Óga

5.3.1. Eolas Ginearálta faoin Sampla

Ghlac 334 duine óg páirt sa taighde seo (167 páiste bunscoile agus 167 páiste iarbhunscoile) agus is as an gceantar seo ó dhúchas do 76.9% acu. Is i dtoghroinn Mhachaire Chlochair atá formhór na ndaoine óga sa LPT seo ina gcónaí.

5.3.2. Cúlra Teanga agus Cumas Gaeilge

Cé go bhfuil ar a laghad tuismitheoir amháin le Gaeilge ó dhúchas nó Gaeilge líofa ag 74.3% de na daoine óga, ní thuairiscíonn ach 41.3% acu gur Gaeilge amháin nó gur Gaeilge den chuid is mó atá acu sa bhaile. Tá níos mó Béarla ná Gaeilge nó Béarla amháin á labhairt i 56.0% de theaghlach an cheantair. Maidir le cumas Gaeilge na dtuismitheoirí, tuairiscíonn 31.3% den sampla go bhfuil Gaeilge ó dhúchas nó Gaeilge líofa ag a mbeirt tuismitheoirí. Tá an figiúr seo níos airde i measc páistí iarbhunscoile (35.8% le hais 26.9% i measc páistí bunscoile), rud a thagann leis an bpatrún a aithnítear i rannóg 5.2.2 thuas.

Tá ardchumas Gaeilge ag formhór na ndaoine óga (77.2%) agus tuairiscíonn 47.9% den sampla go bhfuil Gaeilge ó dhúchas acu¹⁶. Maidir leis an gcumas Gaeilge, is beag difríocht atá le feiceáil idir an dá aoisghrúpa, rud a thagann le faisnéis na múinteoirí (rannóg 5.5.2).

5.3.3. Cleachtas Teanga

Cleachtas Teanga sa Bhaile

De réir fhaisnéis na ndaoine óga, ní labhraíonn na tuismitheoirí Gaeilge le chéile ach go hannamh, nó ní labhraíonn siad í ar chor ar bith i gcás 48.4% de na teaghlach. Ní thuairiscíonn ach 48 páiste (14.4%) go labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí lena mbeirt tuismitheoirí, agus deir 27 acu sin (8.1% den sampla iomlán) go labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí lena gcuid deartháireacha/deirfiúracha freisin. Tá na figiúirí seo rud beag níos airde i measc páistí bunscoile (15.6% agus 9.6% faoi seach) i gcomparáid le páistí iarbhunscoile (13.2% agus 6.6% faoi seach). Labhraíonn 26.6% de pháistí an tsampla (89 páiste) Gaeilge i gcónaí, beagnach i gcónaí, nó go minic lena gcuid tuismitheoirí. Is léir ón taighde go n-imríonn fachtóirí éagsúla – cumas agus cleachtas teanga na dtuismitheoirí ach go háirithe – tionchar ar chleachtas teanga na bpáistí i gcomhthéacs an bhaile.

Cleachtas Teanga sa Scoil

Tá difríocht shuntasach idir cleachtas teanga na bpáistí bunscoile agus cleachtas teanga na bpáistí iarbhunscoile, go háirithe agus iad ag labhairt lena gcuid múinteoirí: tuairiscíonn 85.6% de pháistí bunscoile go labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí lena gcuid múinteoirí, le hais 39.5% de pháistí iarbhunscoile. Is beag duine óg a labhraíonn Gaeilge chomh minic céanna lena gcuid cairde agus iad ar scoil. Tuairiscíonn beagnach 90.0% de na páistí iarbhunscoile nach labhraíonn siad Gaeilge lena gcuid cairde ar scoil ach anois is arís nó go hannamh, nó nach labhraíonn siad riamh í.

Cleachtas Teanga taobh amuigh den Scoil/den Bhaile

Feictear sa taighde seo go ndéanann cleachtas teanga daoine fásta sa cheantar múnla éigin ar chleachtas teanga an aosa óig. Tuairiscíonn beagnach leath de pháistí an tsampla (43.9%) gur labhair siad Gaeilge 'anois is arís' le seachtain anuas taobh amuigh den scoil. Mar a bheifí ag súil leis, deir 69.1% de na 81 páiste a labhair Gaeilge gach lá go labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí le tuismitheoir amháin dá gcuid ar a laghad. De na 20 páiste a deir nár labhair siad Gaeilge ar bith le seachtain anuas, tuairiscíonn naonúr (45.0%) go bhfuil Gaeilge ó dhúchas

¹⁶ Caithfear cuimhneamh, áfach, gur féinmheasúnú atá i gceist leis na figiúirí seo, agus go mbraitheann siad, dá bharr, ar mhuinín páistí éagsúla as a gcuid Gaeilge, ar thuiscint na bpáistí ar an rud is cainteoir dúchais ann agus ar chúlra teanga na bpáistí, i measc cúinsí eile.

nó Gaeilge líofa acu. Mar sin, is léir gur nósanna sóisialta agus/nó idé-eolaíochtaí teanga is cúis leis an nós seo seachas easpa cumais.

Is iad na comharsana agus na siopadóirí is mó a labhraíonn na páistí Gaeilge leo; i gcás cairde, dochtúirí/altraí/fiaclóirí agus foirne i gcaiféanna/i mbialanna, is é an Béarla atá in uachtar. Tá an patrún seo leanúnach i dtaca le páistí bunscoile agus iarbhunscoile. Is é an cleachtas teanga atá i bhfeidhm idir na daoine óga agus a gcuid cairde taobh amuigh den scoil an difríocht is mó idir an dá ghrúpa: tuairiscíonn 19.8% de pháistí bunscoile go labhraíonn siad Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid i mó lena gcuid cairde, le hais 6.6% de pháistí iarbhunscoile.

Tuairiscíonn 72.5% de dhaltáí iarbhunscoile go mbíonn siad ag labhairt Béarla lena gcuid comhaoiseach, agus maíonn an chuid is mó acu gurb amhlaidh atá sé mar go bhfuil an Béarla 'níos fusa' nó 'níos áisiúla' le labhairt nó le tuiscint.

Caitheamh Aimsire, Campaí agus Teicneolaíocht

De na deich gcaitheamh aimsire is mó a bhfuil tóir orthu, níl ach trí cinn (peil, club óige agus amhránaíocht) a ndeir níos mó ná 50.0% de na páistí go labhraíonn siad Gaeilge agus iad ann. Tá an Béarla in uachtar i gcás na gcaitheamh aimsire seo a leanas: damhsa, snámh, lúthchleasaíocht, rothaíocht, marcaíocht. Maidir le campaí Cásca/samhraidh, labhraítear Gaeilge amháin nó meascán de Ghaeilge agus Béarla ag formhór na gcampaí Cásca/samhraidh sa cheantar, seachas Campa Samhraidh FAI, a bhfuil an Béarla in uachtar ann. Ó tharla go dtuairiscíonn formhór mór na bpáistí go bhfuil Gaeilge líofa acu nó, ar a laghad, cumas áirithe acu inti, níl aon chúis nach bhféadfaidís tuilleadh Gaeilge a úsáid ag na campaí seo ach an spreagadh a bheith ann dóibh. Aithnítear go bhféadfadh deacrachtaí a bheith ann dá mbeadh campa nó caitheamh aimsire á chur ar fáil ag daoine nach bhfuil Gaeilge acu, nó dá mbeifí ag brath go hiomlán ar dhaoine deonacha leis an gcaitheamh aimsire/leis an gcampa a chur ar fáil, áfach.

Is trí mheán na teicneolaíochta a bhíonn daoine óga ag sóisialú cuid mhór den am sa lá atá inniu ann, agus de réir an taighde seo is é an Béarla atá go mór in uachtar i measc dhaoine óga an LPT agus iad ag plé le cúrsaí teicneolaíochta. Tuairiscíonn 88.9% de pháistí an tsampla go n-úsáideann siad Béarla den chuid is mó nó Béarla amháin agus iad ar an nguthán nó ag téacsáil, agus 86.2% go n-úsáideann siad Béarla den chuid is mó nó Béarla amháin agus iad ar an idirlíon agus ag plé leis na meáin shóisialta.

Tearmainn Teanga

Cuireadh ceist ar na páistí an bhfuil áiteanna ar leith sa cheantar a labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí le daoine eile ann, agus is iad na siopaí áitiúla, na hionaid pobail agus i dtithe sheantuismitheoirí na bpáistí na trí áit is mó a luaitear. Is suimiúil gur mó líon na bpáistí a labhraíonn Gaeilge amháin i siopaí áitiúla ná líon na bpáistí a labhraíonn Gaeilge amháin sa bhaile. Léiríonn sé seo an tábhacht a bhaineann le polasaí teanga a bheith ag comhlachtaí, ag eagraíochtaí agus ag cumainn áitiúla, do chainteoirí óga dúchais agus do pháistí nach bhfuil Gaeilge acu sa bhaile araon.

5.3.4. Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

Is léir ó thorthaí an taighde seo go bhfuil dearcadh fabhrach ag daoine óga an LPT i leith na Gaeilge den chuid is mó, ach amháin go n-aontaíonn cuid mhaith den sampla (34.8%) gur fearr leo Béarla a labhairt ná Gaeilge. Mar sin féin, ní deir ach 16.4% de na páistí sin gur Gaeilge den chuid is mó nó Gaeilge amháin atá acu sa bhaile. Léiríú é seo ar tionchar mór a bhíonn ag polasaí teanga an teaghlaigh ar dhearcachtaí teanga na bpáistí.

Ábhar dóchais é go n-aontaíonn beagnach 90.0% de na páistí go bhfreagróidís i nGaeilge duine ar bith a labhródh Gaeilge leo agus nach ndeir ach duine as cúigear (21.0%) nach bhfuil muinín aige as a chuid Gaeilge.

Maidir leis na meáin chumarsáide Ghaeilge, ní bhíonn tromlach na bpáistí (59.8%) ag breathnú ar chlár teilifíse i nGaeilge go minic.

Imeachtaí Gaeilge – Páistí Bunscoile

Léiríonn formhór na bpáistí bunscoile sa sampla go mbeadh spéis acu freastal ar imeachtaí trí Ghaeilge sa cheantar, agus is iad na himeachtaí Gaeilge is mó a mbeadh tóir orthu i measc páistí bunscoile ná:

Imeachtaí sóisialta le scoileanna eile sa LPT, tráth na gceist, scéim mhalairte le scoileanna i nGaeltachtaí eile, club óige.

Is iad na himeachtaí Gaeilge is mó nach léiríonn na páistí spéis iontu ná oícheanta scannán agus dioscónna.

Imeachtaí Gaeilge – Páistí Iarbhunscoile

Léiríonn formhór na bpáistí iarbhunscoile go mbeadh spéis acu i ndeiseanna sóisialaithe éagsúla trí Ghaeilge freisin. Is iad na himeachtaí Gaeilge is mó a mbeadh tóir orthu i measc déagóirí ná:

Scéim mhalairte le scoileanna i nGaeltachtaí eile, imeachtaí sóisialta le scoileanna eile sa LPT, tráth na gceist.

Is iad na himeachtaí Gaeilge is mó nach léiríonn na déagóirí spéis iontu ná ranganna teicneolaíochta, oícheanta scannán agus club óige.

Mianta i leith na Gaeilge

Ag deireadh an cheistneora, iarradh ar na páistí a gcuid smaointe féin a bhreacadh síos maidir le rudaí a chuideodh leo a gcuid Gaeilge a úsáid. Baineann formhór na bhfreagraí le himeachtaí sóisialta (36.9%) agus le tuilleadh áiseanna agus acmhainní (24.8%) a bheith ar fáil do dhaoine óga trí Ghaeilge. Tagann tuairimí na ndaoine óga le tuairimí na dtuismitheoirí/na gcaomhnóirí agus na múinteoirí ar an ábhar seo (rannóga 5.4.5 agus 5.5.5).

5.4. Tuismitheoirí/Caomhnóirí**5.4.1. Eolas Ginearálta faoin Sampla**

Ghlac 122 tuismitheoir/caomhnóir páirt sa chuid seo den taighde. Is as ceantar Gaeltachta do 78.6% de na rannpháirtithe agus tuairiscíonn 72.1% gurb as an LPT seo go sonrach iad. Ó thaobh cúrsaí oibre de, tuairiscíonn níos mó ná an leathchuid de rannpháirtithe (51.7%) go mbíonn siad ag obair go lánaimseartha agus deir 20.5% go bhfuil siad dífhostaithe faoi láthair. Tá an patrún céanna, a bheag nó a mhór, le feiceáil sna freagraí a thugtar thar ceann an tuismitheora/an chaomhnóra eile.

Tá beirt nó triúr páistí ag formhór na rannpháirtithe (41.8% agus 31.1% faoi seach), agus tá tromlach na bpáistí sin faoi 18 mbliana d'aois (83.6%). Bheifí ag súil le claonadh mar sin sa sampla de bharr gur scaipeadh formhór na gceistneoirí tríd an scoil nó ag imeachtaí do pháistí óga agus do dhéagóirí. Deir 5.7% den sampla go bhfuil riachtanais speisialta ag a bpáistí.

5.4.2. Cúlra Teanga agus Cumas Gaeilge

Tuairiscíonn 77.3% de na rannpháirtithe go bhfuil Gaeilge ó dhúchas nó Gaeilge líofa acu, agus deir 59.3% go bhfuil Gaeilge ó dhúchas/líofa ag an tuismitheoir/ag an gcaomhnóir eile. Deir duine as ceathrar (25.4%) nach bhfuil ach beagán Gaeilge ag an tuismitheoir/ag an gcaomhnóir eile nó nach bhfuil Gaeilge ar bith acu. Feictear chomh maith difíocht idir cumas Gaeilge na bpáistí is sine agus cumas Gaeilge na bpáistí is óige sna teaghlaigh a ghlac páirt sa taighde seo (65.5% agus 54.2¹⁷ faoi seach le Gaeilge líofa). Tá an patrún seo – go sealbhaíonn an páiste is sine an teanga níos fearr ná na páistí eile a thagann ina dhiaidh – aitheanta i gcás mionteangacha (Kirsch, 2011: 102; Ó Bróithe, 2012: 261; Ó hIfeárnáin, 2013: 261; Parada, 2013: 308; srl.). Tá formhór an

¹⁷ Níl san áireamh sa staitistic seo freagraí na 15 tuismitheoir/chaomhnóir nach bhfuil ach páiste amháin acu nó a bhfuil a bpáiste ró-óg le bheith ag caint.

tsampla (81.1%) sásta le caighdeán Gaeilge a bpáistí agus creideann 69.7% go bhfuil Gaeilge níos fearr ag a bpáistí de thairbhe na scolaíochta.

5.4.3. Cleachtas Teanga

Tuairiscíonn 73.0% de na rannpháirtithe go ndearna siad socrú coinsiasach a gclann a thógáil le Gaeilge. Luann 17.2% nach ndearna agus 7.4% nach labhraíonn siad Gaeilge lena gclann.

Cé go luann suas le 58.0% de na tuismitheoirí/caomhnóirí gur cainteoirí dúchais iad agus 10.5% eile gur cainteoirí líofa iad, níl seachadadh na teanga chuig a gclann nó ina measc féin buan dá réir. Labhraíonn níos lú ná 40.0% de na tuismitheoirí/caomhnóirí Gaeilge amháin leis na páistí, agus labhraíonn 54.9% de na tuismitheoirí/caomhnóirí Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó eatarthu féin.

Creideann 71.3% den sampla gur maith lena bpáistí a bheith ag labhairt Gaeilge, agus deir 85.1% nár mhaith leo dá mbeadh ní ba lú Gaeilge á húsáid sa bhaile.

Ó thaobh chleachtas teanga na bpáistí de, dar leis na rannpháirtithe go mbíonn an Ghaeilge in uachtar agus na páistí ag caint le cairde ón scoil agus le daoine fásta sa chomharsanacht. Tá an lámh in uachtar ag an mBéarla idir na páistí agus cairde eile taobh amuigh den scoil chomh maith le páistí eile sa chomharsanacht. Luann na daoine óga féin sa taighde uathu gur mór an bac orthu an easpa Gaeilge a bhíonn ag go leor dá gcairde agus iad ag iarraidh a bheith ag sóisialú le chéile.

Tá uaslámhas ag an nGaeilge go fóill sa siopa áitiúil, ag seirbhísí reiligiúnda, san ionad pobail agus i gcumainn spóirt i measc daoine óga, dar leis na tuismitheoirí/caomhnóirí. Tá an Béarla in uachtar nó ag teacht go tréan in uachtar in oifig an dochtúra.

5.4.4. Tacaíochtaí

Ní deir ach 18.0% den sampla go n-úsáideann siad coimeádaí páistí agus deir 36.4% acu sin go labhraíonn an coimeádaí Gaeilge amháin lena gcuid páistí. Tá formhór na rannpháirtithe (81.8%) sásta le cleachtas teanga an choimeádaí.

I dtaca le tacaíochtaí eile, is iad naíonraí agus naíolanna (lánaimseartha nó páirtaimseartha) na seirbhísí is mó a úsáidtear i measc an tsampla faoi láthair (25.4% agus 9.0% faoi seach). Mar sin féin, léiríonn líon níos airde tuismitheoirí/caomhnóirí go mbeadh spéis acu i seirbhísí de chineál eile dá mbeidís ar fáil go háitiúil, go háirithe imeachtaí do theaghlaigh (63.1%), club óige (8-12 bl. d'aois) trí Ghaeilge (54.1%), club scéalaíochta do pháistí trí Ghaeilge (45.1%), club do dhéagóirí trí Ghaeilge (38.5%) agus club iarscoile trí Ghaeilge (31.1%).

5.4.5. Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

Léiríonn na rannpháirtithe dearcadh an-dearfach i leith na Gaeilge agus tacaíocht don Phlean Teanga, ach creideann a dtromlach nach bhfuil dóthain áiseanna ná imeachtaí do dhaoine óga ar fáil sa cheantar (54.1%) agus nach bhfuil na seirbhísí a theastaíonn ó thuismitheoirí ar fáil go háitiúil (52.4%). Níl ach mionlach beag (idir 3.3% agus 9.8%) a léiríonn dearcadh diúltach i leith na teanga nó dearcadh a d'fhéadfadh dochar a dhéanamh do sheasamh na teanga sa phobal. Tá sé intuigthe i gcás an cheistneora seo go mbeadh an sampla comhdhéanta de dhaoine atá báúil leis an nGaeilge, áfach, mar gur féinroghnú a bhí i gceist agus gur mó an seans go líonfadh duine a bhfuil bá aige leis an nGaeilge ceistneoir maidir le cúrsaí Gaeilge ná duine nach bhfuil Gaeilge aige nó nach bhfuil spéis aige sa teanga.

Maidir le cúrsaí agus ranganna a bhfuil baint acu le cúrsaí Gaeilge, is beag duine as an sampla a léiríonn spéis in aon cheann de na cúrsaí a luadh. Sainchúrsaí ar ghramadach na Gaeilge agus ar shaibhreas teanga an dá chúrsa ba mhó a mbeadh tóir orthu i measc tuismitheoirí/caomhnóirí (15.5% agus 14.8% faoi seach).

5.5. Réimse an Oideachais

5.5.1. Eolas Ginearálta faoin Sampla

Foireann

Tá seacht naíonra, ocht mbunscoil agus iarbhunscoil amháin sa LPT, agus ghlac gach ceann acu seo seachas naíonra amháin páirt sa taighde seo¹⁸. Tá 150 duine ag obair (go lánaimseartha nó go páirtaimseartha) sna 15 institiúid a bhí páirteach: 17 nduine sna naíonraí, 91 duine sna bunscoileanna agus 42 duine san iarbhunscoil, Pobalscoil Ghaoth Dobhair (PGD). Ar an meán, tá dhá rang faoi chúram gach múinteora bunscoile san LPT.

Seo a leanas na hábhair a mhúintear i bPGD (líon na múinteoirí a mhúineann an t-ábhar idir lúibíní):

Béarla (4), Bitheolaíocht (4), Ceimic (1), Ceol (2), Corpoideachas (1), Eacnamaíocht Bhaile (1), Ealaín (1), Eolaíocht (5), Fisic (1), Fraincis (2), Gaeilge (6), Grafaic Dhearaidh agus Chumarsáide (2), Innealtóireacht (2), Líníocht Theicniúil (5), Matamaitic (6), Miotalóireacht (1), Oideachas Reiligiúnach (2), OSPS (2), OSSP (6), Ríomhaireacht (2), Staidéar Foirgníochta (2), Staidéar Gnó (1), Stair (5), Teicneolaíocht Ábhar (Adhmad) (2), Tíreolaíocht (2), Ábhair GCAT (4), Ábhair Idirbhliana (2), Gairmtreoir (1).

Páistí

Tá 1,182 páiste ag freastal ar naíonraí agus ar scoileanna an LPT: 84 páiste sna sé naíonra, 719 dalta sna hocht mbunscoil¹⁹ agus 379 dalta san iarbhunscoil. Ar an meán, tá 14 pháiste ag freastal ar gach naíonra agus 86.6 dalta ag freastal ar gach bunscoil. 63.2 an meánlíon daltaí i ngach bliain i bPGD²⁰.

5.5.2. Cúlra Teanga agus Cumas Gaeilge

Foireann

Tá Gaeilge líofa ag gach stiúrthóir naíonra agus gach múinteoir bunscoile a ghlac páirt sa taighde seo. Cé go bhfuil Gaeilge ar a dtail ag 97.6% d'fhoireann PGD, deir an príomhoide go mbíonn deacracht ag an scoil in amanna múinteoirí ábhar a fháil atá in ann teagasc trí Ghaeilge.

Páistí

Ar an iomlán, is mó an méid foghlaimeoirí ná cainteoirí dúchais Gaeilge atá ag freastal ar naíonraí an LPT. Tagann na figiúirí seo leis an bpatrún náisiúnta i dtaca le comhdhéanamh na naíonraí Gaeltachta (Hickey, 1999; Bangma & Riemersma, 2011: 102).

Maíonn múinteoirí bunscoile an LPT gur cainteoirí dúchais Gaeilge iad formhór mór na ndaltaí (81.8%)²¹. Maidir le cumas Gaeilge na ndaltaí bunscoile, is féidir roinnt patrún ginearálta a aithint: 1) go dtagann ardú éigin ar líon na ndaltaí a bhfuil ardchumas Gaeilge acu le linn na mblianta bunscoile; 2) go dtiteann líon na ndaltaí atá ar bheagán Gaeilge nó nach bhfuil Gaeilge ar bith acu idir na naíonáin bheaga agus rang 6; agus 3) go bhfuil ardchumas Gaeilge nó Gaeilge measartha maith ag an mórchuid de na daltaí ag gach leibhéal ar an mbunscoil.

¹⁸ Nuair a thagraítear sa mhír seo do 'naíonraí an LPT' táthar ag tagairt do na sé naíonra a ghlac páirt sa taighde.

¹⁹ Tá freagraí na bpríomhoidí agus freagraí na múinteoirí maidir le líon na ndaltaí ag teacht salach ar a chéile (693 dalta agus 745 dalta faoi seach). Ní fios cé acu figiúr is cruinne, mar sin glactar leis an meán – 719 dalta.

²⁰ An t-eolas seo cruinn ar an 30 Bealtaine 2016.

²¹ Braitheann an t-idirdhealú i gcás na ceiste seo ar an sainmhíniú atá ag gach múinteoir ar an rud is 'cainteoir dúchais' ann. Chomh maith leis sin, ní féidir a bheith cinnte gur tugadh freagra cruinn ar an gceist seo i ngach ceann de na ceistneoirí: i gcuid de na ceistneoirí, mar shampla, deirtear go bhfuil líon áirithe 'cainteoirí dúchais' sa rang nach bhfuil 'Gaeilge ar bith' acu, agus tá roinnt mhaith ceistneoirí a thugann le fios nach bhfuil ach cainteoirí dúchais sa rang, rud a bheadh an-éagoitianta i gcomhthéacs taighde eile atá déanta ar scoileanna Gaeltachta (m.sh. Hickey, 2001 & 2007; Mac Donnacha et al, 2005; Péterváry et al, 2014).

Is cainteoirí dúchais Gaeilge iad 66.7% de dhaltáí PGD, cainteoirí líofa Gaeilge iad 29.6% agus foghlaimoirí Gaeilge iad 3.7%. Is é sin le rá go bhfuil ardchumas Gaeilge ag tromlach mór na bpáistí sa scoil (96.3%).

5.5.3. Cleachtas Teanga

Polasaithe Teanga na Naíonraí/na Scoileanna

Tá polasaí teanga leagtha amach i scríbhinn ag cúig cinn de na sé naíonra, i ngach mbunscoil agus i bPGD. Is léir ón taighde go bhfuil na polasaithe seo réasúnta láidir ó thaobh na Gaeilge de agus go bhfuiltear á gcur i bhfeidhm go héifeachtach den chuid is mó. Tagann roinnt deacrachtaí chun solais i dtaca leis an gcuid is mó de na polasaithe teanga mar sin féin, mar shampla:

- Ní thugtar cóip den pholasaí teanga do thuismitheoirí na bpáistí i gcás formhór na scoileanna;
- Tá uasdátú le déanamh ar chuid de na polasaithe;
- Bíonn deacrachtaí ag foireann na scoileanna teacht ar aíonna le Gaeilge; agus
- Is é an cúntóir teanga an t-aon acmhainn atá ag formhór na scoileanna le cuidiú le daltaí nua a thagann isteach sna scoileanna gan aon Ghaeilge.

Maidir le Scéim na gCúntóirí Teanga, luann cuid de na múinteoirí gur gá an scéim a leathnú amach. Dar le Muintearas, a riarann Scéim na gCúntóirí Teanga i nDún na nGall, go dtosaíonn na cúntóirí teanga ag obair sna bunscoileanna agus sna hiarbhunscoileanna araon thart ar dheireadh mhí Mheán Fómhair agus go mbíonn an scéim i bhfeidhm ar feadh 26 seachtain. Tagann deireadh leis an scéim, mar sin, thart ar dheireadh mhí Aibreáin. Fágann sé sin nach mbíonn tacaíocht na gcúntóirí teanga ar fáil do dhaltáí agus iad ag tosú ar scoil tar éis bhriseadh an tsamhraidh, cé go bhféadfaí a áiteamh gurb é sin an uair is mó a bhíonn tacaíocht teanga ag teastáil.

Maíonn na príomhoidí uile gan aon eisceacht go múintear gach ábhar (seachas an Béarla) trí Ghaeilge ina gcuid scoileanna.

Foireann

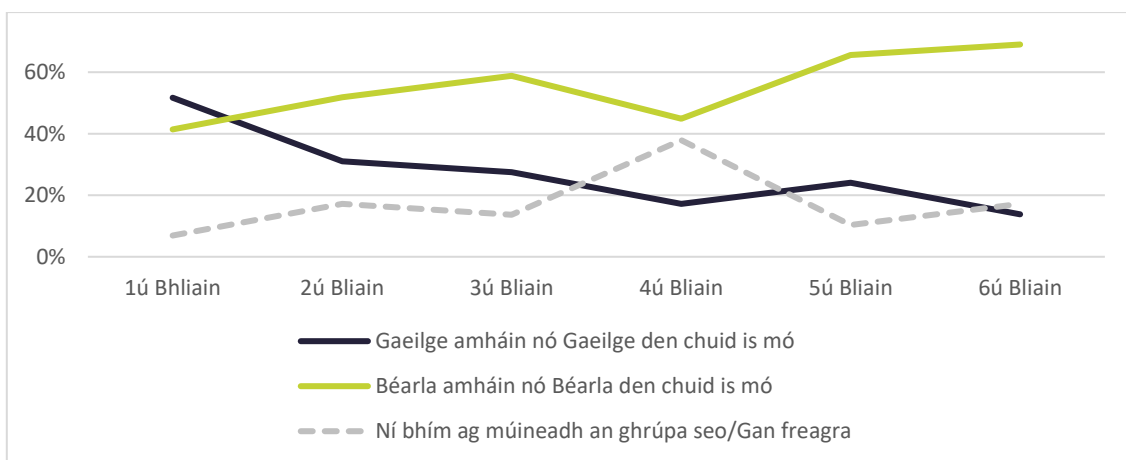
Tuairiscíonn an seisear stiúrthóirí go labhraíonn stiúrthóirí agus cúntóirí na naíonraí Gaeilge amháin leis na páistí. Maíonn gach príomhoide bunscoile gurb í Gaeilge amháin an ghnáth-theanga cumarsáide idir na múinteoirí sa scoil. Tuairiscíonn 24 múinteoir bunscoile (70.6%) go labhraíonn siad Gaeilge amháin sa seomra ranga, ach amháin sa rang Béarla agus deir ochtar múinteoirí (23.5%) go labhraíonn siad Gaeilge den chuid is mó sa seomra ranga. Maidir leis an gcúis atá leis an meascán teangacha i gcás an ochtar múinteoirí sin, deir a bhformhór go bhfuil sé níos nádúrtha dóibh cuid den sainfhoclóir a bhaineann le heolaíocht, tíreolaíocht, stair, srl. a úsáid i mBéarla, agus deir 50.0% go mbíonn faitíos orthu nach dtuigfear iad mura labhraíonn siad ach Gaeilge leis na daltaí.

Tuairiscíonn príomhoide PGD gur Gaeilge amháin a labhraítear i measc mhúinteoirí na scoile, agus deir formhór na múinteoirí ábhar (65.6%) go labhraíonn siad Gaeilge den chuid is mó sa seomra ranga. Deir 10.3% de na múinteoirí go labhraíonn siad Gaeilge amháin sa seomra ranga ach tuairiscíonn dhá oiread an méid sin (20.7%) gur meascán (50/50) de Ghaeilge agus de Bhéarla nó gur Béarla den chuid is mó a labhraíonn siad. An oiread leis na múinteoirí bunscoile, is é cúrsaí téarmaíochta is mó a bhíonn ag cur isteach ar chleachtas teanga na múinteoirí seo (48.0%). Chomh maith leis sin, in ainneoin go dtuairiscítear go bhfuil Gaeilge ó dhúchas nó Gaeilge líofa ag 96.3% de dhaltáí na scoile, tá 44.0% de na múinteoirí seo²² in amhras go dtuigfeadh na daltaí a gcuid Gaeilge mar is ceart agus creideann 12.0% go mbeadh daltaí áirithe faoi mhíbhuntáiste mura labhródh an múinteoir ach Gaeilge leis an rang.

²² Níl san áireamh sna céatadáin seo ach freagraí na 25 múinteoir a deir go labhraíonn siad 'Gaeilge den chuid is mó', 'Meascán 50/50 de Ghaeilge agus de Bhéarla' nó 'Béarla den chuid is mó' sa seomra ranga.

Páistí

I dtaca le cleachtas teanga na bpáistí, tá an patrún céanna le feiceáil i measc gach aoisghrúpa: bíonn an Ghaeilge in uachtar taobh istigh den naíonra/seomra ranga agus na páistí ag labhairt leis na stiúrthóirí/cúntóirí/múinteoirí, ach is é an Béarla a bhíonn go mór in uachtar i measc na bpáistí go sóisialta. Tuairiscíonn 66.7% de na stiúrthóirí naíonra go labhraíonn na páistí Béarla den chuid is mó taobh istigh agus taobh amuigh den naíonra. Deir 55.9% de na múinteoirí bunscoile go labhraíonn a gcuid daltaí Gaeilge den chuid is mó taobh istigh den seomra ranga ach go dtagann athrú iomlán air sin taobh amuigh den seomra ranga. Tagann laghdú tubaisteach ar líon na ndaltaí a labhraíonn Gaeilge eatarthu féin nuair a bhíonn siad saor ó thionchar na scoile. Feictear chomh maith go dtagann laghdú ar phatrúin úsáide Gaeilge taobh istigh den seomra ranga i measc daoine óga nuair a fhágann siad an bhunscoil: is léir ón taighde go bhfuil an Béarla in uachtar i measc na ndaltaí iarbhunscoile taobh istigh den seomra ranga i ngach aoisghrúpa seachas an chéad bhliain. Léirítear san fhiigiúr thíos go mbíonn úsáid na Gaeilge ag laghdú agus úsáid an Bhéarla ag méadú de réir mar a théann na páistí in aois:

Figiúr 5.1: An teanga/na teangacha is minice a labhraíonn na daltaí eatarthu féin

Ó tharla an Béarla in uachtar i measc na bpáistí iarbhunscoile taobh istigh den seomra ranga, ní haon ionadh go ndeir an príomhoide go labhraíonn na daltaí Béarla den chuid is mó taobh amuigh den seomra ranga freisin.

Tá sé le tuiscint ón taighde go mbíonn tionchar mór ag cleachtas teanga an mhúinteora ar chleachtas teanga na ndaltaí taobh istigh den seomra ranga, agus go mbíonn cleachtas teanga na ndaltaí níos fabhraí don Ghaeilge i gcomhthéacs na scoile mar gheall ar thionchar bainisteoirí teanga (.i. na múinteoirí). Is léir, agus na daoine óga sin ina ndéagóirí, áfach, gur lú i bhfad an chumhacht a bhíonn ag na bainisteoirí teanga seo orthu mar gurb é an Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó a labhraíonn a bhformhór i ngach ceann de na comhthéacsanna thuasluaite.

Mar sin féin, deir 70.6% de na múinteoirí bunscoile agus 58.6% de na múinteoirí iarbhunscoile go bhfuil grúpa daltaí ar leith ina gcuid ranganna a mbíonn an Ghaeilge in uachtar ina measc go sóisialta. Deir an chuid is mó acu sin gur cainteoirí dúchais Gaeilge atá i gceist leis na grúpaí sin. Maidir leis na fachtóirí is cúis leis an nós seo, luaitear cumas teanga na bpáistí, páistí a d'fhreastail ar an naíonra céanna nó ar an mbunscoil chéanna, gaol a bheith ag na páistí lena chéile agus idé-eolaíochtaí teanga.

Maidir leis an iompú teanga agus an aois ag a dtarlaíonn sé, creideann formhór mór mhúinteoirí PGD (75.9%) go dtosaíonn na páistí ag úsáid an Bhéarla den chuid is mó ina measc féin roimh aois an Teastais Shóisearaigh, agus creideann beagnach an leathchuid acu (44.9%) go mbíonn na páistí iompaithe ar an mBéarla den chuid is mó fiú sula gcríochnaíonn siad sa bhunscoil.

5.5.4. Tacaíochtaí

Áiseanna agus Acmhainní

Tugann na stiúrthóirí agus na múinteoirí eolas faoi áiseanna agus acmhainní ginearálta atá ag na naíonraí agus ag na scoileanna, agus faoi úsáid acmhainní Gaeilge agus Béarla. Is mó na hacmhainní Gaeilge a úsáidtear ag gach leibhéal ná acmhainní Béarla. Mar sin féin is léir ó na torthaí go gcaithfear cur le soláthar na n-acmhainní Gaeilge i réimse an oideachais, agus gurb iad scannáin/míreanna físe agus cluichí i nGaeilge an dá easnamh is mó atá ann. I bPGD, mar shampla, tá ceathrar múinteoirí as 16 dhuine a úsáideann scannáin/míreanna físe i mBéarla mar ábhar teagaisc ag múineadh an Bhéarla féin. Fágann sé sin go bhfuil 12 mhúinteoir ag úsáid scannán/míreanna físe i mBéarla nuair nach bhfuil gá leis. D'fhéadfaí cur leis an ionchur Gaeilge a fhaigheann na daltaí sa seomra ranga trí scannáin faisnéise/míreanna físe oideachasúla d'ardchaighdeán agus atá feiliúnach do réimse leathan ábhar a chur ar fáil do na múinteoirí.

Creideann príomhoide PGD go bhfuil easnamh mór ar an scoil ó thaobh acmhainní ginearálta de, agus go dteastaíonn na hacmhainní seo a leanas ón scoil: leabharlann, páirc leadóige, páirc imeartha uile-aimsire, saotharlann teanga, agus seomra buan ceoil.

Téacsleabhair

Deir formhór na múinteoirí bunscoile (55.8%) go n-úsáideann siad meascán de théacsleabhair i nGaeilge agus i mBéarla. Is léir mar sin gur gá níos mó ábhar teagaisc i nGaeilge a chur ar fáil do chuid mhaith ábhar a mhúintear ag an mbunleibhéal, do theagasc na tíreolaíochta agus na heolaíochta ach go háirithe (úsáideann breis agus 40.0% de na múinteoirí téacsleabhair Bhéarla nó meascán de Ghaeilge agus Béarla don dá ábhar seo). Ní thugann na figiúirí seo aon léargas ar na hacmhainní teagaisc a úsáideann múinteoirí an LPT nach téacsleabhair iad, áfach. Go háirithe nuair atá líon ard múinteoirí (idir 15% agus 40%) nach n-úsáideann téacsleabhair d'ábhair éagsúla, caithfear a chinntiú go bhfuil soláthar maith acmhainní eile teagaisc ar fáil dóibh i nGaeilge.

Ag leibhéal na hiarbhunscoile, deir 44.9% de na múinteoirí go n-úsáideann siad meascán de théacsleabhair i nGaeilge agus i mBéarla agus 34.5% go n-úsáideann siad téacsleabhair i mBéarla amháin. Ní deir aon mhúinteoir i bPGD go n-úsáideann sé/sí téacsleabhair i nGaeilge amháin, ach shonraigh cuid de na múinteoirí go n-úsáideann siad téacsleabhair i mBéarla ach nótáí ranga i nGaeilge.

D'fhéadfadh ní ba mhó múinteoirí téacsleabhair i nGaeilge amháin a úsáid dá mbeadh na téacsleabhair sin feiliúnach dá gcuid ranganna. Maíonn príomhoide PGD go bhfuil soláthar na dtéacsleabhar Gaeilge easnamhach agus go bhfuil gá le 'téacsleabharthaí a bhfuil Gaeilge an cheantair [iontu] agus caighdeán léitheoireachta atá fóirstineach d'aois na ndaltaí'.

Cúrsaí Forbartha Gairmiúla

Is mó múinteoirí bunscoile a bhfuil cúrsa(i) forbartha gairmiúla dírithe ar chúrsaí teanga déanta acu ná múinteoirí iarbhunscoile, agus thug na múinteoirí bunscoile aischothú dearfach ar dhá chúrsa ach go háirithe: Fónaic na Gaeilge agus Séideán Sí.

Leanúnachas sa Chóras Oideachais

Tuairiscíonn na stiúrthóirí naíonra ar fad go dtéann na páistí ar bhunscoileanna lán-Ghaeilge taobh istigh den LPT tar éis dóibh críochnú sa naíonra. Feictear d'fhormhór na bpríomhoidí bunscoile sa LPT go mbíonn dea-thionchar ag na naíonraí ar na páistí ó thaobh shealbhú na Gaeilge de. Chomh maith leis sin, creideann ceathrar príomhoidí as ochtar gur mó an seans go mbeidh an Ghaeilge mar theanga labhartha idir na páistí a d'fhreastail ar naíonra Gaeltachta, rud a thagann leis an méid a phléitear i rannóg 5.5.3 thuas maidir le grúpaí páistí a labhraíonn Gaeilge le chéile.

Maidir leis na luathbhlianta sa bhunscoil, deir formhór na bpríomhoidí bunscoile (87.5%) go bhfuil an luath-thumoideachas i bhfeidhm sa scoil. Nuair a bhíonn siad iad ag críochnú sa bhunscoil, deir

62.5% de na príomhoidí bunscoile go dtéann daltaí a mbunscoile ar aghaidh chuig iarbhunscoil lán-Ghaeilge.

5.5.5. Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

Dearcadh Ginearálta i leith na Gaeilge

Go ginearálta, léiríonn na stiúrthóirí agus na múinteoirí dearcadh dearfach i leith na Gaeilge agus i leith an chórais oideachais Ghaeltachta.

Dar leis na stiúrthóirí uile agus le formhór mór na múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile gur bealach éifeachtach í an naíonra/an scolaíocht le cainteoirí nua líofa a chruthú. Mar is léir ó rannóg 5.3.3 (agus, m.sh., Mac Donnacha et al, 2005; Ó Giollagáin et al, 2007a; Péterváry et al, 2014), áfach, ní hionann cainteoirí líofa Gaeilge agus cainteoirí gníomhacha Gaeilge. Mar sin, caithfear breathnú mar chuid den phleanáil teanga ar bhealaí le cleachtas teanga níos fabhraí i leith na Gaeilge a chothú i measc cainteoirí óga. Aontaíonn formhór na n-oideachasóirí gur acmhainn iontach iad na cainteoirí dúchais le Gaeilge a mhúineadh do na páistí eile sa naíonra/rang chomh maith. Ábhar imní é seo mar go léiríonn an taighde (Hickey, 1999; Mac Donnacha et al, 2005:7 ach go háirithe) go dtéann a leithéid de mheon chun dochair ní hamháin do na cainteoirí óga dúchais ach d'úsáid na Gaeilge i measc na bpáistí trí chéile.

Cé go síleann céatadán suntasach de na múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile (47.0% agus 48.3% faoi seach) go mbeadh tionchar ag polasaí nua oideachais ar chúrsaí teanga sna scoileanna, tá an tromlach (50.1% sa bhunscoil agus 51.7% san iarbhunscoil) ar a mhalairt de thuairim nó idir dhá chomhairle ar an ábhar. D'fhéadfaí a áiteamh go léiríonn sé sin go bhfuil easpa muiníne ag na múinteoirí as an Roinn Oideachais agus Scileanna nó as éifeacht nó dáiríreach na moltaí polasaí nua a foilsíodh thart ar bhliain sula ndearnadh an taighde seo (An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2015). Ar an taobh eile den scéal, b'fhéidir go bhfuil tuairimí na múinteoirí seo bunaithe ar chúrsaí teanga sna scoileanna seachas ar pholasaithe oideachais: d'fhéadfadh sé go gcreideann cuid de na múinteoirí nach dtiocfaidh méadú ar úsáid na Gaeilge sna scoileanna in ainneoin an pholasaí seo.

Dearcadh i leith Acmhainní Teagaisc/Teanga

Aontaíonn formhór mór na stiúrthóirí agus na múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile gur mhaith leo ní ba mhó acmhainní Gaeilge a úsáid sa naíonra/rang agus go bhfuil soláthar na n-acmhainní Gaeilge agus feiceálacht na Gaeilge sa naíonra/scoil fíorthábhachtach, ach nach bhfuil sé an-fhurasta teacht ar ábhar i nGaeilge don naíonra/scoil. Tá sé le tuiscint uaidh seo gurbh fhiú breathnú ar sholáthar acmhainní teagaisc i nGaeilge mar thosaíocht i réimse an oideachais: ní hamháin go gcuideodh sé leis na múinteoirí iad féin, ach dar leis na múinteoirí go gcuirfeadh sé le húsáid na Gaeilge sna naíonraí/scoileanna. Tagann an méid sin le tátal *Staid Reatha na Scoileanna Gaeltachta* (Mac Donnacha et al, 2005: 75).

Easaontaíonn formhór na rannpháirtithe i réimse an oideachais leis na ráitis 'Ní maith liom barraíocht acmhainní i nGaeilge a úsáid ar eagla go scarfadh sé an rang ina dhá leath' agus 'Ní maith liom barraíocht béime a chur ar an Ghaeilge sa rang ar eagla go gcuirfeadh sé as do na tuismitheoirí nach bhfuil Gaeilge acu'. Tá dóchas le brath ar an dearcadh seo mar nach bhfuil fachtóirí seachtracha ag cur isteach ar chleachtas teanga na múinteoirí agus na stiúrthóirí.

Dearcadh i leith Leabhar agus Téacsleabhar Gaeilge

Creideann 83.3% de na stiúrthóirí naíonra go bhfuil rogha mhaith leabhar ar fáil i nGaeilge, ach go bhfuil na leabhair Bhéarla níos tarraingtí. Tá 66.7% de na stiúrthóirí den tuairim go bhfeileann na leabhair Ghaeilge go maith do na páistí (cé go ndéir 50.0% go mbíonn deacrachtaí ag na páistí iad a thuiscint in amanna), ach maíonn 83.3% go n-úsáidfí ní ba mhó leabhar Gaeilge dá mbeidís scríofa i nGaeilge Dhún na nGall. Tá na stiúrthóirí agus na múinteoirí bunscoile ar aon intinn gur fearr leo leabhair Ghaeilge a léamh leis na páistí ná leabhair Bhéarla, ach ní cheapann ach beirt stiúrthóirí naíonra go dtaitníonn leabhair Ghaeilge chomh mór céanna leis na páistí agus a

thaitníonn leabhair Bhéarla leo, agus deir 47.1% de mhúinteoirí bunscoile nach dtaitníonn leabhair Ghaeilge chomh mór céanna lena gcuid ranganna.

Maidir le téacsleabhair, tá múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile ar aon intinn nach bhfuil rogha mhaith téacsleabhar Gaeilge ar fáil, go bhfuil na téacsleabhair Bhéarla níos tarraingtí, go n-úsáidfidís ní ba mhó téacsleabhar Gaeilge dá mbeidís ar fáil i nGaeilge Dhún na nGall agus go mbíonn deacracht ag na daltaí na téacsleabhair Ghaeilge a thuiscint. Aontaíonn 55.9% de na múinteoirí bunscoile agus 69.0% de na múinteoirí iarbhunscoile nach bhfeileann na téacsleabhair Ghaeilge go maith dá gcuid ranganna.

Mianta i leith na Gaeilge: Cúrsaí Forbartha Gairmiúla

Léiríonn 50.0% de na stiúrthóirí, 61.8% de na múinteoirí bunscoile agus 72.4% de na múinteoirí iarbhunscoile spéis i gcúrsaí forbartha gairmiúla teanga-bhunaithe, cúrsaí teanga ag leibhéal éagsúla, sainchúrsa ar mhúineadh trí mheán na Gaeilge agus cúrsa ar fheasacht teanga ach go háirithe. Ba mhaith le formhór na múinteoirí a mbeadh spéis acu tabhairt faoi chúrsa freastal air cúpla uair sa bhliain mar chuid den lá oibre.

Mianta i leith na Gaeilge: An Idirbhliain

Chomh maith leis na gnéithe de shaol agus de chultúr na Gaeilge atá cheana féin ar churaclam na hIdirbhliana i bPGD, creideann an príomhoide go mbeadh spéis ag daltaí na hIdirbhliana i gcúrsaí/i gceardlanna dírithe ar na hábhair seo a leanas:

- Cúrsaí Gaeilge agus Gaeltachta (m.sh. meath na teanga, tábhacht na Gaeilge do thodhchaí na Gaeltachta, stair na Gaeltachta, srl.);
- Pleanáil teanga (m.sh. bealaí le teanga a chur chun cinn, mionteangacha agus mórtéangacha, comparáidí idir an Ghaeilge agus teangacha eile;
- Stair áitiúil (ainmneacha áite, béaloideas, srl.);
- Canúint na háite (m.sh. leaganacha traidisiúnta i nGaeilge na háite, comparáid le canúintí eile na Gaeilge, srl.); agus
- Tionscnaimh phraiticiúla leis an nGaeilge a chur chun cinn go háitiúil.

5.6. An Réimse Poiblí

5.6.1. Eolas Ginearálta faoin Sampla

De na 20 eagraíocht a ghlac páirt sa taighde seo, tá 14 cinn acu ag plé leis an LPT seo amháin agus tá cúig cinn ag feidhmiú i limistéar níos leithne. Ar an meán tá 16.4 duine ag obair le gach eagraíocht. Is eagraíochtaí forbartha pobail agus cumainn/clubanna is mó atá i gceist sa sampla (50.0% agus 25.0% faoi seach) agus bíonn formhór na n-eagraíochtaí (70.0%) ag plé le daoine de gach aois. Faigheann 40.0% de na heagraíochtaí maoiniú ón Stát agus 30.0% ó tháillí ballraíochta agus/nó ó shíntiúis.

Baineann an chuid is mó de na 53 comhlacht a ghlac páirt sa taighde seo leis na catagóirí ‘Seirbhísí’, ‘Fáilteachas agus Turasóireacht’ agus ‘Eile’, agus is le daoine de gach aois a bhíonn a bhformhór ag plé. Ar an meán, tá 47.1 duine ag obair i ngach comhlacht. Comhlachtaí beaga (≤ 50 fostaí) is ea tromlach na gcomhlachtaí a ghlac páirt sa taighde seo (48 comhlacht nó 94.1%²³). Comhlachtaí neamhspleácha atá i gceist le 66.0% den sampla.

5.6.2. Cúlra Teanga agus Cumas Gaeilge

Ó thaobh na n-eagraíochtaí de, is as an LPT seo ó dhúchas d’fhormhór na rannpháirtithe (65.0%), agus as áiteanna eile i nGaeltacht Dhún na nGall do 15.0% eile, agus tá Gaeilge ó dhúchas nó Gaeilge líofa ag gach rannpháirtí. Tá 2,100 ball foirne a bhfuil Gaeilge acu ag obair sna

²³ Níl san áireamh sa chéatadán seo ach na 51 comhlacht a d’fhreagair an cheist seo.

heagraíochtaí, agus tá Gaeilge ó dhúchas nó Gaeilge líofa ag 98.2% acu sin. Ar an meán, tá deichniúr le Gaeilge ag obair i ngach eagraíocht²⁴.

Tuairiscíonn formhór na n-eagraíochtaí (60.0%) go mbíonn siad ag plé le cainteoirí líofa Gaeilge den chuid is mó. Tagann sé sin le torthaí an cheistneora chomónta: tuairiscítear go bhfuil Gaeilge líofa ag 68.5% de dhaonra an LPT.

Ó thaobh na gcomhlachtaí de, is as an nGaeltacht ó dhúchas do 69.8% de na rannpháirtithe agus as an LPT seo go saineúil do 60.3% acu. Cé gur cainteoirí dúchais nó líofa iad a bhformhór (73.6%), tá cumas Gaeilge níos ísle ag na daoine a d'fhreagair ceistneoir thar ceann comhlachta i gcomparáid leo siúd atá ag obair in eagraíochtaí an LPT.

5.6.3. Cleachtas Teanga

Tá cleachtas teanga atá fabhrach don Ghaeilge i bhfeidhm i bhformhór na n-eagraíochtaí. Mar sin féin, ní thuairiscíonn ach thart ar leath de na heagraíochtaí go gcuireann siad seirbhís i nGaeilge ar fáil agus go n-úsáideann siad Gaeilge i gcomhfhreagras agus ar na meáin shóisialta. Ábhar dóchais is ea go n-úsáideann tromlach na n-eagraíochtaí (95.0%) Gaeilge amháin nó Gaeilge agus Béarla ar a gcuid comharthaí agus ar a gcuid fógraíochta/bolscaireachta²⁵. Chomh maith leis sin, tuairiscíonn 90.0% de na heagraíochtaí go bhfreagraíonn siad an guthán i nGaeilge amháin agus 80.0% go mbeannaíonn siad dá gcuid ball/custaiméirí i nGaeilge amháin.

Níl cleachtas teanga na gcomhlachtaí chomh fabhrach céanna leis na heagraíochtaí i dtaca le Gaeilge i measc na foirne agus le feiceálacht na Gaeilge ar chomhfhreagras, ar chomharthaíocht, ar fhógraíocht agus ar na meáin shóisialta. Is suntasach, mar sin, gur mó líon na gcomhlachtaí ná líon na n-eagraíochtaí a mhaíonn go gcuireann siad seirbhís i nGaeilge ar fáil. Deir 26.4% de na comhlachtaí go mbeannaíonn siad do chustaiméirí i nGaeilge i gcónaí agus 22.6% go bhfreagraíonn siad an guthán i nGaeilge i gcónaí.

Maidir le comhfhreagras agus leis na meáin shóisialta ach go háirithe, bheifí ag súil go bhféadfaí cur leis an méid Gaeilge a úsáidtear dá mbeadh polasaí láidir teanga i bhfeidhm in eagraíochtaí agus i gcomhlachtaí uile an cheantair agus tacaíocht teanga (m.sh. seirbhís aistriúcháin saor in aisce) ar fáil dóibh.

I bhfianaise thuairimí mhúinteoirí an cheantair maidir le tionchar fheiceálacht na Gaeilge, meastar go ndéanfaí leas don Ghaeilge mar theanga phobail agus d'úsáid na Gaeilge sa láthair oibre dá gcuirfí le líon na gcomharthaí/na bhfógraí aonteara Gaeilge atá in úsáid sa LPT.

5.6.4. Tacaíochtaí

Léirítear sa taighde seo nach bhfuil ach 15.0% de na heagraíochtaí sa LPT ag feidhmiú gan aon oifigeach Gaeilge ná ball foirne atá freagrach as cúrsaí teanga san eagraíocht. Tá an figiúr seo níos airde i measc comhlachtaí: tá ar a laghad 54.7% de chomhlachtaí an LPT ag feidhmiú gan aon oifigeach ná ball foirne atá freagrach as cúrsaí teanga sa chomhlacht.

Tá plean oifigiúil teanga ag 60.0% de na heagraíochtaí agus ag 18.9% de na comhlachtaí. Deir 50.0% de na heagraíochtaí go bhfuil duine ar leith ar an bhfoireann atá freagrach as cur i bhfeidhm an phlean teanga. Maidir leis na heagraíochtaí a bhfuil plean teanga acu, tá ábhar imní le feiceáil i ndearcadh roinnt eagraíochtaí i leith an phlean, mar shampla:

- Ceapann 50.0% nach raibh an-tionchar ag an bplean teanga ar fhoireann na heagraíochta agus ar an eagraíocht ina hiomláine ó tháinig sé i bhfeidhm;

²⁴ An dá eagraíocht is mó as an áireamh (1,500 duine agus 400 duine faoi seach).

²⁵ Aithnítear, áfach, go bhféadfadh claonadh a bheith sa sampla mar gur mó an seans go líonfadh na heagraíochtaí agus na coistí a úsáideann Gaeilge an ceistneoir.

- Aontaíonn an leathchuid acu chomh maith gur deacair codanna áirithe den phlean a chur i bhfeidhm; agus
- Maíonn formhór na n-eagraíochtaí nár athraíodh mórán san eagraíocht ó thaobh na Gaeilge de ó tháinig an plean teanga i bhfeidhm, nó nach bhfuil siad cinnte faoi.

Is suimiúil go bhfuil na comhlachtaí níos dearfaí faoi thionchar a bpleananna teanga ná na heagraíochtaí: creideann formhór na gcomhlachtaí go bhfuil a bplean teanga soiléir go leor, go raibh an-tionchar aige ar fhoireann an chomhlachta agus ar an gcomhlacht trí chéile agus go gcuidíonn an plean leo an Ghaeilge a chur chun cinn sa chomhlacht. I bhfianaise na bhfreagraí seo, aithnítear go rachadh sé chun leas na teanga polasaí teanga a bheith daingnithe ag gach comhlacht sa LPT, ach a chinntiú go bhfuil an polasaí sin soiléir, sonrach agus furasta le cur i bhfeidhm.

Maidir leis na dúshláin is mó a bhaineann le cur chun cinn agus úsáid na Gaeilge sa réimse poiblí, is iad cumas nó cleachtas teanga daoine eile, nósanna seanbhunaithe teanga agus an fhaitíos go gcuirí as do dhaoine nach bhfuil Gaeilge acu na rudaí is mó a chruthaíonn deacrachtaí do na heagraíochtaí. Cumas nó cleachtas teanga na mball foirne agus daoine seachtracha agus nósanna seanbhunaithe teanga na rudaí is mó a chruthaíonn deacrachtaí do na comhlachtaí ó thaobh chur chun cinn na Gaeilge de.

5.6.5. Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

Creideann an chuid is mó de rannpháirtithe, idir eagraíochtaí agus comhlachtaí, gur chuid thábhachtach d'fhéiniúlacht an cheantair í an Ghaeilge, gur chóir d'eagraíochtaí agus do chomhlachtaí Gaeltachta Gaeilge a úsáid agus nach bhfuil sé róchostasach Gaeilge a chur ar chomharthaí agus ar fhógraí. Aontaíonn 66.0% de na comhlachtaí go bhfuil an-tábhacht leis an nGaeilge taobh amuigh den LPT chomh maith, agus creideann 73.5% acu nach gcaithfidh Gaeilge líofa a bheith ag duine le Gaeilge a úsáid mar chuid dá ghnó.

I dtaca le tábhacht gheilleagrach na Gaeilge, aontaíonn formhór na n-eagraíochtaí agus na gcomhlachtaí go mbaineann a n-eagraíocht/a gcomhlacht tairbhe as cuairteoirí a thagann chuig an gceantar mar gheall ar a stádas Gaeltachta (70.0% agus 62.2% faoi seach) agus go mbíonn a n-eagraíocht/a gcomhlacht ag saothrú airgid de thairbhe na Gaeilge (45.0% agus 45.3% faoi seach), agus easaontaíonn 90.0% d'eagraíochtaí agus 62.3% de chomhlachtaí leis an ráiteas 'Ní dhéanfaidh sé difear ar bith don eagraíocht/don ghnó seo dá bhfaigheadh an Ghaeilge bás anseo'. Creideann 65.0% d'eagraíochtaí go bhfuil a n-eagraíocht ag brath go hiomlán ar an nGaeilge a bheith beo sa cheantar, ach mar a bheifí ag súil leis ní thagann tuairimí na gcomhlachtaí leis sin: go deimhin tá 54.7% acu ar a mhalairt de thuairim.

Tá dearcadh an-dearfach ag formhór na gcomhlachtaí i leith na Gaeilge i saol an ghnó – gur uirlis luachmhar margaíochta í agus mar sin de.

Tugadh deis do na rannpháirtithe tuilleadh eolais nó tuairimí a thabhairt ag deireadh an cheistneora. D'fhreagair 10 n-eagraíocht agus 17 gcomhlacht an chuid seo den cheistneoir, agus tá na freagraí a tugadh ar fáil in Aguisín II.

5.7. Tátal

Cé go bhfuil dóchas le brath ar roinnt de na torthaí a thagann chun solais sa taighde seo (go háirithe mar a bhaineann siad le cumas Gaeilge phobal an LPT agus le cleachtas teanga páistí óga i gcomhthéacs na scoile, mar shampla), is léir go bhfuil dúshláin mhóra le sárú leis an nGaeilge a chaomhnú agus a neartú mar theanga phobail sa limistéar. I bhfianaise na treochta a aithnítear i rannóg 5.2.3 thuas, is práinneach anois go gcaomhnaítear an dlús riachtanach cainteoirí laethúla Gaeilge mar, nuair a thiteann líon na gcainteoirí gníomhacha Gaeilge faoi bhun 67.0% den phobal, '[caillean] pobal ceantair an acmhainn atá acu úsáid cheannasach na Gaeilge i measc an phobail trí chéile a bhainistiú' (Ó Giollagáin, 2012: 25). Á mhíniú seo, tagraíonn Ó Giollagáin don

'dóchúlacht randamach go gcasfaidh beirt cainteoirí [...] ar a chéile i gcomhthéacsanna éagsúla sóisialta' (ibid.) agus an tábhacht, dá bharr, a bhaineann le dlús cainteoirí a choinneáil os cionn dhá thrian den phobal:

Tar éis don phobal titim faoi bhun an phointe chinniúnaigh seo airíonn na cainteoirí gníomhacha Gaeilge atá ar marthain sa phobal go bhfuil siad ag feidhmiú i ngréasáin nach bhfuil ach tacaíocht pháirteach nó theoranta á roinnt leo ón bpobal trí chéile (ibid.).

Féachfar i mbearta an Phlean Teanga seo le cleachtais fhabhracha teanga a bhuanú sna suíomhanna ina bhfuil an lámh in uachtar ag an nGaeilge go fóill (seirbhísí eaglasta, an córas oideachais, srl.) agus le taoide an iompaithe teanga a mhoilliú agus, in imeacht ama agus leis na tacaíochta riachtanacha, a chasadh, sna réimsí sin den saol ina bhfuil an Béarla tagtha i réim.

Although certain results of this research are reasonably positive (particularly with respect to the community's Irish language ability and children's language practice in the school context, for example), it is clear that there are substantial challenges to overcome in order to preserve and strengthen Irish as a community language in the area. In light of the trend identified in section 5.2.3 above, it is now critical that the number of daily Irish speakers does not diminish further because, when the number of active Irish speakers falls below 67.0% of the community, 'the community loses its ability to maintain the dominant usage of Irish in the community as a whole' (Ó Giollagáin, 2012: 25). In explanation, Ó Giollagáin refers to the 'random probability that two speakers will meet in various social contexts' (ibid.) and the importance, therefore, of retaining a critical mass of active speakers which is greater than two-thirds of the community.

The measures of this language plan will look to preserve favourable language practices in situations in which Irish is still dominant (religious services, the education system, etc.) and to slow and, in time and with the necessary resources, turn the tide of language shift in those domains in which English has come to dominate.

6. Bearta an Phlean Teanga

6.1. Réamhrá

Déantar cur síos sa mhír seo ar bhearta an Phlean Teanga. Sonraítear ar dtús bearta áirithe a bheidh riachtanach leis an bPlean a chur i bhfeidhm ar bhealach comhordaithe. Déantar cur síos ansin ar bhearta an Phlean Teanga mar a bhaineann siad leis na réimsí seo a leanas:

- An Córas Oideachais (lena n-áirítear seirbhísí luathoideachais);
- Seirbhísí Cúraim Leanaí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochtaí Teaghlaigh, lena n-áirítear seirbhísí tacaíochta teanga;
- Seirbhísí don Aos Óg agus d'Aoisghrúpaí eile;
- Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais;
- An Earnáil Ghnó, Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn;
- Na Meáin Chumarsáide;
- Seirbhísí Poiblí;
- Pleanáil agus Forbairt Fhisiceach;
- Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire;
- Staid na Gaeilge sa Limistéar – dearcadh, cumas agus cleachtas an phobail ina leith.

Ní chuirtear na bearta in ord tosaíochta.

Is tréimhse seacht mbliana atá i gceist le feidhmiú an Phlean Teanga, agus sonrófar saolré gach birt taobh istigh den tréimhse sin, .i. Bliain 1 = 2017²⁶, Bliain 7 = 2023. Déantar achoimre ar shaolré na mbeart ag deireadh na míre seo. Meastar go bhféadfaí cuid mhaith de bhearta an Phlean Teanga seo a chur i gcrích ar bheagán costais bhreise, ach foras maoinithe a bheith ann lena dhéanamh (féach Beart 6.2.1).

Déantar achoimre i mBéarla ar bhearta an Phlean Teanga in Aguisín III.

6.2. Feidhmiú an Phlean Teanga

Teastaíonn bearta faoi leith le bonn struchtúrtha a thabhairt do chur i bhfeidhm an Phlean Teanga. Baineann Beart 6.2.1 le struchtúr a bhunú a chinnteoidh go gcuirfead an Plean Teanga i bhfeidhm go córasach agus go héifeachtach agus bunaítear córas i mBeart 6.2.2 trína dhéanfar monatóireacht leanúnach ar bhearta eile an Phlean Teanga.

Beart 6.2.1: An Foras Pleanála Teanga, an Coiste Stiúrtha agus an Fóram Tacaíochta²⁷

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	1, 19
Eolas breise:	Meastar go dteastaíonn struchtúr thrí leibhéal leis an bPlean Teanga a chur i bhfeidhm go héifeachtach le tacaíocht an phobail: Foras Pleanála Teanga, Coiste Stiúrtha (MPTIT) agus Fóram Tacaíochta. Foireann lánaimseartha de thriúr ar a laghad a bheidh i gceist leis an bhForas Pleanála Teanga (FPT) agus beidh siadsan freagrach as cur i bhfeidhm an Phlean Teanga agus as monatóireacht leanúnach a dhéanamh ar fheidhmiú an Phlean Teanga. Beidh an FPT fostaithe ag an gCeanneagraíocht agus feidhmeoidh siad faoi stiúir MPTIT agus le tacaíocht ón bhFóram Tacaíochta agus ó na CPTanna (Beart 6.2.3). Beidh saoirse ag an bhFPT tionscadail eile a fhorbairt nach sonraítear sa Phlean Teanga de réir mar is cuí, ach an tionscadal agus an buiséad a bheith aontaithe roimh ré le MPTIT. Beidh an FPT freagrach as bainistíocht láithreach ar líne freisin (suíomh gréasáin, Facebook, Twitter, srl.).		

²⁶ Braitheann dáta tosaithe an chur i bhfeidhm ar dháta faofa an Phlean Teanga.

²⁷ Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.

	Coinneofar MPTIT le chéile ar bhonn deonach le feidhmiú mar choiste stiúrtha don FPT. Déanfar athcheapadh ar bhaill MPTIT agus/nó baill nua a earcú agus déanfar athshainiú ar na rólanna éagsúla lena gcur in oiriúint don obair. Reáchtálfar cruinniú MPTIT uair sa mhí le tuairisc oibre a fháil ón bhFPT agus le ceisteanna eile a phlé.	
	Tabharfar cuireadh do phobal an LPT agus d'ionadaithe ó spriocghrúpaí faoi leith a bheith páirteach san Fhóram Tacaíochta . Tiocfaidh an Fóram Tacaíochta le chéile uair sa ráithe le tuairisc oibre a fháil ón bhFPT, le plé a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an Phlean Teanga agus le moltaí a thabhairt.	
Aidhm:	Struchtúr a bhunú leis an bPlean Teanga a chur i bhfeidhm go héifeachtach le hionchur leanúnach ó phobal an LPT.	
Páirtithe leasmhara:	An Cheadneagraíocht (príomhúinéir), MPTIT (rannpháirtíocht).	
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 1
	Feidhmiú:	Bliain 1-7
Costas measta iomlán:	€726,360.68 ²⁸	
Costas measta in aghaidh na bliana:	€88,476.68-€209,106.48 (tuarastal do bheirt oifigeach feidhmiúcháin + tuarastal d'oifigeach cléiriúcháin de réir Chiorclán 2/2014)	
Foinsí maoinithe:	An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta, Comhairle Contae Dhún na nGall, Údarás na Gaeltachta.	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Iarrthóirí feiliúnacha a fhóstaíocht don FPT. Réiteach molta: Sa chás nach féidir teacht ar iarrthóirí leis na cáilíochtaí inmholta, d'fhéadfaí duine a bhfuil taithí ábhartha aige a cheapadh ar an mbonn go dtabharfadh sé faoin gcáilíocht chuí i ndiaidh a cheapacháin. Bheadh an té a fhóstaíocht in ann comhairle a fháil ó MPTIT agus ó na CPTanna de réir Bheart 6.2.3 go mbeadh an cháilíocht bainte amach aige. Dúshlán: An pobal a spreagadh le bheith páirteach san Fhóram Tacaíochta. Réitigh mholta: Ionadaithe don óige a earcú ó PGD mar chuid de Bheart 6.3.10, iarraidh ar choistí pobail, ar chumainn spóirt agus eile, ar chomhlachtaí, ar eagraíochtaí, srl., ionadaí a bheith acu ar an bhFóram.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil ar éifeacht bhearta uile an Phlean Teanga. Cuirfidh an FPT tuairisc ar chur i bhfeidhm an Phlean Teanga ar fáil do MPTIT uair sa mhí.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Tuairisc mhíosúil an FPT.	

Beart 6.2.2: Monatóireacht agus Athbhreithniú

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	1
Eolas breise:	Déanfaidh an FPT athbhreithniú iomlán ar bhearta an Phlean Teanga tar éis bliain amháin dá fheidhmiú, le cúnamh ó MPTIT, ón bhFóram Tacaíochta agus ó na páirtithe leasmhara eile. Cuirfear moltaí faoi bhráid MPTIT sula ndéantar aon leasú ar an bPlean Teanga. Mar chuid den athbhreithniú seo, breathnófar ar fhéidearthachtaí le scéim 'Cairdeas' a bhunú d'fhonn caipiteal a ghineadh do thionscadail éagsúla.		
Aidhm:	Feidhmiú éifeachtach an Phlean Teanga a chinntiú trí mhonatóireacht leanúnach a dhéanamh ar bhearta an Phlean Teanga.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), MPTIT (tacaíocht agus aiseolas), an Fóram Tacaíochta (tacaíocht agus aiseolas).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 2-7	

²⁸ Tá cur síos ar na costais bhreise a bheidh i gceist leis an mbeart seo (.i. costais fostaíochta, costais reatha agus costais oifige) i mír 7 den Phlean Teanga.

Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ní bhaineann.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Ní bhaineann.

Beart 6.2.3: Comhroinnt Taithí agus Eolais

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	1
Eolas breise:	Cothófar caidreamh oibre idir na CPTanna agus an FPT ionas go mbeifear in ann eolas agus smaointe ábhartha a tháinig chun cinn le linn ullmhú agus scríobh an Phlean Teanga a roinnt agus a phlé. Aontaíonn na CPTanna chomh maith a bheith ar fáil, chomh fada agus is féidir, le tacaíocht agus comhairle a chur ar fáil don FPT agus do MPTIT má iarrtar í. Cuirfear na CPTanna sonraí a bhaineann le cuntais éagsúla ar líne (SurveyMonkey, Facebook, Twitter, Gmail) ar fáil don FPT chomh maith le haon eolas ábhartha eile.		
Aidhm:	Eolas, taithí agus comhairle a roinnt d'fhonn cur le héifeacht bhearta an Phlean Teanga.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), na CPTanna (rannpháirtíocht), MPTIT (rannpháirtíocht).		
Saolré:	Bliain 1-7		
Costas measta iomlán:	€14,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,000 (40 uair an chloig @ €50)		
Foinsí maoinithe:	An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta, Comhairle Contae Dhún na nGall, Údarás na Gaeltachta.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ní bhaineann.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar an teagmháil idir an FPT agus na CPTanna.		

Beart 6.2.4: Forbairt na Pleanála Teanga sa LPT²⁹

Réimsí:	A, K	Critéir pleanála teanga:	1
Eolas breise:	Iarrfar ar Údarás na Gaeltachta agus/nó an Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta i gcomhar le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge scoláireacht amháin in aghaidh na bliana a chur ar fáil do chainteoir Gaeilge ó Ghaeltacht Dhún na nGall le tabhairt faoin Máistreacht sa Léann Teanga (Pleanáil Teanga) le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge. Déanfar poiblíocht ar an scoláireacht sa LPT agus in Institiúidí Oideachais Tríú Leibhéal ar fud na hÉireann agus i dTuaisceart Éireann.		
Aidhm:	Daoine áitiúla a spreagadh le tabhairt faoi cháilíocht sa phleanáil teanga.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Údarás na Gaeltachta agus/nó an Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (an scoláireacht a chur ar fáil), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (tacaíocht agus áisitheoireacht).		

²⁹ Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.

Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1
	Feidhmiú:	Bliain 2-7
Costas measta iomlán:	€38,580 (Máistreacht) nó c.€19,800 (2 x Dioplóma)	
Costas measta in aghaidh na bliana:	€6,430 (máistreacht @ c.€6,130 + costais taistil @ €300) nó c.€3,300 (2 x Dioplóma @ c.€1,500 + costais taistil @ €300)	
Foinsí maoinithe:	Údarás na Gaeltachta agus/nó an Roinn Ealaíon, Oidhreachta, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Daoine áitiúla, go háirithe daoine óga, a spreagadh le cur isteach ar an scoláireacht. Réitigh mholta: Eolas a thabhairt do dhaltai PGD faoi phoist i réimse na pleanála teanga (mar chuid de Bheart 6.3.10) le go mbeidh siad ag smaoineamh ar fhéidearthachtaí fostaíochta sa réimse sin, poiblíocht a dhéanamh ar an scoláireacht go háitiúil, go háirithe in institiúidí oideachais, agus eolas faoin scoláireacht a scaipeadh ar dhaltai atá ag freastal ar institiúidí tríú leibhéal ar fud oileán na hÉireann.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Iarrfaidh an FPT ar na páirtithe leasmhara thuasluaite eolas a chur ar fáil maidir le líon na ndaoine ón LPT a chuireann isteach ar an scoláireacht gach bliain agus déanfar iarracht cur leis na figiúirí sin in imeacht ama.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar chineál agus ar líon na scoláireachtaí a chuirfear ar fáil agus a bhronnfar gach bliain.	

6.3. An Córas Oideachais (lena n-áirítear seirbhísí luathoideachais)

Tá na scoileanna agus na múinteoirí atá ag obair iontu ar cheann de na príomhfhoirneáir neartaithe teanga sa LPT seo. Agus bearta á gceapadh i réimse an oideachais don Phlean Teanga, aithnítear nár chóir cur leis an ualach oibre atá cheana féin ar na múinteoirí agus ar na stiúrthóirí naíonra atá ag feidhmiú i scoileanna an LPT seo. Tá sé de sprioc ag an bPlean Teanga tacú le múinteoirí agus stiúrthóirí an LPT, cuidiú leo sna hiarrachtaí atá cheana féin ar bun acu agus na tacaíochtaí éagsúla a theastaíonn uathu a aithint agus a éileamh.

Féadfar bearta níos sonraí i dtaca le réimse an oideachais (go háirithe ó thaobh acmhainní teagaisc agus foghlama agus tacaíochtaí teanga de) a fhorbairt nuair a bheidh eolas cruinn ar fáil faoi na tacaíochtaí a bheidh ar fáil do scoileanna an LPT faoin b*Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022* (An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2016).

Bearta Ginearálta

Beart 6.3.1: Tuairisc na bPríomhoidí agus na Stiúrthóirí Naíonra

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	5
Eolas breise:	Socróidh an FPT cruinniú le príomhoide agus bord bainistíochta gach scoile sa LPT agus le stiúrthóir/le stiúrthóirí agus bainistíocht gach naíonra ar bhonn bliantúil. Déanfar na cruinnithe seo a reáchtáil de réir sceideal na bpríomhoidí/na stiúrthóirí, agus cinnteofar nach reáchtálfar iad ag na hamanna is gnóthaí den bhliain (tús/deireadh na scoilbhliana, srl.). Déanfar plé ag na cruinnithe seo ar láidreachtaí/laigí na mbeart sa Phlean Teanga a bhaineann le réimse an oideachais, ar chur i bhfeidhm na mbeart agus ar a n-éifeacht. Tabharfar deis do na príomhoidí/do na stiúrthóirí moltaí a thabhairt agus aon imní atá orthu a chur in iúl.		
Aidhm:	Monatóireacht a dhéanamh ar éifeacht agus ar chur i bhfeidhm na mbeart i réimse an oideachais.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Príomhoidí bunscoile agus iarbunscoile an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Stiúrthóirí naíonra an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht).		
Saolré:	Bliain 1-7		

Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Aontú a fháil ó phríomhoidí agus ó stiúrthóirí an LPT tuairisc a chur ar fáil. Réiteach molta: Gach iarracht a dhéanamh caidreamh dearfach oibre a chothú le scoileanna agus le naíonraí an LPT chun comhoibriú idir an FPT agus na hinstiúidí sin a éascú.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ní bhaineann.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar taifead ar na cruinnithe éagsúla agus coinneofar na miontuairiscí.

Beart 6.3.2: Téacsleabhair agus Acmhainní Teagaisc Eile

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	4, 5, 6
Eolas breise:	Téacsleabhair agus ábhar teagaisc: Déanfar ceardlann lae a reáchtáil i gcomhar le COGG agus le hIonad na Múinteoirí – Ionad Oideachais Ghort an Choirce agus iarrfar ar ionadaithe ó gach bunscoil a bheith i láthair. Tabharfar cur i láthair ag an gceardlann seo ar an réimse téacsleabhair agus ar na hacmhainní ar fad atá ar fáil i nGaeilge (go háirithe ó COGG, ón nGúm, in Áisionad Choláiste Ollscoile Naomh Muire, Béal Feirste agus ar an suíomh gréasáin http://ccea.org.uk/) agus tabharfar deis do na hionadaithe a gcuid mianta agus moltaí a chur in iúl do COGG agus féidearthachtaí ina leith sin a phlé. Déanfar seisiún den mhúnla céanna a reáchtáil do mhúinteoirí iarbunscoile atá ag obair i bPGD freisin³⁰. Cuirfear scéim ar bun le hábhair tacaíochta atá cheana féin ar fáil i nGaeilge a chur in oiriúint do chanúint Dhún na nGall, trí shlua-aistriú, mar shampla (www.seideansi.ie mar shampla de dhea-chleachtas ó thaobh láimhseáil na gcanúintí de). Beidh múinteoirí in ann ábhar (i mBéarla nó i nGaeilge nach bhfeileann do na daltaí) a chur chuig an bhFPT tríd an bhFóram (Beart 6.3.3) le haistriú. Acmhainní eile do Bhunscoileanna: Déanfar modúl scannánaíochta Idirbhliana agus/nó campa samhraidh a fhorbairt do dhaltáí PGD i gcomhar le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge a chuirfidh ar chumas na ndaltáí míreanna físe (5-10 nóiméad) a thaifeadh bunaithe ar thopaicí éagsúla oideachais (cur i láthair beag ar ghné den churaclam staire nó tíreolaíochta, turgnaimh eolaíochta, scéal gearr a léamh, srl.), a chur in eagar agus a chur ar fáil do mhúinteoirí bunscoile an LPT le húsáid ina gcuid ranganna. Breathnófar ar fhéidearthachtaí le comhoibriú le foireann Raidió na Gaeltachta ar an mbeart seo. Ag brath ar rath an bhirt, d'fhéadfaí scéim den chineál céanna a bhunú do ghearrscannáin, do chlár raidió, do dhrámaí, srl. Acmhainní eile do PGD: Rachfar i mbun comhoibrithe le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge agus le hOllscoil na hÉireann, Gaillimh le tuilleadh scannán/míreanna físe a bheadh feiliúnach do dhaltáí iarbunscoile ag gach leibhéal a chur ar fáil i nGaeilge. Déanfar féidearthachtaí a phlé le comhordaitheoirí na Máistreacht Gairmiúla san Oideachais (OÉG) a gcuid mac léinn a chur ag obair le mic léinn chumarsáide/scannánaíochta/teicneolaíochta le míreanna físe oideachasúla a thairgeadh faoi ábhair éagsúla.		

³⁰ Dhearbhaigh Príomhfheidhmeannach COGG go mbeadh COGG sásta comhoibriú leis an bhFPT/le MPTIT san obair seo le linn comhrá le Hannah Ní Dhoimhín, CPT (glaoch gutháin, 14 Deireadh Fómhair 2016).

	Chomh maith leis sin, iarrfar ar TG4 agus ar chomhlachtaí meán cumarsáide eile cuid de na scannáin a ndéantar dubáil orthu i nGaeilge a chur ar fáil do scoileanna an LPT.	
Aidhm:	A chinntiú go gcuirtear téacsleabhair agus acmhainní teagaisc agus foghlama eile ar fáil i nGaeilge agus ar ardchaighdeán agus le béim ar chúrsaí canúna nuair is féidir.	
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (rannpháirtíocht), COGG (ceardlann a reáchtáil, eolas a sholáthar), Ionad na Múinteoirí – Ionad Oideachais Gort an Choirce (tacaíocht), an Cheanneagraíocht (trealamh a fháil), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (tacaíocht, traenáil), Ollscoil na hÉireann, Gaillimh (comhoibriú), Gaeloideachas (tacaíocht).	
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 3
	Feidhmiú:	Bliain 3-7
Costas measta iomlán:	€3,200 (4 cheamara @ €500 ³¹ + 10 x cóip de scannán @ €20 + trealamh/bogearra eagarthóireachta @ €1,000)	
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh aon chostas bliantúil i gceist leis an mbeart seo.	
Foinsí maoinithe:	An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (Rannóg Áiseanna Pobail agus Teanga)	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Daltaí agus foireann PGD a thraenáil leis na ceamaraí a úsáid. Réiteach molta: Seisiún traenála (ar úsáid na gceamaraí agus ar bhogearra físeagarthóra) do mhúinteoirí a bhíonn ag plé leis an Idirbhliain a reáchtáil i gcomhar le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, ionas go mbeidh na múinteoirí in ann an t-eolas a roinnt lena gcuid daltaí.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Tuairisc na bPríomhoidí.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar líon na míreanna a tháirgtear do gach ábhar (bunscoile agus iarbhunscoile), tabharfar foirmeacha aiseolais do na múinteoirí a fheastalaíonn ar cheardlanna COGG, tuairisc na bPríomhoidí.	

Beart 6.3.3: Fóram na Múinteoirí/na Stiúrthóirí Naíonra³²

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	5, 6
Eolas breise:	Déanfar suíomh gréasáin a fhorbairt do MPTIT agus fóram idirghníomhach mar chuid de, agus tabharfar cuireadh do mhúinteoirí agus do stiúrthóirí naíonra uile an LPT clárú leis an bhFóram. Tabharfaidh an Fóram deis do na múinteoirí/stiúrthóirí eolas, comhairle, smaointe, acmhainní, samplaí deachleachtais, deacrachtaí agus dúshlán agus eile a roinnt lena chéile agus moltaí tacaíochta a chur chun cinn. Dá n-aithneofaí go mbeadh fiúntas lena leithéid, d'fhéadfaí teacht le chéile a eagrú do na múinteoirí/stiúrthóirí ar bhonn bliantúil nó ní ba mhinice (ag brath ar éileamh) le pointí áirithe a phlé.		
Aidhm:	Smaointe, acmhainní agus tacaíochtaí eile a roinnt i measc mhúinteoirí agus stiúrthóirí naíonra an LPT.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Stiúrthóirí naíonra an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1	
	Feidhmiú:	Bliain 2-7	
Costas measta iomlán:	€11,050 (suíomh gréasáin a fhorbairt le fóram idirghníomhach @ €10,000 + 7 x táille bhliantúil óstála @ €150 ³³)		

³¹ Meastachán bunaithe ar chomhairle ón Camera Centre, Baile Átha Cliath.

³² Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.

³³ Meastachán ó Ireland Website Design.

Costas measta in aghaidh na bliana:	Bliain 1: €10,150 Bliain 2-7: €150 in aghaidh na bliana
Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge (Scéim Tacaíochta Gnó)
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh i measc na múinteoirí agus stiúrthóirí. Réitigh mholta: Buntáistí an Fhóiraim a phlé le príomhoidí scoile agus le stiúrthóirí naíonra agus aontú a fháil uathu, cur i láthair/oíche eolais faoin bhFóram a reáchtáil, an FPT agus/nó MPTIT a bheith gníomhach ar an bhFóram nuair a bhunaítear é le tús a chur leis.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ceistneoir gearr simplí faoin úsáid a bhaineann siad as an bhFóram agus faoi fhorbairtí eile a chuideodh leo a chur chuig na múinteoirí agus na stiúrthóirí sé mhí i ndiaidh bhunú an Fhóiraim, agus ar bhonn bliantúil ina dhiaidh sin.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfaidh an FPT monatóireacht ar chur i bhfeidhm na mbeart uile.

Beart 6.3.4: Scéim na gCúntóirí Teanga

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	5, 6, 8
Eolas breise:	Déanfar stocaireacht i gcomhar leis na heagraíochtaí agus leis na grúpaí cuí ar an Roinn Oideachais agus Scileanna le maoiniú a chur ar fáil le Scéim na gCúntóirí Teanga a leathnú amach ionas go mbeidh cúntóirí teanga sa scoil nuair a fhilleann na daltaí ar an scoil i mí Mheán Fómhair agus sula gcríochnaíonn siad don samhradh. Gheofar tacaíocht don fheachtas stocaireachta ó mhúinteoirí agus stiúrthóirí naíonra, ó thuismitheoirí, ó pholaiteoirí/ó Theachtaithe Dála agus ó eagraíochtaí áitiúla.		
Aidhm:	A chinntiú go mbeidh cúntóirí teanga ag feidhmiú i scoileanna an LPT ó thús deireadh na scoilbhliana.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Muintearas Teo. (comhairle, tacaíocht agus stocaireacht), Gaeloideachas (tacaíocht agus stocaireacht), COGG (tacaíocht agus stocaireacht), Conradh na Gaeilge (tacaíocht agus stocaireacht), Aontais na Múinteoirí (ASTI, TUI agus INTO) (tacaíocht agus stocaireacht), polaiteoirí agus Teachtaíthe Dála áitiúla (tacaíocht agus stocaireacht), páirtithe leasmhara eile (.i. thuismitheoirí agus múinteoirí an LPT) (tacaíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 3	
	Feidhmiú:	Bliain 3-7 (nó go mbaintear aidhm an bhirt amach)	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Tacaíocht na bpáirtithe leasmhara thuasluaite a chinntiú. Réitigh mholta: Cruinnithe a shocrú leis na heagraíochtaí agus leis na haontais thuasluaite leis an gceist a phlé, tráthnónta eolais a reáchtáil do thuismitheoirí, i gcomhar le scoileanna an LPT, le feachtas a ardú ar an bhfeachtas.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh rath ar an mbeart seo má chuirtear an maoiniú cuí ar fáil le Scéim na gCúntóirí Teanga a leathnú amach.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar líon na ndaoine aonair, na n-eagraíochtaí agus na n-aontas a thugann a gcuid tacaíochta don fheachtas, ar thagairtí a dhéantar don fheachtas sna meáin chumarsáide agus ar aon dul chun cinn ábhartha eile.		

Beart 6.3.5: Forbairt Teanga Daltaí Nua

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	6, 8
Eolas breise:	Déanfar stocaireacht ar an Roinn Oideachais agus Scileanna le tacaíocht ó COGG, ó Ghaeloideachas agus ó Aire Stáit na Gaeltachta chun aonaid sealbhaithe teanga a chur ar fáil do dhailt nua atá ar bheagán Gaeilge mar a		

	shainítear sna Moltaí Polasaí don Soláthar Oideachais i Limistéir Ghaeltachta (2015: 7, 18).	
Aidhm:	Struchtúr níos uileghabhálaí a chur i bhfeidhm d'fhorbairt teanga daltaí nach bhfuil cúlra láidir Gaeilge acu i scoileanna an LPT.	
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Gaeloideachas (tacaíocht agus stocaireacht), COGG (tacaíocht agus stocaireacht), Muintearas Teo. (tacaíocht agus stocaireacht), Conradh na Gaeilge (tacaíocht agus stocaireacht), Aire Stáit na Gaeltachta (tacaíocht), polaiteoirí agus Teachtaíthe Dála áitiúla (tacaíocht agus stocaireacht).	
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 4
	Feidhmiú:	Bliain 4-7 (nó go mbaintear aidhm an bhirt amach)
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.	
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.	
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Tacaíocht na bpáirtithe leasmhara thuasluaite a chinntiú. Réiteach molta: Cruinnithe a shocrú leis na heagraíochtaí agus leis na daoine thuasluaite leis an gceist a phlé.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh rath ar an mbeart seo má dhéantar aonaid sealbhaithe teanga a fhorbairt ar bhonn píolótach sa LPT.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar líon na ndaoine aonair agus na n-eagraíochtaí a thugann a gcuid tacaíochta don fheachtas, ar thagairtí a dhéantar don fheachtas sna meáin chumarsáide agus ar aon dul chun cinn ábhartha eile.	

Beart 6.3.6: Cleachtas Teanga sa Seomra Ranga

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	6
Eolas breise:	I gcomhar le hIonad na Múinteoirí - Ionad Oideachais Ghort an Chiorce agus leis an tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Mhúinteoirí, forbrófar seimineár a dhíreoidh ar an sainfhoclóir a bhaineann le hábhair éagsúla scoile agus ar an tionchar a bhíonn ag códmheascadh/códmhalartú ar an sealbhú teanga. Cuirfear an seimineár ar fáil mar chuid de chúrsaí forbartha gairmiúla a bhfuil tóir air i measc mhúinteoirí an LPT (féach rannóg 5.5.4). Mar chuid den seimineár, déanfar iarracht ábhar teagaisc a chur ar fáil a chuideoidh leis na daltaí agus leis na múinteoirí araon an sainfhoclóir/na saintearmaí a bhaineann le hábhair éagsúla a shealbhú. Déanfar an t-ábhar seo a roinnt ar an bhFóram (Beart 6.3.3).		
Aidhm:	Úsáid an Bhéarla sa seomra ranga a laghdú trí fheasacht a ardú ar thionchar an chódmheasctha/an chódmhalartaithe ar shealbhú teanga na ndaltaí agus trí chinntiú go bhfuil múinteoirí agus daltaí an LPT ar a gcompord le sainfhoclóir agus le saintearmaíocht na n-ábhar scoile.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Mhúinteoirí (forbairt agus soláthar cúrsaí), Ionad na Múinteoirí – Ionad Oideachais Ghort an Chiorce (forbairt agus soláthar cúrsaí), Gaeloideachas (tacaíocht), COGG (tacaíocht), an Gúm (tacaíocht), Múinteoirí bunscoile agus iarbhuscoile an LPT (rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 3	
	Feidhmiú:	Bliain 3-7	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		

Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: An seimineár a fhorbairt. Réiteach molta: Bheifí ag súil go mbeadh an saineolas ag an Rannóg um Oideachas Múinteoirí (An Roinn Oideachais agus Scileanna), ag an tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Mhúinteoirí, ag Gaeloideachas agus ag COGG lena leithéid de sheimineár a fhorbairt chomh maith leis an ábhar a théann leis, le hionchur pleanála teanga ón bhFPT. Dúshlán: Múinteoirí a spreagadh le freastal ar an seimineár. Réiteach molta: D'fhéadfaí an cúrsa a reáchtáil mar chuid de lá inseirbhíse mar go léiríonn na múinteoirí i rannóg 5.5.5 gurbh fhearr leo freastal ar chúrsaí mar chuid den lá oibre.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Iarrfar ar na múinteoirí foirm aiseolais a líonadh ag deireadh an tseimineáir agus a dtuairimí faoin gcúrsa a chur in iúl, agus seolfar foirm bheag eile chucu sé mhí ina dhiaidh sin le fáil amach an measann na múinteoirí go bhfuil aon athrú tagtha ar a gcleachtas teanga taobh istigh den seomra ranga mar thoradh ar an gcúrsa.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar na dátaí ar cuireadh an cúrsa ar siúl agus ar líon na múinteoirí ón LPT a d'fhreastail air.

Beart 6.3.7: Cleachtas Teanga i gComhthéacs na Scoile agus taobh amuigh di³⁴

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	2, 6, 12, 19
Eolas breise:	Déanfar Ambasadóirí Teanga (m.sh. daltaí PGD, imreoirí CLG, srl.; idir chainteoirí dúchais agus daoine a d’fhoghlaim Gaeilge) a earcú agus a thabhairt isteach sna scoileanna le labhairt leis na daltaí faoi thábhacht na Gaeilge don cheantar, (le daltaí bunscoile) faoi nósanna teanga i bPGD, srl. Mura bhfuil a leithéid de bheart cheana féin i bhfeidhm i scoileanna an cheantair, déanfar seisiún plé ar pholasaí teanga na scoile/an ranga a reáchtáil sa rang (sa rang Gaeilge i gcás PGD) ar bhonn rialta (m.sh. uair sa mhí) leis an bpolasaí a shoiléiriú do na daltaí agus le moltaí a fháil ó na daltaí maidir le cur chun cinn na Gaeilge sa scoil, le cur le feasacht agus le húinéireacht ar an bpolasaí teanga i measc na ndaltaí. Déanfar polasaí teanga na scoile (féach Beart 6.3.8 agus 6.3.9) a leasú de réir mar is cuí le smaointe/mianta na ndaltaí a chur san áireamh. Sna ranganna is sine sa bhunscoil agus ag an dara leibhéal, úsáidfear na seisiúin seo le feasacht teanga a ardú i measc na ndaltaí agus tuiscint a thabhairt dóibh ar staid na Gaeilge sa cheantar/sa tír, ag súil go mbeidh tionchar aige seo ar chleachtas teanga na ndaltaí taobh istigh agus taobh amuigh de chomhthéacs na scoile. Chomh maith leis sin, déanfar iarracht aitheantas a thabhairt do ranganna/do bhlianta as Gaeilge a labhairt/a chur chun cinn sa scoil (m.sh. comórtas nó duais sheachtainiúil/mhíosúil/bhliantúil).		
Aidhm:	Úsáid na Gaeilge taobh istigh agus taobh amuigh den scoil a chothú agus a mhéadú i measc daltaí.		
Páirtithe leasmhara:	Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (príomhúinéir), An FPT (tacaíocht agus áisitheoireacht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1	
	Feidhmiú:	Bliain 2-7	
Costas measta iomlán:	€3,500		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€500 (2 x costais taistil agus eile @ €250)		
Foinsí maoinithe:	Údarás na Gaeltachta		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Na daltaí a spreagadh le suim a chur sna seisiúin plé. Réitigh mholta: Sa bhunscoil, féadfar tograí ealaíne agus eile a dhéanamh le daltaí óga a bhfuil cúrsaí teanga mar théama iontu. Le daltaí atá rud beag níos		

³⁴ Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.

	sine, is féidir plé níos doimhne a dhéanamh ar thionchar chleachtas teanga na ndaltaí ar an gceantar, ar fhéiniúlacht na bpáistí mar dhaoine óga Gaeltachta, srl. Bheifí ag súil freisin go spreagfaí suim na ndaltaí ann dá bhfeicfidís go bhféadfadh ionchur a bheith acu féin ar pholasaí teanga na scoile. Ag an dara leibhéal, beidh an FPT in ann seisiúin shuimiúla a phleanáil ar chúrsaí pleanála teanga, ar mhionteangacha eile, srl., agus an t-ábhar a chur ar fáil do na múinteoirí.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Tuairisc na bPríomhoidí.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Tuairisc na bPríomhoidí.

Bearta don Bhunscolaíocht

Beart 6.3.8: Comhpholasaí Teanga do Bhunscoileanna an LPT³⁵

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	4, 6
Eolas breise:	Ag tarraingt ar a bhfuil sna polasaithe teanga atá cheana féin i bhfeidhm i mbunscoileanna an LPT, déanfar comhpholasaí teanga a fhorbairt atá cuimsitheach, soiléir agus éifeachtach agus nach mbaineann dua lena chur i bhfeidhm. Déanfar an comhpholasaí a chur i láthair na bpríomhoidí agus na múinteoirí agus iarrfar orthu an polasaí a fhaomhadh. Cinnteoidh sé seo go mbeidh polasaí teanga atá cothrom le dáta i bhfeidhm i ngach bunscoil sa LPT agus cuideoidh sé leis an bhFPT tacaíochtaí áirithe a chur ar fáil do na scoileanna ar bhonn comhordaithe. Chomh maith leis sin, d'fhéadfadh an FPT uasdátú a dhéanamh ar an bplean de réir mar is gá (ar a laghad uair amháin le linn na seacht mbliana d'fheidhmiú an Phlean Teanga), ionas nach mbeadh an dualgas sin ar na scoileanna. Beidh saoirse áirithe ag na scoileanna an polasaí a leasú agus a chur in oiriúint dóibh féin.		
Aidhm:	A chinntiú go bhfuil polasaí cuimsitheach teanga atá soiléir, sonrach, éifeachtach agus leanúnach i bhfeidhm i ngach bunscoil sa LPT agus próiseas uasdátaithe an pholasaí a éascú.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí agus boird bainistíochta bhunscoileanna an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1-2	
	Feidhmiú:	Bliain 2/3-7	
	Athbhreithniú:	Bliain 5	
Costas measta iomlán:	€1,400		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€200 (costas priontála)		
Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge agus/nó Údarás na Gaeltachta		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Foireann na scoileanna a spreagadh leis an gcomhpholasaí a fhaomhadh. Réitigh mholta: Moltaí na bpríomhoidí/na múinteoirí a bheith le feiceáil sa chomhpholasaí, cruinnithe/seisiúin plé a reáchtáil leis na páirtithe leasmhara leis na buntáistí a bhaineann le comhpholasaí a phlé agus lena gcuid smaointe/moltaí féin a fháil.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Tuairisc na bPríomhoidí, na múinteoirí a spreagadh lena gcuid tuairimí maidir le láidreachtaí/laigí an chomhpholasaí a roinnt ar an bhFóram (Beart 6.3.3).		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Tuairisc na bPríomhoidí.		

³⁵ Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.

Bearta don Iarbhunscolaíocht**Beart 6.3.9: Polasaí Teanga na Iarbhunscoile³⁶**

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	4, 6
Eolas breise:	Le haontú ó phríomhoide agus ó bhord bainistíochta na scoile, déanfar athbhreithniú ar pholasaí teanga PGD agus, más féidir, socrófar cruinniú leis an bpríomhoide agus le baill foirne eile a bhfuil ról faoi leith acu i gcur i bhfeidhm an pholasaí chun láidreachtaí agus laigí an pholasaí a phlé, féidearthachtaí leis an bpolasaí a láidriú a aithint agus moltaí a phlé. Má mholtar aon leasú, cuirfidh an FPT leagan athbhreithnithe den pholasaí i láthair fhoireann na scoile agus iarrfar orthu an polasaí a fhaomhadh. Déanfaidh an FPT an polasaí a uasdátú de réir thoil fhoireann agus bhainistíocht na scoile (athbhreithniú amháin eile ar a laghad le linn na seacht mbliana d'fheidhmiú an Phlean Teanga).		
Aidhm:	A chinntiú go bhfuil polasaí cuimsitheach teanga atá soiléir, sonrach, éifeachtach agus leanúnach i bhfeidhm i bPGD agus próiseas uasdátaithe an pholasaí a éascú.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí agus bord bainistíochta PGD (tacaíocht agus rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1-2	
	Feidhmiú:	Bliain 2/3-7	
	Athbhreithniú:	Bliain 5	
Costas measta iomlán:	€700		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€100 (costas priontála)		
Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge agus/nó Údarás na Gaeltachta		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Foireann PGD a spreagadh le glacadh le leasuithe molta. Réitigh mholta: Moltaí agus tuairimí na foirne féin a bheith le feiceáil sa pholasaí athbhreithnithe, cruinnithe/seisiúin plé a reáchtáil le foireann na scoile.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Tuairisc na bPríomhoidí, na múinteoirí a spreagadh lena gcuid tuairimí maidir le láidreachtaí/laigí an chomhpholasaí a roinnt ar an bhFóram (Beart 6.3.3).		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Tuairisc an Phríomhoide.		

Beart 6.3.10: An Idirbhliain

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	6, 12, 19
Eolas breise:	Forbrófar modú(i)/sraith ceardlann mar chuid de churaclam na hIdirbhliana i bPGD a ardóidh feasacht ar cheisteanna áirithe i measc na ndaltaí, a dhéanfaidh iad a chumasú le feidhmiú mar bhainisteoirí teanga sa phobal agus a spreagfaidh iad le bheith níos gníomhaí ó thaobh chaomhnú na Gaeilge sa cheantar de ³⁷ . Mar chuid de seo, cuirfear tús le comórtas bliantúil le haitheantas a thabhairt do dhalta Idirbhliana a dhéanann iarracht faoi leith an Ghaeilge a chur chun cinn sa scoil nó sa LPT trí chéile. Bronnfar duais ar fiú €200 í ar dhalta amháin in aghaidh na bliana.		
Aidhm:	Feasacht a ardú i measc dhaoine óga an LPT ar cheisteanna teanga agus iad a chumasú le feidhmiú mar bhainisteoirí teanga ag an micrileibhéal.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT i gcomhar le PGD (príomhúinéir), Príomhoide agus múinteoirí PGD (comhairle, tacaíocht agus rannpháirtíocht), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (tacaíocht), Gaeloideachas (comhairle agus tacaíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	

³⁶ Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.³⁷ Tá tuilleadh sonraí faoi seo in Aguisín IV.

	Feidhmiú:	Bliain 3-7
Costas measta iomlán:	€1,000	
Costas measta in aghaidh na bliana:	€200	
Foinsí maoinithe:	Urraíocht: Raidió na Gaeltachta agus/nó Cliantchomhlacht áitiúil de chuid Údarás na Gaeltachta (m.sh. Randox, Rap).	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Curaclam a fhorbairt don mhodúl/do na modúil/do na ceardlanna. Réiteach molta: Dul i dteagmháil le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge le comhairle agus moltaí a fháil ó thaobh ábhar an mhodúil/na modúl de, agus le múinteoirí PGD le comhairle a fháil maidir le hábhair a bheadh suimiúil agus feiliúnach dá gcuid daltaí.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Tabharfar ceistneoir gearr maidir le cúrsaí teanga (ag díriú ar dhearcadh, ar fheasacht agus ar chleachtas teanga) do na daltaí Idirbhliana ag tús na bliana, agus ceistneoir eile ag deireadh na bliana le haiseolas a fháil ar éifeacht an bhirt.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Tuirisc an Phríomhoide.	

Beart 6.3.11: Deiseanna Sóisialaithe trí Ghaeilge

Réimsí:	A, C	Critéir pleanála teanga:	10, 11, 12
Eolas breise:	Bunófar scéim mhalaire/caidreamh idir PGD agus Coláiste Feirste, Béal Feirste (agus/nó Gaelcholáiste Dhoire). Bunófar coiste stiúrtha sa dá scoil, comhdhéanta de dhaltai, le múinteoirí agus/nó daoine fásta eile mar áisitheoirí. Beidh na coistí stiúrtha seo i dteagmháil rialta lena chéile trí mheán an ríomhphoist/Skype/srl. agus is orthusan a bheidh an dualgas imeachtaí sóisialta a phleanáil agus a eagrú le cúnamh óna gcuid múinteoirí agus ón bhFPT de réir mar is gá (bunaithe ar an múnla atá ag clubanna óige de chuid Fhoróige). Déanfar iarracht teacht le chéile de chineál éigin a eagrú ar a laghad faoi dhó le linn na scoilbhliana – ceann amháin sa LPT agus ceann amháin i mBéal Feirste/i nDoire. Má eagraítear turais fhada (.i. turas seachtaine) moltar an turas a eagrú de réir mhúnla na gcoláistí samhraidh – ranganna neamhfhoirmiúla (m.sh. blaiseadh den chanúint eile) ar maidin, imeachtaí tráthnóna agus teacht le chéile san oíche. D’fhonn an nasc idir an dá ghrúpa a láidriú agus a bhuanú, pléifear féidearthachtaí le coláistí samhraidh sa LPT lascaine a chur ar fáil do dhaltai Choláiste Feirste/Ghaelcholáiste Dhoire.		
Aidhm:	Deiseanna sóisialaithe trí Ghaeilge a chur ar fáil agus spreagadh a thabhairt do dhaoine óga an LPT.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí PGD agus Choláiste Feirste/Ghaelcholáiste Dhoire (nó scoil eile) (áisitheoireacht, comhoibriú agus rannpháirtíocht), daltaí agus tuismitheoirí PGD agus Choláiste Feirste/Ghaelcholáiste Dhoire (nó scoil eile) (tacaíocht, comhoibriú agus rannpháirtíocht), coláistí samhraidh an LPT (tacaíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1	
	Feidhmiú:	Bliain 2-7	
Costas measta iomlán:	Braitheann an costas go hiomlán ar chineál na n-imeachtaí a eagrófar.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Braitheann an costas go hiomlán ar chineál na n-imeachtaí a eagrófar.		
Foinsí maoinithe:	Urraíocht ó chomhlachtaí príobháideacha, m.sh. Randox, Rap.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Aontú a fháil ó Choláiste Feirste/ó Ghaelcholáiste Dhoire páirt a ghlacadh sa scéim.		

	Réiteach molta: Na buntáistí a bhainfeadh lena leithéid de chaidreamh don dá scoil a phlé le foireann Choláiste Feirste/Ghaelcholáiste Dhoire (m.sh. go dtabharfaí deis do chainteoirí óga Bhéal Feirste/Dhoire taithí a fháil ar chanúint Gaeltachta agus ar shaol agus ar chultúr na Gaeltachta, agus go ndéanfaí leas do dhaltáí PGD an fuinneamh, an nuálaíocht agus an gníomhaíocht a bhaineann le pobal na Gaeilge i mBéal Feirste/i nDoire a fheiceáil). D'fhéadfaí cuairt a thabhairt ar an scoil agus cur i láthair a dhéanamh don fhoireann, do na daltaí agus do thuismitheoirí na ndaltaí más gá. Murar féidir le Coláiste Feirste/le Gaelcholáiste Dhoire páirt a ghlacadh sa scéim, déanfar teagmháil le scoil Ghaeltachta/le Gaelcholáiste eile. Dúshlán: An beart a chur i bhfeidhm go héifeachtach gan an iomarca oibre breise a chruthú d'fhoireann an dá scoil. Réiteach molta: Beidh an FPT in ann an chuid is mó den obair eagrúcháin agus riaracháin a dhéanamh más gá.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar grúpaí fócais agus/nó seisiúin aiseolais a eagrú le daltaí PGD agus déanfar iarracht aiseolas a fháil ó Choláiste Feirste/ó Gaelcholáiste Dhoire chomh maith le héifeacht an bhirt a mheas.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar na himeachtaí a eagraítear do dhaltáí an dá scoil, agus ar dheacrachtaí ar bith a thagann chun cinn.

Bearta do na Naíonraí

Beart 6.3.12: Comhpholasaí Teanga do Naíonraí an LPT³⁸

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	6
Eolas breise:	Ag tarraingt ar a bhfuil sna polasaithe teanga atá cheana féin i bhfeidhm i naíonraí an LPT, déanfar comhpholasaí teanga a fhorbairt atá cuimsitheach, soiléir agus éifeachtach agus nach mbaineann dua lena chur i bhfeidhm. Déanfar an comhpholasaí a chur i láthair na stiúrthóirí agus na gcúntóirí naíonra agus iarrfar orthu an polasaí a fhaomhadh. Cinnteoidh sé seo go mbeidh polasaí teanga atá cothrom le dáta i bhfeidhm i ngach naíonra sa LPT agus cuideoidh sé leis an bhFPT tacaíochtaí áirithe a chur ar fáil do na naíonraí ar bhonn comhordaithe. Chomh maith leis sin, d'fhéadfadh an FPT uasdátú a dhéanamh ar an bplean de réir mar is gá (ar a laghad uair amháin le linn na seacht mbliana d'fheidhmiú an Phlean Teanga), ionas nach mbeadh an dualgas sin ar fhoireann na naíonraí. Beidh saoirse áirithe ag na naíonraí an polasaí a leasú agus a chur in oiriúint dóibh féin. Meastar go bhfuil féidearthachtaí faoin mbeart seo le comhoibriú le LPT Chloich Cheann Fhaola.		
Aidhm:	A chinntiú go bhfuil polasaí cuimsitheach teanga atá soiléir, sonrach, éifeachtach agus leanúnach i bhfeidhm i ngach naíonra sa LPT agus próiseas uasdátaithe an pholasaí a éascú.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Stiúrthóirí agus cúntóirí naíonra an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 2-3	
	Feidhmiú:	Bliain 3/4-7	
	Athbhreithniú:	Bliain 6	
Costas measta iomlán:	€840		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€140 (costas priontála)		
Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge agus/nó Udarás na Gaeltachta		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Foireann na naíonraí a spreagadh leis an gcomhpholasaí a fhaomhadh.		

³⁸ Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.

	Réitigh mholta: Moltaí na stiúrthóirí a bheith le feiceáil sa chomhpholasaí, cruinnithe/seisiúin plé a reáchtáil leis na páirtithe leasmhara leis na buntáistí a bhaineann le comhpholasaí a phlé agus lena gcuid smaointe/moltaí féin a fháil.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Tuairisc na Stiúrthóirí, na stiúrthóirí agus na cúntóirí a spreagadh lena gcuid tuairimí maidir le láidreachtaí/laigí an chomhpholasaí a roinnt ar an bhFóram (Beart 6.3.3).
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Tuairisc na Stiúrthóirí.

6.4. Seirbhísí Cúraim Leanaí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochta Teaghlaigh

Beart 6.4.1: An Ghaeilge i Réimse an Bhaile

Réimsí:	B, C, D, H, K	Critéir pleanála teanga:	2, 7, 8, 9, 11, 12
Eolas breise:	Reáchtálfar cruinnithe aonair idir tuismitheoirí agus saineolaí/saineolaithe pleanála teanga (m.sh. an FPT) le rogha teanga agus féidearthachtaí ó thaobh na Gaeilge de a phlé, comhairle a thabhairt agus ceisteanna a fhreagairt. Reáchtálfar na cruinnithe seo uair sa bhliain ar a laghad agus eagrófar iad trí ghrúpaí tuismitheoirí agus leanaí, trí na naíonraí agus trí na bunscoileanna. Déanfar ranganna/ceardlanna neamhfhoirmiúla a reáchtáil do thuismitheoirí nach bhfuil Gaeilge acu nó ar mian leo feabhas a chur ar a gcuid Gaeilge. Beidh na ranganna seo gearr agus comhrá-bhunaithe (d'fhéadfaí an leabhar <i>Gaschaint</i> a úsáid mar threoir). Mar chuid de na ranganna, breathnófar ar bhealaí cruthaitheacha le Gaeilge a thabhairt isteach i réimse an bhaile nach mbaineann le labhairt na teanga, m.sh. tograí ealaíne, lipéid, cairt réaltaí, ceol, srl. Cuirfear ábhar na ranganna ar fáil i dtimpeallacht foghlama ar líne (mar chuid de shuíomh gréasáin MPTIT, m.sh.) nó ar aip (m.sh. Memrise) ionas go mbeidh tuismitheoirí in ann súil a chaitheamh air ina gcuid ama féin. Moltar na ranganna seo a nascadh le himeachtaí do pháistí (m.sh. grúpa spraoi, club óige, traenáil peile), nó iad a reáchtáil le linn do na páistí a bheith ar scoil, le nach gcaithfidh na tuismitheoirí feighlí a fháil. Déanfar fiosruithe le Foras na Gaeilge maidir leis an aip ‘focloir.ie’ a chur ar fáil saor in aisce do thuismitheoirí. Roghnófar seomra nó ionad agus forbrófar é mar Ionad Tacaíochta Teanga do Theaghlaigh. Cuirfear seirbhísí éagsúla ar fáil ón Ionad³⁹.		
Aidhm:	Tuismitheoirí a bhfuil Gaeilge mhaith acu a spreagadh le Gaeilge amháin a labhairt sa bhaile agus tuismitheoirí nach bhfuil Gaeilge acu nó nach bhfuil Gaeilge líofa acu a chumasú le níos mó Gaeilge a tabhairt isteach i réimse an bhaile.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Naíonraí agus Bunscoileanna an LPT (tacaíocht), Clinicí Forbartha Leanaí/Dochtúirí teaghlaigh an LPT (tacaíocht), tuismitheoirí an LPT (rannpháirtíocht), Glór na nGael (comhairle agus tacaíocht), an Gúm (tacaíocht agus urraíocht), na Comhairleoirí Pleanála Teanga (tacaíocht), Foras na Gaeilge (tacaíocht agus urraíocht), An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (tacaíocht), Údarás na Gaeltachta (tacaíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 3-7	
Costas measta iomlán:	€10,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,000 (2 rang x 20 seachtain @ €30 do gach múinteoir + costais poiblíochta, cáipéisíochta agus ábhar @ €800. Gheofar urraíocht le cíós a chlúdach.)		

³⁹ Tá tuilleadh sonraí faoi seo in Aguisín IV.

Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge (Scéim Nuálachais)
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Tuismitheoirí a spreagadh le freastal ar ranganna agus ar chruinnithe. Réiteach molta: Comhoibriú leis an scoileanna chun daoine a spreagadh le haghaidh a thabhairt ar chúrsaí teanga. Meastar go gcuideoidh bearta eile sa Phlean Teanga leis seo freisin, go háirithe iad siúd a bhaineann le rannóg 6.12.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar líon na dteaghlach a bhaineann úsáid as na seirbhísí a chuirfear ar fáil faoin mbeart seo agus déanfar iarracht cur leis sin ar bhonn bliantúil.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar líon na gcruinnithe a eagraítear, ar an tinreamh sna ranganna agus ar sholáthar acmhainní agus seirbhísí ón Ionad Tacaíochta Teanga do Theaghlaigh.

Beart 6.4.2: Naíolann Ghaoth Dobhair

Réimsí:	B, K	Critéir pleanála teanga:	7, 9
Eolas breise:	Déanfar cruinniú a reáchtáil le lucht bainistíochta agus le foireann na naíolainne le plé a dhéanamh ar na pointí seo a leanas: cumas teanga pháistí na naíolainne, cleachtas teanga sa naíolann, an timpeallacht teanga (.i. áiseanna agus acmhainní), deacrachtaí agus tacaíochtaí. Bunaithe ar an gcruinniú sin, déanfar féidearthachtaí a mheas agus bearta a cheapadh le hiarracht a dhéanamh seasamh na Gaeilge sa naíolann a láidriú agus cleachtas teanga atá fabhrach ó thaobh na Gaeilge de a chothú (de réir mar is gá). Má chuirtear acmhainní faoi leith ar fáil don naíolann faoin mbeart seo, breathnófar ar fhéidearthachtaí leis na hacmhainní sin a chur in oiriúint do naíonraí an LPT freisin.		
Aidhm:	Cleachtas agus timpeallacht teanga i Naíolann Ghaoth Dobhair a mheas agus bearta a cheapadh dá réir.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Bainistíocht agus foireann Naíolann Ghaoth Dobhair (rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 1	
	Feidhmiú:	Bliain 2-7	
Costas measta iomlán:	c.€3,500 (braitheann an costas go hiomlán ar na bearta a cheapfar)		
Costas measta in aghaidh na bliana:	c.€500 (braitheann an costas go hiomlán ar na bearta a cheapfar)		
Foinsí maoinithe:	Udarás na Gaeltachta		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Maoiniú breise a fháil má aithnítear go bhfuil gá le hacmhainní/seirbhísí/srl. faoi leith a chur ar fáil don Naíolann. Réiteach molta: Déanfar iarracht teacht ar scéim mhaoinithe agus/nó ar urraíocht don togra.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Iarrfar ar bhainistíocht na naíolainne tuairisc bhliantúil a thabhairt don FPT.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Iarrfar ar bhainistíocht na naíolainne tuairisc bhliantúil a thabhairt don FPT.		

Beart 6.4.3: Feighlithe Páistí

Réimsí:	B	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 7, 8
Eolas breise:	Cuirfear bunachar le chéile ar shuíomh gréasáin MPTIT le sonraí teagmhála na bhfeighlithe páistí áitiúla a bhfuil Gaeilge líofa acu. Déanfar poiblíocht ar an mbunachar seo i measc tuismitheoirí an LPT agus déanfar tuismitheoirí a spreagadh le feighlithe páistí le Gaeilge a fháil, beag beann ar a gcumas féin sa Ghaeilge.		
Aidhm:	An t-ionchur Béarla a fhaigheann paistí óga an LPT a íoslaghdú trí chinntiú go bhfuil rochtain ag tuismitheoirí ar fheighlithe páistí le Gaeilge líofa.		

Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Tuismitheoirí an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Feighlithe páistí áitiúla (rannpháirtíocht).	
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1
	Feidhmiú:	Bliain 2-7
Costas measta iomlán:	c.€350	
Costas measta in aghaidh na bliana:	c.€50 (poiblíocht)	
Foinsí maoinithe:	Glór na nGael agus/nó Foras na Gaeilge	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Tuismitheoirí a spreagadh le feighlithe a mbíonn Gaeilge acu a úsáid. Réitigh mholta: Aird na dtuismitheoirí a tharraingt ar an gceist seo agus cúrsaí teanga á bplé agus mar chuid de na ranganna do thuismitheoirí (m.sh. faoi Bheart 6.4.1), poiblíocht chuí a dhéanamh ar an mbeart.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Seolfar suirbhé gearr maidir le húsáid na Gaeilge chuig na feighlithe linbh ag tús shaolré an bhirt, agus cuirfear an suirbhé céanna amach de réir mar is cuí le monatóireacht a dhéanamh ar an úsáid a bhaintear as forálacha an bhirt.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Ní bhaineann.	

6.5. Seirbhísí don Aos Óg agus d'Aoisghrúpaí Eile

Beart 6.5.1: Imeachtaí don Óige

Réimsí:	C, J	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 10, 12
Eolas breise:	Déanfar imeachtaí sóisialta a reáchtáil trí Ghaeilge amháin le páistí ó scoileanna éagsúla a thabhairt le chéile, m.sh. cluichí peile, drámaí a léiriú, lá spóirt agus dioscó nó cóisir ina dhiaidh, comhthionscadail, srl. Díreofar ar imeachtaí a bhfuil spéis ag daoine óga d’aoisghrúpaí éagsúla iontu (rannóg 5.3.4). Chomh maith leis sin, déanfar tráth na gceist a eagrú uair sa mhí do dhaoine óga an LPT (ceann do pháistí bunscoile agus ceann do pháistí iarbhunscoile). Cuirfear an imeacht seo ar siúl in áiteanna éagsúla sa LPT gach mí ionas nach mbeidh aon pháiste faoi mhíbhuntáiste ó thaobh cúrsaí taistil de. In áiteanna a bhfuil imeachtaí trí Ghaeilge don óige cheana féin á reáchtáil, déanfar gach iarracht cuidiú le lucht eagraithe na n-imeachtaí agus tacaíochtaí a chur ar fáil dóibh. Déanfar iarracht a chinntiú go mbíonn polasaí láidir teanga ag gach club óige atá ag feidhmiú sa LPT agus tabharfar tacaíocht do chlubbanna óige ar mian leo an polasaí a láidriú nó atá ag streachailt le gnéithe den pholasaí a chur i bhfeidhm. Cuirfear treoirlínnte polasaí ar fáil má bhíonn a leithéid ag teastáil. Tabharfar tacaíocht do ghrúpaí i gceantair faoi leith sa LPT atá ag iarraidh club óige nua a bhunú.		
Aidhm:	Níos mó imeachtaí trí Ghaeilge amháin a chur ar siúl do dhaoine óga sa LPT le labhairt na Gaeilge a chothú mar nós sóisialta.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Tuismitheoirí agus daoine óga an LPT (rannpháirtíocht), Clubanna óige an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Cumann na bhFiann (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Óige na Gaeltachta (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Amharclann Ghaoth Dobhair (tacaíocht), Tuismitheoirí na Gaeltachta (tacaíocht), Muintearas Teo. (tacaíocht), Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (tacaíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 2/3-7	
Costas measta iomlán:	c.€12,000 (braitheann an costas go hiomlán ar na bearta a reáchtálfar)		
Costas measta in aghaidh na bliana:	c.€2,000 (braitheann an costas go hiomlán ar na bearta a reáchtálfar)		

Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge (Scéim na nImeachtaí Óige), Urraíocht
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Maoiniú a fháil d'imeachtaí éagsúla. Réiteach molta: Sa chás nach féidir maoiniú a fháil trí scéim mhaoinithe de chuid Foras na Gaeilge, iarrfar ar chomhlachtaí áitiúla urraíocht a dhéanamh ar na himeachtaí. Dúshlán: Daoine óga a spreagadh le freastal ar na himeachtaí. Réiteach molta: Poiblíocht a dhéanamh ar na himeachtaí trí scoileanna áitiúla, clubanna óige, cumainn spóirt, srl.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar líon na ndaoine óga a fhreastalaíonn ar na himeachtaí a eagrófar faoin mbeart seo. Mar chuid de Thuairisc na bPríomhoidí/Stiúrthóirí, pléifear cleachtas teanga na bpáistí i suíomhanna sóisialta agus éifeacht an bhirt seo i dtuairim na bPríomhoidí/Stiúrthóirí.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar líon na n-imeachtaí a reáchtálfar faoin mbeart seo agus ar an bhfreastal.

Beart 6.5.2: An Nuatheicneolaíocht

Réimsí:	C, G	Critéir pleanála teanga:	2, 11, 12
Eolas breise:	Coinneofar liosta – le cúnamh ó Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge agus ó www.nascanna.com – de chórais oibriúcháin, de chlár ríomhaireachta, srl. atá ar fáil i nGaeilge agus cuirfear an t-eolas sin (chomh maith le teoracha maidir le socruithe teanga gléasanna éagsúla a athrú) ar fáil do thuismitheoirí agus do dhaoine óga ar shuíomh gréasáin MPTIT. Le tacaíocht ó choistí pleanála teanga eile agus ó na heagraíochtaí cuí, rachfar i mbun stocaireachta le leaganacha Gaeilge d'aipeanna móra cumarsáide – leithéidí Whatsapp, Viber, Snapchat, srl. – a chur ar fáil. Reáchtálfar grúpaí fócais le déagóirí agus le daoine óga sa LPT le teacht ar bhealaí nuálaíocha agus éifeachtacha le cur le húsáid na Gaeilge ar ghutháin/ar an idirlíon., m.sh. comórtais le húsáid na Gaeilge ar na meáin shóisialta a chur chun cinn, an comórtas Eolaí Óg na Bliana, ceangal le Seachtain na Gaeilge, srl.		
Aidhm:	Cur le húsáid na Gaeilge i measc daoine óga agus iad ag plé le cúrsaí teicneolaíochta, go háirithe le gutháin chliste agus leis an idirlíon.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Tuismitheoirí agus daoine óga an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Eagraíochtaí éagsúla Gaeilge agus eagraíochtaí don óige, go háirithe Glór na nGael (tacaíocht agus stocaireacht), Tuismitheoirí na Gaeltachta (tacaíocht), Údarás na Gaeltachta (tacaíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 3	
	Feidhmiú:	Bliain 3-7	
Costas measta iomlán:	c.€5,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	c.€1,000 (poiblíocht, comórtais, srl.)		
Foinsí maoinithe:	Údarás na Gaeltachta		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Comhlachtaí a spreagadh le hacmhainní a thairgeadh. Réiteach molta: Ba chóir go gcuideodh Beart 6.7.4 leis seo. Dúshlán: Daoine óga a spreagadh le tuilleadh Gaeilge a úsáid ar ghléasanna teicneolaíochta agus ar líne. Réiteach molta: Moltar ról lárnach a bheith ag Ambasadóirí Teanga (Beart 6.3.7) agus ag bainisteoirí óga teanga (Beart 6.12.5) i gcur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Pléifear torthaí an bhirt seo mar chuid de Thuairisc na bPríomhoidí agus le linn cruinnithe le tuismitheoirí agus páirtithe leasmhara eile. Féadfar grúpaí fócais a reáchtáil le déagóirí agus daoine óga le linn chur i bhfeidhm an bhirt le heolas a bhailiú ar an úsáid a bhaintear as acmhainní éagsúla.		

Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar líon na n-acmhainní a chuirtear ar fáil ar líne agus ar ghléasanna éagsúla.
---	---

Beart 6.5.3: Acmhainní do Dhaoine Óga

Réimsí:	C	Critéir pleanála teanga:	11
Eolas breise:	Acmhainní ar líne: Oibreofar i gcomhar le comhlachtaí aipeanna sa LPT agus le coláistí agus ollscoileanna a chuireann cúrsaí forbartha aipeanna/bogearraí ar fáil chun aipeanna Gaeilge a fhorbairt agus/nó aipeanna coitianta atá cheana féin ar fáil i mBéarla a aistriú. Chomh maith leis sin, mar chuid de thionscadail scoile scríobhfaidh páistí alt faisnéiseach ar a rogha ábhar. Tar éis don mhúinteoir iad a cheartú, déanfaidh na paistí na hailt a chlóschríobh agus a uaslódáil mar leathanaigh Vicipéid. Déanfar ceardlann leath-lae a réachtáil i gcomhar le Vicipéid/Wikimedia do mhúinteoirí agus/nó do dhaltaí le taispeáint dóibh cén chaoi leathanaigh Vicipéid a chruthú agus a chur in eagar⁴⁰. Acmhainní clóite: Déanfar leaganacha Gaeilge de chluichí (ríomhaire agus boird) a ullmhú, gheofar réamh-orduithe ón bpobal, ó eagraíochtaí, ó shiopaí agus ó scoileanna an LPT (agus ó LPTanna eile) agus i bhfianaise na réamh-orduithe iarrfar ar tháirgeoirí an chluiche an leagan Gaeilge a tháirgeadh. Fiosrófar féidearthachtaí le hurraíocht a fháil don obair seo. Chomh maith leis sin, pléifear féidearthachtaí leis an nGúm agus le foilsitheoirí Gaeilge eile leaganacha canúnacha de leabhair atá cheana féin ar fáil i nGaeilge a tháirgeadh. Tabharfar tús áite do leabhair a bhfuil an-tóir orthu, agus do leabhair atá feiliúnach mar léitheoireacht neamhspleách do chainteoirí óga dúchais.		
Aidhm:	Cur le líon na n-acmhainní atá ar fáil i nGaeilge do pháistí agus do dhaoine óga.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Tuismitheoirí agus daoine óga an LPT (tacaíocht), Eagraíochtaí an LPT (tacaíocht), Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (tacaíocht), Coláistí agus ollscoileanna ar fud na hÉireann (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Comhlachtaí éagsúla foilseacháin (rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 3	
	Feidhmiú:	Bliain 4-7	
Costas measta iomlán:	c.€80,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	c.€20,000 (cluiche @ c.€10,000 + aip @ €8,000-€15,000)		
Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge agus/nó Glór na nGael		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Comhlachtaí a spreagadh le leaganacha Gaeilge/canúnacha de chluichí, d'aipeanna, de leabhair, srl. a tháirgeadh. Réiteach molta: Tacaíocht i bhfoirm achainí agus/nó réamhorduithe a fháil ó pháirtithe leasmhara éagsúla agus ó ghrúpaí eile a bheadh sásta cuidiú leis an iarracht le cur ina luí ar chomhlachtaí go bhfuil margadh ann dá leithéid.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Pléifear éifeacht an bhirt le páirtithe leasmhara éagsúla – naíonraí agus scoileanna, clubanna óige, tuismitheoirí, daoine óga, srl.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar an méid acmhainní a tháirgítear faoin mbeart.		

6.6. Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais

Beart 6.6.1: Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais

Réimsí:	D	Critéir pleanála teanga:	11, 12
----------------	----------	---------------------------------	---------------

⁴⁰ Thug ball de Wikimedia UK le fios le linn comhrá le Hannah Ní Dhoimhín (glaoch gutháin, 26 Deireadh Fómhair 2016) go mbeadh Wikimedia UK agus/nó Wikimedia Ireland lánsásta comhoibriú leis an bhFPT/le MPTIT san obair seo.

Eolas breise:	Cuirfear ranganna neamhfhoirmiúla Gaeilge do gach leibhéal (bunleibhéal, meánleibhéal, ardleibhéal, gramadach na Gaeilge, saibhreas teanga agus canúintí, srl. ag brath ar éileamh) ar siúl i gcodanna den LPT nach bhfuil a leithéidí cheana féin ar fáil. Beidh na ranganna seo saor in aisce agus cuirfear an t-ábhar ar fáil ar líne freisin agus/nó ar aip (m.sh. Memrise). Cuirfear feachtas spreagúil agus cruthaitheach ar bun le poiblíocht a dhéanamh ar na ranganna seo agus iad a chur in iúl mar imeachtaí spráíúla sóisialta. Is féidir modhanna éagsúla teagaisc a úsáid ag brath ar éileamh (m.sh. rang traidisiúnta, drámaíocht, ealaín, ceol, srl.). Iarrfar ar Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge scoláireachtaí nó lascaí a chur ar fáil do dhaoine ón LPT ar mian leo tabhairt faoi chúrsaí in Ionad an Acadaimh, Gaoth Dobhair.	
Aidhm:	Deiseanna foghlama Gaeilge a chur ar fáil do phobal an LPT agus an pobal a spreagadh le tabhairt fúthu.	
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (tacaíocht agus urraíocht).	
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 2
	Féidhmíú:	Bliain 3-7
Costas measta iomlán:	€18,000	
Costas measta in aghaidh na bliana:	€3,000 (5 rang x 20 seachtain @ €30 do gach múinteoir)	
Foinsí maoinithe:	Údarás na Gaeltachta agus/nó Conradh na Gaeilge	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Daoine a spreagadh le freastal ar na ranganna. Réitigh mholta: Poiblíocht a dhéanamh ar na ranganna ar bhealach tarraingteach, baill den phobal a mbeifear i dteagmháil leo faoi bhearta eile a spreagadh le freastal ar ranganna, srl.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Seolfar suirbhé gearr ar úsáid na Gaeilge chuig na daoine a fhreastalaíonn ar ranganna ag tús an chúrsa agus arís ag deireadh an chúrsa. Cuideoidh sé seo le feachtas teanga a ardú i measc lucht foghlama na Gaeilge freisin.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar líon na ndaoine a bhíonn ag freastal ar ranganna éagsúla agus déanfar iarracht cur leis an líon sin más gá.	

6.7. An Earnáil Ghnó, Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn

Beart 6.7.1: Comhpholasaí Teanga don Lucht Gnó agus d'Eagraíochtaí⁴¹

Réimsí:	E, F	Critéir pleanála teanga:	13, 14, 15, 16, 18
Eolas breise:	I gcomhar le hionadaithe ón lucht gnó agus seirbhísí agus ó eagraíochtaí sa LPT, forbrófar comhpholasaí teanga de réir mhúnla na Cairte Eorpaí do Theangacha Mionlaigh agus Réigiúnacha (.i. múnla an 'bhiachláir') agus iarrfar ar chomhlachtaí, ar sholáthróirí seirbhíse agus ar eagraíochtaí an LPT an comhpholasaí a dhaingniú. Chomh maith leis sin, spreagfar comhlachtaí le cur isteach ar an stádas Q-mharc Gnó le Gaeilge (Foras na Gaeilge).		
Aidhm:	A chinntiú go bhfuil polasaí cuimsitheach teanga atá soiléir, sonrach, éifeachtach agus leanúnach á chur i bhfeidhm ag gach comhlacht, soláthróir seirbhíse agus eagraíocht sa LPT le cur le feiceálacht agus le seasamh na Gaeilge sa réimse poiblí.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Cumann Tráchtála Ghaoth Dobhair (tacaíocht), Lucht Gnó agus Seirbhísí an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Eagraíochtaí an LPT		

⁴¹ Tá nótaí breise faoin mbeart in Aguisín IV.

	(tacaíocht agus rannpháirtíocht), Údarás na Gaeltachta (tacaíocht), Foras na Gaeilge (tacaíocht), Glór na nGael (tacaíocht).	
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 1
	Feidhmiú:	Bliain 2-7
Costas measta iomlán:	€7,000	
Costas measta in aghaidh na bliana:	€1,000 (costais poiblíochta agus ábhair)	
Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge (Scéim Tacaíochta Gnó)	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Comhlachtaí a spreagadh leis an gcomhpholasaí a dhaingniú. Réitigh mholta: Iarraidh ar ionadaithe ó chomhlachtaí móra sa LPT feidhmiú mar ambasadóirí don chomhpholasaí agus/nó poiblíocht saor in aisce (macasamhail an Eolaire Gnó (www.peig.ie) nó poiblíocht ar shuíomhanna gréasáin cúrsaí Gaeilge áitiúla) agus/nó comórtas bliantúil (macasamhail Ghradam Sheosaimh Uí Ógartaigh) a úsáid le comhlachtaí, soláthróirí seirbhíse agus eagraíochtaí a spreagadh leis an gcomhpholasaí a dhaingniú.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfaidh an FPT monatóireacht ar chur i bhfeidhm an chomhpholasaí i ngach comhlacht agus eagraíocht.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT liosta de na comhlachtaí agus de na heagraíochtaí a dhaingníonn an comhpholasaí agus déanfar iarracht tuilleadh comhlachtaí agus eagraíochtaí a mhealladh gach bliain.	

Description:	Information regarding the Scéim Tacaíochta Gnó (Business Support Scheme) (Foras na Gaeilge) and/or Údarás na Gaeltachta's translation service will be sent to every company, service provider and organisation within the LPT and every effort will be made to encourage them to use these translation services. This will help companies, service providers and organisations to implement the common language policy (Measure 6.7.1).
Objective:	To inform business people, service providers and organisations within the LPT of Foras na Gaeilge's Business Support Scheme and/or of Údarás na Gaeltachta's translation service and to encourage them to use these services to increase the use of Irish in the public domain.

Beart 6.7.2: Seirbhís Aistriúcháin

Réimsí:	E, F	Critéir pleanála teanga:	13, 15, 16
Eolas breise:	Seolfar eolas faoin Scéim Tacaíochta Gnó (Foras na Gaeilge) agus/nó faoi sheirbhís aistriúcháin Údarás na Gaeltachta chuig gach comhlacht, soláthróir seirbhíse agus eagraíocht sa LPT agus déanfar iarracht iad a spreagadh leis na seirbhísí aistriúcháin a úsáid. Cuideoidh sé seo leis na comhlachtaí, na soláthróirí seirbhíse agus na heagraíochtaí an comhpholasaí (Beart 6.7.1) a chur i bhfeidhm.		
Aidhm:	Lucht gnó agus seirbhíse agus eagraíochtaí an LPT a chur ar an eolas faoi Scéim Tacaíochta Gnó Fhoras na Gaeilge agus/nó faoi sheirbhís aistriúcháin Údarás na Gaeltachta agus iad a spreagadh leis na seirbhísí aistriúcháin seo a úsáid, chomh maith le gnéithe eile de scéim Fhoras na Gaeilge, le cur le húsáid na Gaeilge sa réimse poiblí.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Foras na Gaeilge (tacaíocht), Údarás na Gaeltachta (tacaíocht), Lucht Gnó agus Seirbhísí an LPT (rannpháirtíocht), Eagraíochtaí an LPT (rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 2-7	
Costas measta iomlán:	€1,200		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€200 (costas poiblíochta)		

Foinsí maoinithe:	Foras na Gaeilge agus/nó Udarás na Gaeltachta
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Comhlachtaí a spreagadh le húsáid a bhaint as an scéim aistriúcháin. Réiteach molta: Meastar go gcuideoidh na spreagthaí a luaitear faoi Bheart 6.7.1 leis seo.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil i rath Bheart 6.7.1 thuas.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Iarrfar ar Fhoras na Gaeilge agus/nó ar Udarás na Gaeltachta taifead a choinneáil ar líon na gcomhlachtaí a iarrann seirbhísí aistriúcháin ar mhaithe leis an gcomhpholasaí (Bheart 6.7.1) a chur i bhfeidhm agus ar líon na bhfocal a aistrítear chuige sin agus an t-eolas sin a chur ar aghaidh chuig an FPT.

Beart 6.7.3: Seirbhís trí Ghaeilge

Réimsí:	E	Critéir pleanála teanga:	3, 11, 13, 18
Eolas breise:	I gcomhar le Cumann Tráchtála Ghaoth Dobhair, cuirfear ranganna praiticiúla nó tacaíochtaí foghlama saor in aisce ar fáil do lucht saothair an LPT le cur ar a gcumas seirbhís trí Ghaeilge a chur ar fáil. Beidh na ranganna seo praiticiúil bunaithe ar chumarsáid agus curtha in oiriúint do chomhthéacs an ghnó.		
Aidhm:	A chur ar chumas fhoireann chomhlachtaí agus sholáthróirí seirbhíse uile an LPT seirbhís i nGaeilge a chur ar fáil.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (tacaíocht), Lucht Gnó agus Seirbhísí an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 3-7	
Costas measta iomlán:	€2,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€400 (1 rang x 10 seachtain @ €30 do mhúinteoir + ábhar @ €100)		
Foinsí maoinithe:	Údarás na Gaeltachta		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Baill foirne a spreagadh le freastal ar na ranganna. Réiteach molta: Iarraidh ar chomhlachtaí áitiúla baill foirne nach bhfuil Gaeilge acu a spreagadh le freastal ar na ranganna agus/nó cead a thabhairt dóibh freastal ar na ranganna mar chuid den lá oibre.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil i rath Bheart 6.7.1 thuas.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar an méid ranganna a chuirtear ar siúl agus ar an bhfreastal.		

Beart 6.7.4: Buntáiste Geilleagrach na Gaeilge

Réimsí:	E	Critéir pleanála teanga:	3, 13, 14, 18
Eolas breise:	I gcomhar leis an Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta/Údarás na Gaeltachta/Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, déanfar staidéar a choimisiúnú ar bhuntáistí geilleagracha na Gaeilge (ar a n-áirítear an turasóireacht chultúrtha) don LPT seo nó do Ghaeltacht Dhún na nGall ina hiomláine, mar atá déanta ag Gaillimh le Gaeilge (http://www.gleg.ie/wp-content/uploads/gleg_t1.pdf). Nuair a bheidh an staidéar curtha i gcrích, seolfar é go poiblí agus tabharfar cóip do gach comhlacht san LPT (d'fhéadfaí cóipeanna a bheith ar fáil i nGaeilge amháin agus go dátheangach). Mar chuid de seo, nó mar bheart faoi leith, iarrfar ar Fáilte Éireann cur i láthair a dhéanamh don lucht gnó sa LPT a dhíreoidh ar thionscadal na turasóireachta go ginearálta agus ar an turasóireacht teanga agus chultúrtha ach go háirithe sa cheantar, ar bhealaí le tuilleadh turasóirí a mhealladh agus ar bhuntáiste		

	geilleagrach na Gaeilge don lucht gnó sa cheantar ⁴² . Chomh maith leis sin, pléifear féidearthachtaí le Fáilte Éireann maidir le haitheantas faoi leith a thabhairt do cheantair Ghaeltachta atá mar chuid de Shlí an Atlantaigh Fhiáin, le tacaíocht ó Údarás na Gaeltachta (Gaelsaioire).	
Aidhm:	Buntáiste geilleagrach na Gaeilge a chur in iúl d'eagraíochtaí, do chomhlachtaí agus do sholáthróirí seirbhíse an LPT le húsáid na Gaeilge a mhéadú sa réimse poiblí.	
Páirtithe leasmhara:	Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (príomhúinéir), An FPT (tacaíocht), An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (tacaíocht), Údarás na Gaeltachta (tacaíocht), Fáilte Éireann (tacaíocht).	
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 3
	Feidhmiú:	Bliain 3-7
Costas measta iomlán:	€20,000	
Costas measta in aghaidh na bliana:	Braitheann an costas bliantúil ar an méid ama a theastaíonn leis an taighde a chur i gcrích.	
Foinsí maoinithe:	An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta, Údarás na Gaeltachta.	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil i rath Bheart 6.7.1 thuas.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Iarrfar ar an taighdeoir/ar na taighdeoirí tuairiscí rialta a thabhairt don FPT ar an dul chun cinn.	

6.8. Na Meáin Chumarsáide

Beart 6.8.1: Na Meáin Chumarsáide

Réimsí:	G	Critéir pleanála teanga:	11, 16
Eolas breise:	Cuirfear comórtas ar bun trí scoileanna an LPT do pháistí ar mian leo breathnú ar shraith clár de chuid TG4 ar feadh, m.sh., sé seachtaine agus léirmheas a scríobh uirthi. Iarrfar ar TG4 urraíocht a dhéanamh ar an gcomórtas agus duaiseanna a chur ar fáil.		
Aidhm:	Cur le líon na bpáistí a bhreathnaíonn ar chlár teilifíse Ghaeilge go minic.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (tacaíocht), TG4 (tacaíocht agus urraíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 4	
	Feidhmiú:	Bliain 4/5-7	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinsí maoinithe:	Urraíocht: TG4		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ag deireadh thréimhse feidhmithe an Phlean Teanga tabharfar faoi thaighde ar staid na Gaeilge sa LPT agus beidh rath an bhirt seo le feiceáil i dtorthaí an taighde sin.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar líon na bpáistí a chuireann isteach ar an gcomórtas gach bliain.		

⁴² Thug ionadaí de chuid Fáilte Éireann le fios le linn comhrá le Hannah Ní Dhoimhín (glaoch gutháin, 26 Deireadh Fómhair 2016) go mbeidís sásta breathnú ar fhéidearthachtaí lena leithéid de chur i láthair a ullmhú ach go mbraitheadh sé ar acmhainní agus ar fhoireann a bheith ar fáil.

6.9. Seirbhísí Poiblí

Beart 6.9.1: Seirbhísí Sláinte

Réimsí:	H	Critéir pleanála teanga:	3, 13, 18
Eolas breise:	Déanfar teagmháil leis na seirbhísí sláinte sa LPT le heolas a fháil maidir leis na hoibrithe sláinte a bhfuil Gaeilge acu, agus cuirfear an t-eolas sin ar fáil ar shuíomh gréasáin MPTIT agus/nó i leabhrán beag. D'fhéadfaí a mholadh do na seirbhísí sláinte éagsúla an t-eolas sin a chur ar a gcuid fógraíochta/bolscaireachta féin freisin. Leagfar amach chomh maith treoirlínte ginearálta maidir le feiceálacht na Gaeilge sna hoifigí agus sna seomraí feithimh, maidir le cúrsaí comhfhreagrais agus maidir leis an tairiscint ghníomhach agus déanfar iarracht aontú a fháil ó na seirbhísí sláinte na treoirlínte a leanúint.		
Aidhm:	Cur le líon na ndaoine a labhraíonn Gaeilge agus iad ag plé le seirbhísí sláinte.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Soláthróirí seirbhísí sláinte an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Oifig an Choimisinéara Teanga (tacaíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:		Bliain 2
	Feidhmiú:		Bliain 2-7
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar na seirbhísí sláinte éagsúla atá ag glacadh páirt sa phróiseas pleanála teanga agus ar na seirbhísí a chuireann siad ar fáil dá réir.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar na seirbhísí sláinte éagsúla atá ag glacadh páirt sa phróiseas pleanála teanga agus ar na seirbhísí a chuireann siad ar fáil dá réir.		

Beart 6.9.2: Seirbhísí Stáit

Réimsí:	H	Critéir pleanála teanga:	3, 13, 18
Eolas breise:	Cuirfear feachtas poiblíochta ar bun le feasacht a ardú ar chearta teanga, ar na seirbhísí Stáit atá in ainm is a bheith ar fáil trí Ghaeilge agus ar an tábhacht a bhaineann le húsáid na seirbhísí sin trí Ghaeilge. Déanfar poiblíocht freisin ar obair Oifig an Choimisinéara Teanga agus ar an gcaoi le gearán a dhéanamh agus daoine a spreagadh le fios a chur ar Oifig an Choimisinéara Teanga nuair nach gcuirtear seirbhís trí Ghaeilge ar fáil dóibh mar ba chóir. Cuirfear nasc chuig an bhfoirm teagmhála ar www.coimisinéir.ie ar shuíomh gréasáin MPTIT le go mbeidh teacht ag an bpobal air go héasca agus iarrfar ar eagraíochtaí eile sa LPT an rud céanna a dhéanamh.		
Aidhm:	Cur le líon na ndaoine a labhraíonn Gaeilge agus iad ag plé le seirbhísí Stáit.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Oifig an Choimisinéara Teanga (tacaíocht), Conradh na Gaeilge (tacaíocht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:		Bliain 4
	Feidhmiú:		Bliain 4/5-7
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Iarrfar ar Oifig an Choimisinéara Teanga eolas a chur ar fáil don FPT faoi líon na ngearán a chuirtear isteach ón LPT (más féidir, nó ó Ghaeltacht Dhún na nGall).		

Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Iarrfar ar Oifig an Choimisinéara Teanga eolas a chur ar fáil don FPT faoi líon na ngearán a chuirtear isteach ón LPT (más féidir, nó ó Ghaeltacht Dhún na nGall).
---	--

Beart 6.9.3: Seirbhísí Eaglasta

Réimsí:	H	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 8, 12, 15, 18
Eolas breise:	Aithnítear sa taighde a rinneadh mar chuid den phróiseas pleanála teanga go bhfuil seirbhísí eaglasta ar cheann de na comhthéacsanna is mó ina labhraíonn an pobal Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó (69.5%). Mar sin, caithfear gach tacaíocht a thabhairt do na heaglaisí le cuidiú leo an cleachtas fabhrach teanga seo a chothú agus a bhuanú. Cuirfear próiseas comhairliúcháin ar bun le hionadaithe áitiúla agus, de réir mar is cuí, le húdaráis áitiúla eaglasta, le teacht ar na bealaí is éifeachtaí leis sin a dhéanamh.		
Aidhm:	Cleachtas teanga atá fabhrach don Ghaeilge a chothú agus a bhuanú mar chuid de sheirbhísí eaglasta.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Tithe pobail an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Oifig Dheoise Ráth Bhoth (tacaíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 3-7	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Braitheann éifeacht an bhirt ar na gníomhaíochtaí a cheapfar sa réimse seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar an teagmháil le Tithe Pobail an LPT agus le hOifig Dheoise Ráth Bhoth agus coinneofar miontuairiscí ar chruinnithe de réir mar is cuí.		

6.10. Pleanáil agus Forbairt Fhisiceach

Beart 6.10.1: Tearmainn Teanga

Réimsí:	I, J	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 8, 10, 11, 17, 19
Eolas breise:	Forbrófar spás nua sa LPT mar thearmann teanga (macasamhail na gCultúrlann i nDoire agus i mBéal Feirste). D'fhéadfadh caifé agus/nó siopa beag a bheith ann, spás oscailte do dhaoine óga, srl. Beidh an spás seo so-aitheanta mar thearmann teanga agus beidh polasaí láidir teanga i bhfeidhm. Mar mhalairt air sin, d'fhéadfaí an maoiniú a úsáid le deontais a chur ar fáil do ghrúpaí san LPT a bhfuil ionad acu agus a bheadh sásta an t-ionad sin a fhorbairt mar thearmann teanga. Bheadh coinníollacha dochta i gceist leis an deontas ó thaobh polasaí teanga de. Chomh maith leis sin, aithneofar roinnt caiféanna agus/nó spásanna sóisialta sa LPT mar tearmainn teanga 'thánaisteacha' le haontú ó na húinéirí. Is éard a bheidh i gceist leis sin ná go mbeidh polasaí docht teanga i bhfeidhm, go mbeidh Gaeilge ag an bhfoireann uilig, nach mbeidh ar bhiachláir, ar chomharthaí, ar fhógraí, srl. ach Gaeilge agus mar sin de. Níor ghá daoine gan Ghaeilge a chur ó dhóras, ach a chinntiú go labhrófaí Gaeilge le daoine a bhfuil Gaeilge acu, srl. Mar spreagadh do na húinéirí, moltar comhaontú a fháil ó choláistí samhraidh an LPT, ó Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge agus ó dhreamanna eile a mheallann 'turasóirí teanga' go dtí an LPT nach molfaidh siad ach na caiféanna lán-Ghaeilge seo do thurasóirí agus nach gceannóidh siad		

	ceapairí, caife, srl. isteach ach amháin ó na caiféanna sin. Moltar poiblíocht a dhéanamh ar na caiféanna/spásanna seo ar shuíomh gréasáin MPTIT freisin.	
	Déanfar na tearmainn teanga seo a fhorbairt mar lárphointí eolais do chúrsaí pleanála teanga chomh maith agus bainfear úsáid astu agus bearta eile sa Phlean Teanga á gcur i bhfeidhm (imeachtaí, srl.).	
Aidhm:	Tearmainn teanga a aithint agus a fhorbairt sa LPT.	
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Úinéirí gnó sa LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Coláistí samhraidh an LPT (tacaíocht), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (tacaíocht), Tionscadail turasóireachta/soláthróirí cúrsaí Gaeilge eile sa LPT (tacaíocht).	
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 3
	Feidhmiú:	Bliain 4-7
Costas measta iomlán:	€140,000 (5 x costais bhliantúla + athchóiriú @ c.€60,000)	
Costas measta in aghaidh na bliana:	€15,850 (52 seachtain x cíos @ €300 + poiblíocht @ €250)	
Foinsí maoinithe:	An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (Rannóg Áiseanna Pobail agus Teanga), Údarás na Gaeltachta	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Úinéirí áitiúla gnó a spreagadh le clárú mar thearmann teanga agus forálacha an bhirt a dhíol leis an bpobal. Réiteach molta: Bualadh leis na bainisteoirí agus leis na húinéirí leis na buntáistí agus na míbhuntáistí a phlé, teacht ar bhealaí le haon imní a bheadh orthu a réiteach agus plean simplí ciallmhar a leagan amach don obair. Meastar go gcuideoidh bearta eile (m.sh. Beart 6.12.1) leis an obair seo freisin agus dá mba gha d'fhéadfaí a bheith níos solúbtha leis an gcineál polasaí teanga a theastódh ó 'thearmann', srl.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfaidh an FPT monatóireacht ar éifeacht an bhirt trí chomhoibriú leis an lucht gnó áitiúil.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfaidh an FPT monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt seo.	

Beart 6.10.2: Áiseanna Forbartha Teanga do Phobalscoil Ghaoth Dobhair

Réimsí:	A, C, I	Critéir pleanála teanga:	4, 5, 8, 19
Eolas breise:	Forbrófar leabharlann agus saotharlann teanga (le hacmhainní Gaeilge, Fraincise, Spáinnise agus teangacha eile de réir mar is cuí) do PGD le tacaíocht ó eagraíochtaí áitiúla agus náisiúnta oideachais agus Gaeilge agus ó na ranna Rialtais cuí. Beidh bunscoileanna an LPT agus pobalscoileanna eile in iarthuaisceart Dhún na nGall (.i. Pobalscoil Chloich Ceannaola agus Pobalscoil na Rosann) in ann leas a bhaint as an tsaotharlann teanga.		
Aidhm:	Deiseanna d'fhoghlaím neamhspleách agus do shaibhriú teanga a chur ar fáil do dhaltai PGD agus do dhaoine óga eile sa LPT agus sa cheantar máguaird.		
Páirtithe leasmhara:	An Cheanneagraíocht (príomhúinéir), Bainistíocht, príomhoide agus múinteoirí PGD (tacaíocht), an FPT (tacaíocht agus stocaireacht), Áislann Ghaoth Dobhair/Leabharlann Phobail Ghaoth Dobhair (spás agus foireann a chur ar fáil), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge (tacaíocht), eagraíochtaí oideachais agus Gaeilge áitiúla agus náisiúnta (tacaíocht agus stocaireacht).		
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 5-6	
	Feidhmiú:	Bliain 6-7	
Costas measta iomlán:	€20,000 (3 x costais bhliantúla + 10 x trealamh @ €600 + costais eile @ €2,000)		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€4,000 (ábhar @ €2,000 + cúrsaí @ €2,000)		
Foinsí maoinithe:	An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta (Rannóg Áiseanna Pobail agus Teanga)		

Dúshlái fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Daltaí a spreagadh le húsáid a bhaint as an leabharlann agus as an tsaotharlann teanga. Réitigh mholta: Úsáid na n-áiseanna nua a cheangal leis na modúil/ceardlanna nua Idirbhliana (Beart 6.3.10), ábhar tarraingteach a chur ar fáil mar chuid de na háiseanna, gné shóisialta a tharraingt isteach más féidir (m.sh. comhthionscadal scoile, spás/cúinne sóisialta a chur ar fáil, srl.).
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Pléifear éifeacht an bhirt mar chuid de Thuairisc na bPríomhoidí agus gheofar aiseolas ó fhoireann Áislann Ghaoth Dobhair chomh maith de réir mar is gá.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Ní bhaineann.

6.11. Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire

Beart 6.11.1: Caitheamh Aimsire agus Campaí

Réimsí:	C, D, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12
Eolas breise:	Déanfar teagmháil le soláthróirí caithimh aimsire agus campaí Cásca/samhraidh sa LPT le cinntiú go mbíonn polasaí soiléir teanga i bhfeidhm ag imeachtaí a reáchtálann siad agus go dtugtar cóip den pholasaí sin do thuismitheoirí a bhfuil a bpáistí ag freastal ar na himeachtaí. Sa chás nach bhfuil polasaí teanga i bhfeidhm ag gach soláthróir caithimh aimsire agus ag gach campa, leagfar amach polasaí teanga samplach agus reáchtálfar cruinnithe leis na soláthróirí chun an polasaí a chur in oiriúint dá ngníomhaíocht féin ag brath ar chumas Gaeilge na n-áisitheoirí, srl. Molfar nóta soiléir a bheith ar na bileoga/leabhráin/an stáiseanóireacht uilig a bhaineann le campaí Cásca/samhraidh le meabhrú do thuismitheoirí gur trí Ghaeilge amháin a bheidh gníomhaíochtaí an champa. I gcás campaí a chuireann áisitheoirí seachtracha ar siúl, déanfar teagmháil le lucht eagraithe an champa le plé a dhéanamh ar chúrsaí teanga agus le teacht ar bhealaí le cinntiú go dtugtar tús áite don Ghaeilge agus an campa á chur ar siúl sa Ghaeltacht. Cuirfear seisiúin/seimineáir speisialta ar fáil do theagascóirí/do thraenálaithé/do dhaoine deonacha a chuireann caitheamh aimsire ar fáil sa LPT faoi chúrsaí feasachta teanga agus pleanála teanga agus mar chuid de sin cuirfear bileoga ar fáil leis an sainfhoclóir a bhaineann le gach caitheamh aimsire, m.sh. téarmaí peile, damhsa, srl. le hatreisiú a dhéanamh air seo, déanfar cruinnithe rialta a reáchtáil le teagascóirí/traenálaithé/daoine deonacha leis na dúshláin a bhaineann le cur chun cinn na Gaeilge a phlé agus le comhairle, smaointe agus samplaí dea-chleachtais a roinnt.		
Aidhm:	Cleachtas fabhrach teanga a chothú i measc daoine óga mar chuid de chaitheamh aimsire agus campaí Cásca/samhraidh.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Soláthróirí/áisitheoirí caithimh aimsire agus campaí Cásca/samhraidh an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Gael Linn (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Cumann na bhFiann (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Coláiste Chú Chulainn (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Conradh na Gaeilge (tacaíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 2/3-7	
Costas measta iomlán:	€1,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€160 (2 x seisiún @ €30 + ábhar @ €100. Costas foirne clúdaithe faoi bheart 6.2.1).		
Foinsí maoinithe:	Conradh na Gaeilge, Foras na Gaeilge, Udarás na Gaeltachta.		
Dúshláin fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		

Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneoidh an FPT liosta de champaí samhraidh agus de chaitheamh aimsire agus an teanga a úsáidtear iontu (teanga labhartha, comhfhreagras, fógraíocht, srl.) agus coinneofar taifead ar an dul chun cinn le linn bhlianta feidhmiúcháin an bhirt.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT liosta de champaí samhraidh agus de chaitheamh aimsire agus an teanga a úsáidtear iontu (teanga labhartha, comhfhreagras, fógraíocht, srl.) agus coinneofar taifead ar an idirghabháil a dhéantar le dul i bhfeidhm ar na grúpaí éagsúla.

6.12. Staid na Gaeilge sa Limistéar

Beart 6.12.1: Cainteoirí Laethúla Gaeilge

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	2, 12, 16, 19
Eolas breise:	Cuirfear feachtas feasachta ar bun sa phobal le cur in iúl do dhaoine go bhfuil nósanna áirithe (m.sh. Béarla a labhairt le duine a bhfuil Gaeilge acu) ag déanamh dochair do sheasamh na Gaeilge sa phobal. Bainfear úsáid as cuid de na torthaí taighde a d’eascair as an bpróiseas pleanála teanga a úsáid le tacú leis an teachtaireacht. Bainfear úsáid as Ambasadóirí Teanga (Beart 6.3.7) mar chuid den fheachtas.		
Aidhm:	Líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge a ardú agus nósanna seanbhunaithe teanga a dhéanann dochar do sheasamh na Gaeilge a athrú de réir a chéile.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Eagraíochtaí pobail an LPT (tacaíocht). Raidió na Gaeltachta (tacaíocht agus ardú feasachta), Conradh na Gaeilge (tacaíocht agus ardú feasachta).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 2	
	Feidhmiú:	Bliain 3-7	
Costas measta iomlán:	€12,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,000 (poiblíocht agus ábhar @ €1,000 + 5 x ambasadóir @ €200)		
Foinsí maoinithe:	Údarás na Gaeltachta, Foras na Gaeilge, Conradh na Gaeilge.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Dúshlán: Feachtas comhordaithe feasachta a dhearadh a bheadh tarraingteach agus éifeachtach. Réitigh mholta: Comhoibriú le saineolaithe margaíochta le cúnamh ó Rannóg Margaíochta Údarás na Gaeltachta, comhairle a fháil ó dhearthóirí gairmiúla agus eolas agus smaointe a fháil ó dhaoine óga an LPT trí ghrúpaí fócais a reáchtáil (Beart 6.5.2).		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Bainfear úsáid as grúpaí fócais (Beart 6.3.7), as Tuairisc na bPríomhoidí agus na Stiúrthóirí Naíonra agus as foinsí eolais eile le héifeacht an bhirt seo a mheas.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Cuirfidh an FPT portfóilió le chéile leis an ábhar ardaithe feasacha ar fad a chuirfear ar fáil faoin mbeart seo.		

Beart 6.12.2: An Réimse Poiblí

Réimsí:	E, K	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 11, 13, 18, 19
Eolas breise:	Cuirfear feachtas ar bun le feasacht a ardú ar chúrsaí teanga sa LPT agus ar iarrachtaí chomhlachtaí agus sholáthróirí seirbhíse an LPT níos mó Gaeilge a úsáid. Mar chuid de sin, déanfar poiblíocht ar na comhlachtaí a chuireann seirbhísí ar fáil trí Ghaeilge agus, i gcomhar le hÚdarás na Gaeltachta agus le Foras na Gaeilge (<i>"Gnó means Business"</i>), tarraingeofar aird an phobail ar na hoibrithe ar féidir Gaeilge a labhairt leo. Le daoine a spreagadh le níos mó Gaeilge a úsáid sa réimse poiblí, pléifear féidearthachtaí le comhlachtaí an LPT maidir le fachtóirí eacnamaíochta a úsáid		

	mar spreagadh don phobal, m.sh. lascaine bheag a thabhairt do dhaoine a dhéanann a gcuid gnó trí Ghaeilge leis an gcomhlacht.	
Aidhm:	An pobal a spreagadh le níos mó Gaeilge a úsáid agus iad ag plé le comhlachtaí agus le soláthróirí seirbhíse an LPT.	
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Lucht gnó an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Foras na Gaeilge (tacaíocht), Údarás na Gaeltachta (tacaíocht agus ardú feasachta), Glór na nGael (tacaíocht agus ardú feasachta).	
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 2
	Feidhmiú:	Bliain 3-7
Costas measta iomlán:	€1,200	
Costas measta in aghaidh na bliana:	€200 (ábhar poiblíochta agus/nó seisiúin eolais)	
Foinsí maoinithe:	Udarás na Gaeltachta	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheobhaidh an FPT aiseolas ó lucht gnó agus ó sholáthróirí seirbhíse an LPT maidir leis an éileamh ar sheirbhísí trí Ghaeilge.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Cuirfidh an FPT portfóilió le chéile leis an ábhar ardaithe feasacha ar fad a chuirfear ar fáil faoin mbeart seo.	

Beart 6.12.3: Pobal Béarla an LPT

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	8, 11, 12
Eolas breise:	Cuirfear imeachtaí agus cainteanna ar siúl mar chuid d'fhéilte áitiúla a dhíríonn ar théamaí mar seo a leanas: ilghnéitheacht phobal na Gaeltachta sa lá atá inniu ann, tógáil clainne i gcultúir éagsúla, an Ghaeilge in Éirinn (.i. tábhacht na teanga taobh amuigh den Ghaeltacht), naisc stairiúla idir Éire agus tíortha eile, mionteangacha ar fud an domhain, srl. Chomh maith leis sin, déanfar iarracht daoine nach as an LPT seo ó dhúchas iad a spreagadh le bheith rannpháirtíoch i gcoistí áitiúla agus in imeachtaí Gaeilge agus le freastal ar ranganna Gaeilge (Beart 6.6.1). Iarrfar ar scoileanna an LPT chomh maith tionscadal scoile/tionscadal ealaíne a dhéanamh leis na páistí ar an téama 'Mise agus an Ghaeilge' a léireoidh an nasc pearsanta atá ag an dalta nó ag teaghlach an dalta leis an nGaeilge nó an chaoi a n-airíonn siad fúithi. D'fhéadfaí taispeántas a chur ar siúl sa scoil ansin do na tuismitheoirí agus óráid ghairid mar chuid de ar na buntáistí a bhaineann le pobal ilghnéitheach, ar bhuntáistí coigneolaíochta an dátheangachais, srl.		
Aidhm:	Pobal Béarla an LPT a spreagadh le suim a chur sa Ghaeilge agus le tacú le hiarrachtaí pleanála teanga trí chur ina luí ar na baill den phobal nach as an LPT ó dhúchas iad (c. 30.0%) go mbaineann oidhreacht chultúrtha Ghaeltachta an LPT leo agus gur cuid dá bhféiniúlacht í.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (tacaíocht), Luch eagraithe feilte áitiúla (tacaíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 4	
	Feidhmiú:	Bliain 4/5-7	
Costas measta iomlán:	€2,800		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€700 (ábhar agus poiblíocht @ €200 + 2 x aoichainteoirí @ €250. Beifear in ann urraíocht a fháil le haghaidh duaiseanna agus eile de réir mar is gá.)		
Foinsí maoinithe:	Udarás na Gaeltachta, Foras na Gaeilge.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Bainfear úsáid as grúpaí fócais (Beart 6.3.7), as Tuairisc na bPríomhoidí agus na Stiúrthóirí Naíonra agus as foinsí eolais eile le héifeacht an bhirt seo a mheas.		

Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an FPT taifead ar na himeachtaí a chuirfear ar siúl faoin mbeart seo.
---	--

Beart 6.12.4: Comhairle Contae Dhún na nGall

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	3, 13, 17, 18
Eolas breise:	Agus plean teanga don chontae á ullmhú ag Comhairle Contae Dhún na nGall, cuirfear próiseas comhairliúcháin ar bun idir Comhairle Contae Dhún na nGall agus na coistí pleanála teanga i LPTanna Dhún na nGall ina ndíreofar den chuid is mó ar pholasaithe teanga don Ghaeltacht a dhaingniú, ar fheiceálacht na Gaeilge, .i. comharthaí bóithre (comharthaí de chuid fochonraitheoirí san áireamh), fógraí buana agus sealadacha ar thalamh phoiblí, srl. agus ar ról Leitir Ceanainn mar Bhaile Seirbhíse Gaeltachta.		
Aidhm:	Cur le feiceálacht na Gaeilge sa LPT.		
Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Coistí pleanála teanga LPTanna Dhún na nGall (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Comhairle Contae Dhún na nGall (tacaíocht agus rannpháirtíocht).		
Saolré:	Socrúithe agus ullmhúchán:	Bliain 4	
	Feidhmiú:	Bliain 5-7	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinsí maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil sa Phlean Teanga do Chontae Dhún na nGall.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfaidh an FPT monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt.		

Beart 6.12.5: Bainisteoirí Teanga

Réimsí:	A ,B, D, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 4, 8, 10, 11, 12
Eolas breise:	Déanfar daoine óga ón LPT a bhfuil Gaeilge mhaith acu agus a labhraíonn Gaeilge go rialta a 'fhostú' sna coláistí samhraidh le linn na gcúrsaí samhraidh mar 'chainteoirí' a mbeidh sé de dhualgas orthu comhráite Gaeilge a thosú, dea-shampla a thabhairt ag imeachtaí de chuid an chúrsa agus cuidiú leis na scoláirí Gaeilge a labhairt. Tabharfar cuireadh do dhaoine óga a bhfuil spéis acu páirt a ghlacadh i mBeart 6.4.1 teacht isteach sna ranganna anois is arís le ranna agus amhráin a mhúineadh do na tuismitheoirí atá ag glacadh páirt sa rang agus/nó le cluiche a imirt leo. Iarrfar ar na páistí is sine sa bhunscoil cuidiú le Gaeilge a mhúineadh do na páistí is óige sa scoil. D'fhéadfadh páistí rang 5 agus rang 6 dul isteach sna ranganna is óige (m.sh. naíonáin, rang 1 agus rang 2) le cluiche a imirt leo nó scéal a léamh uair sa tseachtain nó mar sin. Moltar na páistí seo a chumasú mar bhainisteoirí teanga agus freagrachtaí áirithe a thabhairt dóibh, m.sh. dea-shampla a thabhairt do pháistí níos óige ó thaobh cleachtais teanga de agus iad ag spraoi le linn sosanna, srl.		
Aidhm:	Daoine óga an LPT a chumhachtú mar bhainisteoirí teanga agus cur le féinmhuinín cainteoirí óga Gaeilge.		

Páirtithe leasmhara:	An FPT (príomhúinéir), Múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile an LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht), Coláistí samhraidh sa LPT (tacaíocht agus rannpháirtíocht).	
Saolré:	Socruithe agus ullmhúchán:	Bliain 3
	Feidhmiú:	Bliain 4-7
Costas measta iomlán:	Beidh na háisitheoirí nó na 'cainteoirí' á n-íoc ag na Coláistí Samhraidh. Costas timireachta clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.	
Costas measta in aghaidh na bliana:	Beidh na háisitheoirí nó na 'cainteoirí' á n-íoc ag na Coláistí Samhraidh. Costas timireachta clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.	
Foinsí maoinithe:	Coláistí Samhraidh an LPT.	
Dúshlán fhéideartha agus réitigh:	Ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.	
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Baileoidh an FPT aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ó lucht bainistíochta na gColáistí Samhraidh, pléifear éifeacht an bhirt mar chuid de Thuairisc na bPríomhoidí.	
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Iarrfar ar na Coláistí Samhraidh eolas a chur ar fáil don FPT maidir le líon na 'gcainteoirí' a fhostófar do chúrsaí éagsúla, pléifear cur i bhfeidhm an bhirt mar chuid de Thuairisc na bPríomhoidí.	

6.13. Saolré na mBeart

Leagtar amach ar an gcéad leathanach eile saolré gach birt. I gcás bearta áirithe (m.sh. Beart 6.3.4 agus Beart 6.3.5) leanfar leis an mbeart go mbainfear an sprioc amach – ní gá go mairfidh an beart go dtí deireadh na seacht mbliana.

Beart:	Bliain 1	Bliain 2	Bliain 3	Bliain 4	Bliain 5	Bliain 6	Bliain 7
6.2.1							
6.2.2							
6.2.3							
6.2.4							
6.3.1							
6.3.2							
6.3.3							
6.3.4							
6.3.5							
6.3.6							
6.3.7							
6.3.8							
6.3.9							
6.3.10							
6.3.11							
6.3.12							
6.4.1							
6.4.2							
6.4.3							
6.5.1							
6.5.2							
6.5.3							
6.6.1							
6.7.1							
6.7.2							
6.7.3							
6.7.4							
6.8.1							
6.9.1							
6.9.2							
6.9.3							
6.10.1							
6.10.2							
6.11.1							
6.12.1							
6.12.2							
6.12.3							
6.12.4							
6.12.5							

Tábla 6.1: Saolré na mBeart

7. Costais agus Maoiniú

7.1. Costais

Tá cuntas mion ar ábhar na gcostas i mír 6 den Phlean Teanga. Faoin mhír seo, tugtar na costais uile le chéile mar áis lena scrúdú go gasta.

Caithfear sa chéad áit daoine a fhostú a mbeidh cur amach acu ar phleanáil teanga agus a mbeidh an cumas iontu an Plean Teanga a chur i bhfeidhm – triúr bhuana lánaimseartha atá molta (Beart 6.2.1). Caithfear ceanncheathrú lárnach a shocrú ina mbeidh an FPT lonnaithe chomh maith.

Tá an méid seo riachtanach mar go mbeifear ag freastal ar phobal mór leathan. Tá mórán costas eile i gceist agus thig iad a roinnt faoi na ceanteidil seo a leanas:

- Costais Fostaíochta;
- Costais Reatha/Oifige;
- Costais Gníomhaíochta/Beartais.

Déantar coimriú ar an chéad leathanach eile ar na costais éagsúla de réir bliana.

7.2. Cur i bhFeidhm

Tá mórán páirtithe leasmhara eile a mbeidh baint acu le cur i bhfeidhm an Phlean Teanga, go háirithe an Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gnóthaí Réigiúnacha, Tuaithe agus Gaeltachta, Údarás na Gaeltachta agus Foras na Gaeilge.

Déanfaidh an FPT a bheidh i mbun an Phlean Teanga a chinntiú go ndéanfar scrúdú mion ar an scéimeanna agus ar thionscadail eile atá ar siúl ag na dreamanna seo sa dóigh nach mbeidh trasnáil ar bith idir iad agus obair an Phlean agus go mbeidh an comhoibriú is fearr agus is éifeachtaí idir na grúpaí go léir. Tabharfar aird ar leith ar na forais atá cheana féin ag gníomhú sa LPT (agus a ndearnadh taighde orthu don Phlean agus a bhfuarthas gach comhoibriú uathu) – comhlachtaí, comharchumainn, cumainn forbartha, srl. – a bhfuil a gcuid pleananna oibre féin acu. Beidh deiseanna eile ann teacht isteach agus airgead eile a shaothrú ag brath ar an tionchar dhearfach a bheas ag cur i bhfeidhm an Phlean ar chúrsaí áitiúla agus ar fhéiniúlacht an cheantair agus na ndaoine atá ina gcónaí ann.

	Bliain 1 2017	Bliain 2 2018	Bliain 3 2019	Bliain 4 2020	Bliain 5 2021	Bliain 6 2022	Bliain 7 2023
Costais Fostaíochta							
Tuarastal	€88,476.68	€94,703.56	€96,882.04	€103,969.64	€109,108.44	€114,113.84	€119,106.48
Earcaíocht	€2,000	-	-	-	-	-	-
Costais taistil	€2,000	€2,000	€2,000	€2,000	€2,000	€2,000	€2,000
Costais Reatha/Oifige							
Cíos ⁴³	€7,020	€7,020	€7,020	€7,020	€7,020	€7,020	€7,020
Leictreachas, idirlíon, fón, teas, srl. ⁴⁴	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000
Stáiseanóireacht	€4,500	€4,500	€4,500	€4,500	€4,500	€4,500	€4,500
Poiblíocht/Fógraíocht	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000	€6,000
Árachas	€1,000	€1,000	€1,000	€1,000	€1,000	€1,000	€1,000
Trealamh	€5,000	€1,000	€1,000	€1,000	€1,000	€1,000	€1,000
Costais Gníomhaíochta/Beartais							
6.2: Feidhmiú an Phlean Teanga ⁴⁵	€2,000	€8,430	€8,430	€8,430	€8,430	€8,430	€8,430
6.3: An Córas Oideachais	€10,950	€1,090	€4,490	€1,290	€1,290	€1,290	€1,290
6.4: Seirbhísí Cúraim Leanaí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochta Teaghlaigh	€550	€550	€2,550	€2,550	€2,550	€2,550	€2,550
6.5: Seirbhísí don Aos Óg agus d'Aoisghrúpaí eile	-	€2,000	€3,000	€23,000	€23,000	€23,000	€23,000
6.6: Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais	-	€3,000	€3,000	€3,000	€3,000	€3,000	€3,000
6.7: An Earnáil Ghnó, Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn	€1,000	€1,200	€11,600	€11,600	€1,600	€1,600	€1,600
6.10: Pleanáil agus Forbairt Fhisiceach	-	-	€55,850	€35,850	€27,850	€19,850	€19,850
6.11: Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire	-	€200	€160	€160	€160	€160	€160
6.12: Staid na Gaeilge sa Limistéar	-	€2,200	€2,200	€2,900	€2,900	€2,900	€2,900
Iomlán	€136,496.68	€140,893.56	€215,682.04	€220,269.64	€207,408.44	€204,413.84	€209,406.48

Tábla 7.1: Costais ar Chur i bhFeidhm an Phlean Teanga de réir bliana

⁴³ Meastachán bunaithe ar chíos seachtaine do thriúr sa Chrannóg, Doirí Beaga.

⁴⁴ Meastachán do leictreachas, idirlíon, fón, teas, srl., do stáiseanóireacht, do phoiblíocht/fógraíocht agus d'árachas bunaithe ar Scéim Pobail Gaeilge.

⁴⁵ Tá formhór na gcostas a bheidh i gceist leis an réimse seo clúdaithe faoi 'Chostais Fostaíochta' agus faoi 'Chostas Reatha/Oifige'.

8. Forbairt Feasachta agus Poiblíocht

8.1. Forbairt Ghinearálta

Is é an chéad rud atá le déanamh struchtúr agus meicníocht a bhunú trí rannóg ar leith a chur ar bun le freastal ar bhonn leanúnach ar phoiblíocht agus le forbairt a dhéanamh ar chúrsaí feasachta.

B'fhearr gur taobh istigh de struchtúr níos leithne a bheas ag plé le cur i bhfeidhm an Phlean Teanga – .i. an FPT – a bheadh an rannóg arbh é an cuspóir a bheadh léi monatóireacht a dhéanamh ar phoiblíocht agus ar fhorbairt feasachta.

8.2. Poiblíocht

Bainfear úsáid as cineálacha éagsúla poiblíochta ar mhaithe le haird an phobail a tharraingt agus feasacht ar an Phlean Teanga a ardú ina measc. Áireofar orthu seo, mar shampla:

- Cur síos simplí gairid ar an Phlean féin a chur ar fáil i bhfoirm bileoige, i nGaeilge agus i mBéarla, a bheas sothuigthe ag gach duine agus an t-eolas céanna i bhfoirm labhartha ar mheáin éagsúla;
- Fógraíocht a dhéanamh i láithreacha aitheanta ar fud an LPT agus taobh amuigh de más gá;
- Poiblíocht a dhéanamh ar an iliomad meán ar na buaicphointí a bhainfeas le dul chun cinn an Phlean Teanga agus an bhaint atá idir na torthaí eatramhacha sin agus mórchuspóirí an Phlean;
- Institiúidí, idir bheag is mhór, a mhealladh isteach sa dáiliú poiblíochta seo, mar shampla scoileanna, leabharlanna, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, cumainn spóirt, foilsitheoirí, óstáin, siopaí agus láithreacha díolacháin, forais eile, comharchumainn, ionaid pobail, oifigí poist, na heaglaisí, an dá Bhaile Seirbhíse Gaeltachta, Cumann Tráchtála Ghaoth Dobhair, lucht polaitíochta, lucht turasóireachta teanga agus cultúir, lucht eagraithe féilte agus araile;
- Úsáid éifeachtach a bhaint as Slí an Atlantaigh Fhiáin agus bolscaireacht a thabhairt don timpeallacht, don chultúr, don teanga, srl. agus a ról sa Phlean Teanga;
- An óige a shlógadh le tabhairt faoi phoiblíocht ar a mbealach féin trí na meáin shóisialta agus bealaí nua-aimseartha eile;
- Poiblíocht chuí a dhéanamh ar bhearta éagsúla an Phlean Teanga agus ar thionscadail eile a mbeidh an FPT taobh thiar díobh.

Tá tábhacht faoi leith le poiblíocht dhátheangach a dhéanamh fosta mar go bhfuil sciar mhór den phobal nach bhfuil mórán cur amach acu ar an Ghaeilge – suas le 30% de réir an taighde a rinneadh sular scríobhadh an Plean Teanga.

Ba cheart go ndaingneodh an méid sin dílseacht an phobail i gcoitinne don Phlean Teanga agus dá thoradh sin go gcuirfí bonn ceart faoi bhuanú na teanga agus go n-aimseofaí agus go leigheasfaí laigí ar bith a thig chun cinn as an olliaracht a bhaineann le cur i bhfeidhm Plean Teanga.

8.3. Feasacht Teanga

Seo an dara géag den obair phoiblíochta atá le déanamh sa phobal ar bhonn leanúnach rialta. Tá cuid mhaith bearnaí aimsithe ag an taighde a rinneadh i measc aicmí éagsúla den phobal agus moltaí déanta dá réir ag rannpháirtithe a chuideodh leo a bheith níos eolaí ar go leor gnéithe a bhaineann le pleanáil teanga sa tsaol nua-aoise seo.

Ní eolas diamhair dian acadúil is mó atá de dhíth ach léiriú ar bhonn praiticiúil ar na gnéithe uilig den fheasacht teanga atá riachtanach ag an duine a mhaireann go dátheangach i suíomh guagach

mionteanga in 2016 le ciall a bhaint as úsáid agus fiúntas na Gaeilge dó féin, dá theaghlach agus dá phobal. Tá ról ar leith ag Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge agus ag forais eile san obair seo.

8.3.1. Eolas Riachtanach Feasachta

Luaitear anseo thíos cuid den eolas feasachta a bheas riachtanach. Is ionann seo agus iomlánú a dhéanamh bunaithe ar shaineolas agus ar thaighde a bhfuil eolas air cheana féin. Tá an méid sin le cur i gcomhthéacs an tsaoil ina maireann an duine agus le míniú taobh istigh de pharaiméadair an Phlean Teanga.

- Tionchar chleachtas teanga na ndaoine ar sheasamh na Gaeilge sa LPT agus i gcomhthéacs níos leithne a chur in iúl;
- Eolas timpeallachta agus cultúir agus ról na teanga ina gcothú a léiriú;
- An t-idircheangal idir teanga, tíreolaíocht, seanchas agus scéalta, ceol agus stair áitiúil, i measc rudaí eile, a thaispeáint;
- Eolas taighde atá cheana féin ar fáil a chur i lámha lánúineacha óga atá ag smaoineamh ar a gclann a thógáil le Gaeilge faoina bhfuil i gceist le tógáil clainne i suíomh atá ag éirí níos dátheangaí gach uile lá, mar shampla:
 - Rogha agus cleachtas teanga na dtuismitheoirí agus an tionchar a bhíonn acu sin ar chleachtas teanga an teaghlaigh;
 - Straitéisí seachadta teanga i dteaghlaigh atá measctha ó thaobh teanga de, .i. nach bhfuil Gaeilge ag an bheirt tuismitheoirí;
 - Tionchar an chódmheasctha agus an chódmhalartaithe ar shealbhú teanga i measc páistí agus daoine óga;
 - An dóigh a sealbhaíonn páistí teanga – na céimeanna a leanann siad agus na cúiseanna atá leis an ord foghlama;
 - Foghlaim dhá theanga i measc páistí a bhfuil deacrachtaí foghlama agus eile acu.

Sonraítear bearta áirithe i mír 6 den Phlean Teanga a chuideos leis an FPT feasacht a ardú ar chúrsaí teanga i réimsí éagsúla, go háirithe Bearta 6.2.1, 6.2.4, 6.3.3, 6.3.6, 6.3.7, 6.3.10, 6.4.1, 6.4.3, 6.7.1, 6.11.1 agus na bearta uile a shonraítear i rannóg 6.12.

9. Feidhmiú agus Monatóireacht

9.1. Struchtúr Oibre agus Ról na Ceanneagraíochta

9.1.1. Struchtúr Oibre

Mar a shonraítear faoi Bheart 6.2.1, bunóidh an Ceanneagraíocht Foras Pleanála Teanga a mbeidh sé de dhualgas air comhordú a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an Phlean Teanga agus monatóireacht leanúnach a dhéanamh air.

Beidh an FPT faoi stiúir MPTIT agus beidh ionchur leanúnach ag MPTIT agus ag an Fhóram Tacaíochta i gcur i bhfeidhm an Phlean.

Déantar cur síos níos mine ar an struchtúr seo agus ar ról an FPT, ról MPTIT agus ról an Fhórais Tacaíochta faoi Bheart 6.2.1 agus in Aguisín IV.

9.1.2. Ról na Ceanneagraíochta

Is é bunú an FPT an príomhról a bheidh ag an Ceanneagraíocht i gcur i bhfeidhm an Phlean Teanga, agus luaitear í mar phíomhúinéir ar Bheart 6.10.2 chomh maith. I measc na gcúraimí eile a bheidh ar an Ceanneagraíocht ó thaobh na pleanála teanga de tá:

- Spás oifige a chur ar fáil don FPT;
- Tacaíocht ghníomhach a thabhairt don Phlean Teanga agus don FPT;
- Poiblíocht a dhéanamh ar an Phlean Teanga agus ar obair an FPT (m.sh. comharthaíocht, tagairt a dhéanamh don obair ar shuíomh gréasáin na Ceanneagraíochta/i nuachtlitreacha, srl.);
- Cuidiú leis an FPT monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm agus ar éifeacht bhearta an Phlean Teanga de réir mar is cuí;
- Feidhmiú mar ambasadóir don Phlean Teanga agus dea-shampla a léiriú d'eagraíochtaí agus do chomhlachtaí áitiúla eile trí thacaíocht a léiriú do bhearta an Phlean Teanga, Bearta 6.5.1, 6.7.1, srl. ach go háirithe;
- Comhlachtaí, eagraíochtaí agus daoine aonair a úsáideann spás nó seirbhís de chuid na Ceanneagraíochta a spreagadh le bheith gníomhach i gcur i bhfeidhm an Phlean Teanga, i dtaca le Bearta 6.5.1, 6.7.1, 6.7.2 agus 6.7.3 ach go háirithe;
- Tacaíocht a thabhairt d'fheachtais stocaireachta a mbeifear ag tabhairt fúthu mar chuid de chur i bhfeidhm an Phlean Teanga (m.sh. Bearta 6.3.4, 6.3.5 agus 6.5.2);
- Ionadaithe a chur ar fáil do MPTIT agus don Fhóram Tacaíochta.

9.2. Cúraimí an Fhórais Phleanála Teanga

Is é príomhchúram an FPT bearta an Phlean Teanga a chur i bhfeidhm ar bhealach comhtháite, éifeachtach agus comhordaithe. Beidh sé freagrach fosta as feasacht a ardú ar an obair phleanála teanga agus ar bhearta éagsúla an Phlean le cinntiú go mbíonn an pobal áitiúil ag tabhairt lántacaíochta ar bhonn gníomhach do phróiseas na pleanála teanga sa LPT.

Beidh sé de dhualgas ar an FPT chomh maith monatóireacht agus athbhreithniú leanúnach a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an Phlean Teanga le tacaíocht ó MPTIT, ón Fhóram Tacaíochta agus ó pháirtithe leasmhara eile. Chuige sin, déanfar gach iarracht gréasán teagmhála agus dea-chaidreamh oibre a chothú idir an FPT agus grúpaí eile sa phobal – go háirithe iad siúd a ghlac páirt i gcéim an taighde (rannóg 4.2.2) – i rith thréimhse feidhmiúcháin an Phlean Teanga.

9.3. Bearta agus Spriocanna

Tá bearta éagsúla ar leith bunaithe ar an taighde atá déanta leagtha amach i mír 6 den Phlean Teanga de réir na *dTreoirlínte Pleanála Teanga* (Bealtaine 2016). Sonraítear spriocanna agus costais le gach beart agus tá coimriú déanta ar na costais a bhainfeas le cur i bhfeidhm an Phlean ar fáil i mír 7.

9.4. Athbhreithniú an Phlean

Cé gur seacht mbliana atá leagtha amach do chur i bhfeidhm an Phlean Teanga, aithnítear go mbeidh gá le taighde leanúnach a dhéanamh i gcaitheamh na tréimhse sin le monatóireacht a dhéanamh ar an Phlean agus é a leasú dá réir. Fágfaidh an méid sin scóip ag na bearta go léir freastal ar uileghabhálacht an Phlean féin.

- Déanfar athbhreithniú eatramhach i ndiaidh bliain amháin d'fheidhmiú an Phlean Teanga agus athbhreithniú níos críochnúla i dtreo dheireadh na seacht mbliana. Déanfar monatóireacht leanúnach ar chur i bhfeidhm an Phlean idir an dá linn.
- Is é príomhchuspóir an athbhreithnithe a fháil amach an bhfuil na spriocanna a leagadh síos á mbaint amach ar bhonn céimnithe. Déanfar seo mar chomhfhiontar le saineolas agus comhairle ó Údarás na Gaeltachta agus ó Fhoras na Gaeilge de réir mar is cuí.
- Léireofar sna hathbhreithnithe cé acu a bhí na hacmhainní a bhí de dhíth ar fáil nó nach raibh agus an tionchar a d'imir an méid sin ar oibriú an Phlean. Leagfar amach ansin bealaí agus modhanna nua le déileáil leis na laigí a thiocthas chun cinn agus chun solais.
- Déanfar gach iarracht na táscairí feidhmíochta a shoiléiriú agus a leagan amach ar bhealach soiléir sothuigthe.

Foinsí

Acht na Gaeltachta, 2012 (Ar fáil ag: <http://acts.oireachtas.ie/>)

An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2016. *Daonáireamh 2011 (Téama 1: Inscne, Aois agus Stádas Posta do Thoghranna Mhachaire Chlochair, Chró Bheithe, Anagaire, Dhún Lúiche, Mhín an Chladaigh agus Ghort an Choirce)* [ar líne]. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidreamh. Ar fáil ag: <http://census.cso.ie/sapmap/> (Léite 13 Nollaig 2016).

An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, Údarás na Gaeltachta & Foras na Gaeilge. *Treoirlínte Pleanála Teanga – Eagrán 3: Bealtaine 2016*. Na Forbacha: An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta.

An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2015. *Moltaí Polasaí don Soláthar Oideachais i Limistéir Ghaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Roinn Oideachais agus Scileanna.

An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2016. *Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*. Baile Átha Cliath: An Roinn Oideachais agus Scileanna.

Bangma, I & Riemersma, A, 2011. *Multilingual Early Language Transmission (MELT): Summary of relevant literature on early multilingual learning, related to European smaller state and regional & minority language communities*. Leeuwarden: Fryske Akademy.

Hickey, T., 1999. *Luathoideachas trí Ghaeilge sa Ghaeltacht/Early Education through Irish in the Gaeltacht*. Gaillimh: Údarás na Gaeltachta & Institiúid Teangeolaíochta Éireann.

Hickey, T.M., 2001. 'Mixing Beginners and Native Speakers in Minority Language Immersion: Who Is Immersing Whom?'. *Canadian Modern Language Review*, 57 (3), 443-74.

Hickey, T.M., 2007. 'Children's language networks and teachers' input in minority language immersion: What goes in may not come out'. *Language and Education*, 21 (1), 46-65.

Kirsch, C., 2011. 'Ideologies, struggles and contradictions: an account of mothers raising their children bilingually in Luxembourgish and English in Great Britain'. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 15 (1), 95-112.

Lenoach, C., 2014. *Sealbhú Neamhiomlán na Gaeilge mar Chéad Teanga sa Dátheangachas Dealaitheach*. Tráchtas PhD neamhfhoilsithe, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, Ollscoil na hÉireann, Gaillimh.

Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & Ní Mhainnín, T., 2005. *Staid Reatha na Scoileanna Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.

Moore, D., 2016. Ríomhphost chuig mpt.iarthuaiscirt@gmail.com, 17 Lúnasa.

Ó Bróithe, É., 2012. 'Scéim Labhairt na Gaeilge: Feidhm agus Mífheidhm'. I: Lenoach, C., Ó Giollagáin, C. & Ó Curnáin, B. (eag.) *An Chonair Chaoch: An Míonteangachas sa Dátheangachas*. Indreabhán: Leabhar Breac, 237-68.

Ó Giollagáin, C. & Charlton, M., 2015. *Nuashonrú ar an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: 2006–2011*. Na Forbacha: Údarás na Gaeltachta.

Ó Giollagáin, C., 2012. 'An Antraipeolaíocht Teanga'. I: Ó hIfearnáin, T. & Ní Neachtain, M. (eag.) *An tSochtheangeolaíocht: Feidhm agus Tuairisc*. Baile Átha Cliath: Cois Life Teo, 15-32.

Ó Giollagáin, C., 2014. 'From revivalist to undertaker: New developments in official policies and attitudes to Ireland's 'First Language''. *Language Problems & Language Planning*, 38 (2), 101-27.

Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007a. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Príomhthátaí agus Moltaí*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007b. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Tuarascáil Chríochnaitheach*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Ó hIfeárnáin, T., 2013. 'Family language policy, first language Irish speaker attitudes and community-based response to language shift'. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 34 (4), 348-65.

Parada, M., 2013. 'Sibling Variation and Family Language Policy: The Role of Birth Order in the Spanish Proficiency and First Names of Second-Generation Latinos'. *Journal of Language, Identity & Education*, 12 (5), 299-320.

Péterváry, T., Ó Curnáin, B., Ó Giollagáin, C. & Sheahan, J., 2014. *Iniúchadh ar an gCumas Dátheangach: An sealbhú teanga i measc ghlúin óg na Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.

Rialtas na hÉireann, 2010. *Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Aguisín I: Foinsí Tánaisteacha

Seo a leanas liosta de na foinsí tánaisteacha is mó ar baineadh úsáid astu don taighde seo:

Foilseacháin Rialtais:

- An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2015. *Moltaí Polasaí don Soláthar Oideachais i Limistéir Ghaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Roinn Oideachais agus Scileanna.

Tuarascálacha:

- Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & Ní Mhainnín, T., 2005. *Staid Reatha na Scoileanna Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.
- Ó Giollagáin, C. & Charlton, M., 2015. *Nuashonrú ar an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: 2006–2011*. Na Forbacha: Údarás na Gaeltachta.
- Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Tuarascáil Chríochnaitheach*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.
- Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Príomhtháta agus Moltaí*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.
- Péterváry, T., Ó Curnáin, B., Ó Giollagáin, C. & Sheahan, J., 2014. *Iniúchadh ar an gCumas Dátheangach: An sealbhú teanga i measc ghlúin óg na Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.

Foinsí Leictreonacha:

- An Phríomh-Oifig Staidrimh. *Daonáireamh 2006*. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: <http://cso.ie/en/baile/> (Léite Samhain 2015).
- An Phríomh-Oifig Staidrimh. *Daonáireamh 2011*. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: <http://cso.ie/en/baile/> (Léite Samhain 2015).
- An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, 2015. *Córas Faisnéise Geografaí (GIS)*. Baile Átha Cliath: An Roinn Ealaíon Oidhreacht agus Gaeltachta. Ar fáil ag: <http://www.ahrrga.gov.ie/ga/gaeltacht/20-year-strategy-for-the-irish-language-2010-2030/language-planning-process/geographic-information-system-gis-gaeltacht-language-planning-areas/> (Léite Nollaig 2015).
- Ó Brádaigh, M., 2009. *Úsáid na Gaeilge i mBaile Locha Riach: Torthaí ar Shuirbhé Sochtheangeolaíoch*. Gaillimh: Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge. Ar fáil ag: http://www.aughty.org/pdf/suirbhe_lr_gaeilge.pdf (Léite Deireadh Fómhair 2015).

Eile:

- Lenoach, C., 2014. *Sealbhú Neamhiomlán na Gaeilge mar Chéad Teanga sa Dátheangachas Dealaitheach*. Tráchtas PhD neamhfhoilsithe, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, Ollscoil na hÉireann, Gaillimh.

Aguisín II: Torthaí an Taighde

Tá Aguisín II ar dhiosca leis seo.

Aguisín III: A Summary of the Measures included in the Language Plan

Introduction

A summary of the measures in the Language Plan is given below under the following headings:

- Implementation of the Language Plan
- The Educational System (including early educational services);
- Childcare, Nursery and Family Support services, which include language support facilities;
- Services for Young People and other Age Groups;
- Learning Opportunities outside the Education System;
- The Business Sector, Public Organisations and Co-operatives;
- The Media;
- Public Services;
- Physical Planning and Development;
- Social and Recreational Services;
- The Status of Irish in the Area – attitudes, ability and conventional usage in the community.

The measures are not listed in order of priority.

Implementation of the Language Plan

Measure 6.2.1: The Language Planning Body, the Steering Committee and the Support Forum

Description:	It is envisaged that a three tier structure is needed to implement the Language Plan successfully with the co-operation and support of the community: a Language Planning Body, a Steering Committee (MPTIT) and a Support Forum. A minimum of three full-time staff will be required to run the Language Planning Body (FPT) and they will be responsible for the implementation of the Language Plan and continuously monitoring its delivery. The FPT will be employed by the Ceanneagraíocht (Lead Agency) and it will function under the direction of MPTIT with the assistance of the Support Forum and the Language Planning Consultants (CPTs) (Measure 6.2.3). The FPT will have the freedom to develop other projects not specified in the Language Plan as appropriate, where the project and budget has been agreed beforehand with MPTIT. The FPT will also be responsible for online presence management (website, Facebook, Twitter, etc.) MPTIT will remain in a voluntary capacity as a steering committee for FPT. Members of MPTIT will be re-elected and/or new members will be recruited and the different roles will be redefined to suit the work. MPTIT will hold monthly meetings to receive reports of ongoing work from the FPT and to discuss other matters. Members of the community as well as representatives from certain target groups will be invited to take part in the Support Forum. The Support Forum will come together on a quarterly basis to receive progress reports from the FPT, to discuss the implementation of the Language Plan and to make suggestions and recommendations.
Objective:	To put a structure in place to implement the Language Plan effectively and methodically with continuous input from the community of the LPT.

Measure 6.2.2: Monitoring and Review

Description:	The FPT will carry out a full review of the measures in the Language Plan after one year of its implementation, with the assistance of MPTIT, the Support Forum and other stakeholders. MPTIT will be informed of any recommendations before any revisions are applied to the Language Plan.
---------------------	--

	As part of this review, the possibilities of initiating a 'Cairdeas' scheme to generate capital for various projects will be considered.
Objective:	To ensure the effective implementation of the Language Plan through the continuous monitoring of the measures in the Language Plan.

Measure 6.2.3: Sharing of Experience and Knowledge

Description:	A working relationship will be fostered between the CPTs and the FPT in order to facilitate the exchange and discussion of relevant thoughts and ideas that have emerged during the preparation and writing of the Language Plan. The CPTs will also agree to be available, as far as possible, to support and advise the FPT and MPTIT, if requested to do so. The CPTs will provide the FPT with details of various online accounts (SurveyMonkey, Facebook, Twitter, Gmail) as well as other relevant information.
Objective:	To share information, experience and advice to increase the effectiveness of the Language Plan.

Measure 6.2.4: The Development of Language Planning in the LPT

Description:	Udarás na Gaeltachta and/or the Department of Arts, Heritage, Regional, Rural and Gaeltacht Affairs in collaboration with Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge will be asked to provide one scholarship per year to facilitate an Irish speaker from the Donegal Gaeltacht to undertake a Master's programme in Language Studies (Language Planning) with Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge. The scholarship will be publicised in the LPT and in 3rd Level Educational Institutions throughout Ireland and in Northern Ireland.
Objective:	To encourage local people to undertake a qualification in the discipline of language planning.

The Education System (including early learning services)

The schools and the teachers who work in them are one of the primary forces of language maintenance and reinforcement in this LPT. Although measures are being proposed in the education sector, it is not intended to add to the teachers' and naíonra directors' current workload. It is the aim of the Language Plan to support teachers and naíonra directors in the LPT, to help them in their current efforts and to recognise and demand the various supports that they require.

It will be possible to develop more specific measures in the education sector (particularly with regard to teaching and learning resources and language supports) when accurate information becomes available regarding the supports which will be provided to schools in the LPT under the *Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022* (An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2016).

General Measures

Measure 6.3.1: Feedback from the Principals and Directors

Description:	The FPT will arrange a yearly meeting with every school principal within the LPT and with the director(s) of each naíonra. These meetings will take into account the schedule of work in schools/preschools and every effort will be made not to hold such meetings at the busiest times of the year (beginning and end of the school year, etc.). These meetings will discuss the strengths/weaknesses of the Language Plan's measures as regards education, as well as their application and effect. Principals and directors will be given the opportunity to make recommendations and express any worries they may have.
Objective:	To monitor the effectiveness and implementation of the measures in this sector.

Measure 6.3.2: Textbooks and Other Teaching Resources

Description:	Textbooks and teaching materials: Representatives from all primary schools will be requested to attend a one-day workshop organised in collaboration with COGG and the Education Centre, Gort an Choire. The workshop will outline the range of textbooks and all resources available in Irish (particularly from COGG, the Resource Centre in St. Mary's College, Belfast and on the website http://ccea.org.uk/) and representatives will be given the opportunity to express their wishes and recommendations to COGG. A similar session will also be held to facilitate post-primary teachers working in Pobalscoil Ghaoth Dobhair (PGD). A scheme will be initiated to adapt materials already available in Irish to the Donegal dialect, through crowd-translation, for example (www.seideansi.ie as an example of good practice in handling dialects and dialectal material). Teachers will be able to send materials (in English or in Irish which is not suitable for the school children) to the FPT through the Forum (Measure 6.3.3) for translation. Other Resources for Primary Schools: A Transition Year film module and/or a summer camp will be developed for pupils from PGD in collaboration with Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge which will enable students to record 5-10 minute video clips based on various educational topics (a short presentation of some aspect of the history/geography curriculum, a scientific project, reading of a short story, etc.) and to edit them and to make them available to primary school teachers in the LPT to use in their classrooms. Possibilities for collaboration with Raidió na Gaeltachta will also be explored as part of this measure. Depending on the success of the initiative, a similar scheme could be set up for short films, radio programmes, drama, etc. Other Resources for PGD: Collaboration will be initiated with Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge and with NUI Galway to provide more films/video clips in Irish suitable for post-primary students at different levels. Other possibilities will be discussed with the co-ordinators of the Máistreacht Ghairmiúil san Oideachas (Professional Masters in Education through Irish) (NUI Galway) regarding their students working with media/film/technology students to produce educational video clips on various subjects. Furthermore, TG4 and other media companies will be asked to make films which have been dubbed in Irish available to schools in the LPT.
Objective:	To ensure that textbooks and other teaching and learning resources of the highest standard are available in Irish, with an emphasis on dialectal usage wherever possible.

Measure 6.3.3: The Teachers'/Directors' Forum

Description:	A website will be developed for MPTIT which will include an interactive forum and all teachers and naíonra directors from the LPT will be invited to register with the Forum. The Forum will provide teachers/directors with the opportunity to exchange knowledge, advice, ideas, resources, examples of good practice, difficulties and other challenges facing them and to make support recommendations. If considered worthwhile, face-to-face meetings for teachers/directors could be organised to explore these ideas further.
Objective:	To exchange ideas, resources and other support measures with other teachers and naíonra directors within the LPT.

Measure 6.3.4: Scéim na gCúntóirí Teanga (The Language Assistants Scheme)

Description:	The FPT, in collaboration with other organisations and other appropriate groups, will lobby the Department of Education and Skills to provide the necessary finance to expand Scéim na gCúntóirí Teanga in order to ensure that language assistants are present in the schools when children return in September and before they break up for the summer. Support with
---------------------	--

	be gathered for the lobby campaign (in the form of petitions) from teachers and naíonra directors, parents, politicians/TDs and local institutions.
Objective:	To ensure that language assistants are in place in schools throughout the LPT for the full duration of the school year.

Measure 6.3.5: Language Development of New Pupils

Description:	The Department of Education and Skills will be lobbied with support from COGG, from Gaeloideachas Teo. and from the Minister of State for the Gaeltacht to provide language acquisition units for new pupils with very little competence in Irish as described in the <i>Moltaí Polasaí don Soláthar Oideachais i Limistéir Ghaeltachta</i> (2015: 7, 18).
Objective:	To put in place a more comprehensive structure to accelerate the acquisition of Irish amongst new pupils with weak Irish language backgrounds in schools within the LPT.

Measure 6.3.6: Language Practice in the Classroom

Description:	In consultation with Education Centre, Gort an Choire and the Professional Development Service for Teachers, a seminar will be developed which will focus on the technical vocabulary associated with certain school subjects and on the influence of codemixing/codeswitching on language acquisition. The seminar will be provided as part of a professional development course sought by teachers within the LPT. Every attempt will be made as part of the seminar to provide teaching material that will help pupils and teachers alike to acquire the specific vocabulary/special terminology associated with various subjects. This material will be shared on the Forum (Measure 6.3.3).
Objective:	To reduce the use of English in the classroom through raising awareness about the effect of codemixing/codeswitching on language acquisition among the pupils and to ensure that both teachers and pupils within the LPT feel comfortable using the technical vocabulary and terminology associated with school subjects.

Measure 6.3.7: Language Practice inside and outside the School Context

Description:	Language Ambassadors will be recruited (e.g. pupils from PGD, GAA players, etc., both native speakers and people who learned Irish) and brought into the schools to talk to the pupils about the importance of Irish for the area, (with primary pupils) about language usage in PGD, etc. If no such initiative is already in place in the schools in the area, a discussion session will take place on a regular basis (e.g. once a month) in the classroom about the school's/classroom's language policy (in the Irish class in the case of PGD). The aim of this session will be to clarify the school's policy for the pupils and to receive recommendations from the pupils about promoting the use of Irish in the school with the aim of raising awareness and ownership of the language policy among the pupils. The school's language policy will be amended as appropriate in order to include the pupils' ideas/wishes (in association with the processes set out in Measures 6.3.8 and 6.3.9 below). In the older classes in primary school and at secondary level, these sessions will be used to raise language awareness among the pupils and give them an understanding of the status of Irish in the area/country, in the hope that this will influence language behaviour among the pupils both inside and outside the school context. Every effort will be made to give credit to classes/years for speaking/promoting Irish in school (e.g. a weekly/monthly/yearly competition or prize).
Objective:	To increase the use of Irish among pupils inside and outside school.

Measures for Primary School

Measure 6.3.8: A Common Language Policy for Primary Schools in the LPT

Description:	Drawing from the content of language policies already in place in primary schools within the LPT, a common policy which will be comprehensive, clear, effective and easy to implement will be devised. This common policy will be presented to principals and teachers for review and endorsement. This will ensure that an up-to-date policy is being implemented in every primary school within the LPT and it will help the FPT to provide various supports to the schools in a co-ordinated fashion. Furthermore, the FPT could update this plan as necessary (at least once during the seven year implementation period of the Language Plan), in order to free the schools from such an obligation. The schools will have a certain amount of freedom to amend the policy and make it more compliant with their day-to-day work.
Objective:	To ensure that a comprehensive, clear, specific and effective policy is in place in every primary school within the LPT and to facilitate the policy updating process.

Measures for Post-Primary

Measure 6.3.9: Language Policy in the Post-Primary

Description:	PGD's language policy will be reviewed with the agreement of the principal and board of management of the school and, if possible, a meeting will be held with the principal and specific members of staff who have a particular role in the implementation of the policy in order to discuss policy strengths and weaknesses, to recognise ways to strengthen policy and discuss other matters. If any amendments are proposed, the FPT will present the amended version of the policy to school staff for review and endorsement. The FPT will update the policy according to the wishes of the staff and management of the school (at least one review of policy during the seven year implementation period of the Language Plan).
Objective:	To ensure that a comprehensive, clear, specific and effective policy is in place in PGD and to facilitate the policy updating process.

Measure 6.3.10: Transition Year

Description:	A series of modules/workshops will be developed for use in the Transition Year curriculum in PGD to enable pupils them to act as language managers in the community and inspire them to become more active in preserving and cultivating the language in the area. As part of this exercise, a yearly competition will be initiated to acknowledge the contribution of a Transition Year student who makes a special effort to promote Irish in the school or within the LPT in general. A prize of €200 will be presented to one student each year.
Objective:	To raise awareness about language issues among young people in the LPT and to enable them to act as language managers at the micro-level.

Measure 6.3.11: Socializing Opportunities through Irish

Description:	An exchange scheme/relationship will be established between PGD and Coláiste Feirste, Béal Feirste (and/or Gaelcholáiste Dhoire). A steering committee will be set up in each school consisting of pupils, with teachers and/or other adults as facilitators. The two steering committees will be in regular contact through e-mail/Skype/etc. and it will be their responsibility to plan and organise social events with assistance from their teachers and the FPT as required (based on the model employed by Foróige's youth clubs). Every effort will be made to organise a get-together at least twice during the school year – one within the LPT and another in Belfast/Derry. If long trips (e.g. a week's trip) are organised, it is recommended that the model used by Gaeltacht summer colleges be followed – classes
---------------------	--

	(e.g. an introduction to the other dialect) in the morning, afternoon events and a get-together at night. In order to strengthen and consolidate the connection between the two groups, the possibility of providing discounts for the pupils of Coláiste Feirste/Gaelcholáiste Dhoire will be discussed with summer colleges within the LPT.
Objective:	To provide opportunities to socialize through the medium of Irish and provide motivation for the youth of the LPT.

Measures for Naíonraí

Measure 6.3.12: A Common Policy for Naíonraí within the LPT

Description:	Drawing from the content of language policies already in place in naíonraí within the LPT, a common policy which will be comprehensive, clear, effective and easy to implement will be devised. This common policy will be presented to naíonra directors and assistants for review and endorsement. This will ensure that an up-to-date policy is being implemented in every naíonra within the LPT and it will help the FPT to provide various supports to the naíonraí in a co-ordinated fashion. Furthermore, the FPT could update this plan as necessary (at least once during the seven year implementation of the Language Plan is being implemented), in order to free naíonra staff from such an obligation. The naíonraí will have a certain amount of freedom to amend the policy and make it more compliant with their day-to-day work. It is recommended that possibilities for collaborating with LPT Chloich Cheann Fhaola be explored with regards to this measure.
Objective:	To ensure that a comprehensive, clear, specific and effective policy is in place in every naíonra within the LPT and to facilitate the policy updating process.

Childcare, Nursery and Family Support Services

Measure 6.4.1: Irish in the Home Domain

Description:	Individual meetings will be held between parents and language planning experts (e.g. the FPT) to discuss language choices and possibilities regarding Irish, to exchange advice and answer questions. These meetings will be held at least once a year and they will be organised through parent and child groups, naíonraí and primary schools. Informal classes/workshops will be organized for parents who don't speak Irish or who wish to improve their Irish. These classes will be short and conversation based (the booklet <i>Gaschaint</i> could be used for guidance). As part of these classes, creative ways to introduce Irish into the home that do not involve speaking Irish will be examined, e.g. art projects, labels, star charts, music, etc. Class materials will be made available in an online learning environment (as part of MPTIT's website, for example) or on an app (e.g. Memrise) so that parents will have the opportunity of viewing it in their own time. It is recommended that these classes be linked to events for children (e.g. playgroups, youth groups, football training) or that they take place during school hours so that parents need not employ child minders. Fóras na Gaeilge will be approached to explore the possibility of making the app 'foclóir.ie' available free to parents. A room or unit will be chosen and it will be developed as a Language Support Centre for Families. Various services will be provided through the Centre.
Objective:	To inspire parents with good Irish to speak only Irish at home and to enable parents with no Irish or who are not fluent in Irish to bring Irish into the home domain.

Measure 6.4.2: Naíolann Ghaoth Dobhair

Description:	The FPT will meet with the management and staff of the naíolann (nursery) to discuss the following: the children's language ability, language practice in the naíolann, the language environment (e.g. facilities and resources), difficulties and support. Arising from this meeting, possibilities will be gauged and appropriate measures proposed to strengthen the standing of Irish in the naíolann and to cultivate language practice favourable to Irish (as necessary). Any resources developed for the naíolann in the implementation of this measure will be explored for their potential application to the LPT's naíonraí.
Objective:	To assess language practice and environment in Naíolann Ghaoth Dobhair and to propose appropriate measures.

Measure 6.4.3: Childminders

Description:	A database of local childminders with fluent Irish and their contact details will be set up on MPTIT's website. This database will be publicized among the parents of the LPT and parents will be encouraged to employ childminders with fluent Irish, irrespective of their own competence in Irish.
Objective:	To lower the English input young children in the LPT receive by ensuring that parents have access to childminders with fluent Irish.

Services for Young People and other Age Groups**Measure 6.5.1: Events for Young People**

Description:	Social events run through Irish only will be organised to bring children from different schools together (e.g. football games, plays, sports days followed by discos/parties, co-projects, etc.). The primary focus will be events in which young people of different ages have a particular interest (as shown in the research). Furthermore, a table quiz will be organised once a month for young people from the LPT (one for primary and one for post-primary schoolchildren). This event will be organised in different areas within the LPT every month so that no child will be disadvantaged regarding travel arrangements. Where Irish-language events for young people are already taking place, every effort will be made to help the event organisers and provide them with support. Every effort will be made to ensure that each youth club functioning within the LPT has a robust language policy in place and youth clubs that are trying to strengthen their existing Irish language policy or struggling with the implementation of various features of their policy will be supported in their efforts. Policy guidelines will be provided if needed. Groups in particular areas within the LPT who are trying to establish new youth clubs will also be supported.
Objective:	To run events for the youth of the LPT through the medium of Irish only to cultivate spoken Irish as a social norm.

Measure 6.5.2: Modern Technology

Description:	A list will be maintained – with the assistance of Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge and www.nascanna.com – of operating systems, computer programmes, etc. available through Irish and that information will be made available (together with directions on how to change the different language settings on various devices) to parents and young people on MPTIT's website. A lobbying campaign will be initiated – with the support of other language planning committees and organisations – to provide Irish versions of popular communication apps such as Whatsapp, Viber, Snapchat, etc.
---------------------	--

	Focus groups will be conducted with teenagers and young people within the LPT to discover innovative and effective ways to promote the use of Irish on phones and on the internet, e.g. competitions to promote the use of Irish on social media, the Young Scientist competition, links with Seachtain na Gaeilge, etc.
Objective:	To increase the use of Irish among young people when they are engaged with various technologies, especially smart phones and the internet.

Measure 6.5.3: Resources for Young People

Description:	Online resources: Co-operation will be established with colleges and universities that provide courses in app/software development to develop apps in Irish and/or translate common apps already available in English into Irish. As well as this, as part of a school project, children will write an informative paper on their chosen subject. When the teacher has corrected these, the children will type these papers and upload them as Wikipedia pages. A half-day workshop will take place in collaboration with Wikipedia/Wikimedia for teachers and/or pupils to show them how to create and edit Wikipedia pages. Printed resources: Irish language versions of (computer and board) games will be prepared, pre-orders will be taken from the public, from institutions, shops and schools within the LPT (and from other LPTs) and based on the pre-ordered response the producers of the game will be asked to prepare an Irish language version. The possibilities of receiving sponsorship for this work will be explored. Furthermore, the possibility of publishing dialectal versions of books already available in Irish will be pursued with An Gúm and other Irish language publishers. Preference will be given to books in high demand and books suitable for independent reading for young native speakers.
Objective:	To increase the number of resources available in Irish for children and young people.

Learning Opportunities outside the Education System

Measure 6.6.1: Learning Opportunities outside the Education System

Description:	Informal Irish classes will be provided at every level (beginning, intermediate and advanced, Irish grammar courses, language enrichment and dialectal usage, etc. according to demand) at various locations within the LPT that have no such provision at present. These classes will be free and materials will also be made available online and/or on an app (e.g. Memrise). An inspirational and creative campaign will be pursued in order to provide publicity for these classes and to sell them as fun social events. Various teaching methods will be used depending on demand (e.g. a traditional class, drama, art, music/singing, etc.). Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge will be asked to provide scholarships or discounts for people from the LPT who wish to undertake courses at the Acadamh's Campus in Gaoth Dobhair.
Objective:	To provide learning opportunities through Irish for the LPT community and to encourage them to undertake such opportunities.

The Business Sector, Community Organisations and Co-operatives

Measure 6.7.1: A Common Language Policy for the Business Community and Organisations

Description:	A common language policy will be developed in collaboration with representatives from business community, service providers and organisations within the LPT based on the European Charter for Minority and Regional Languages' model (i.e. the 'menu' model) and companies, service providers and organisations in the LPT will be asked to ratify the common policy. It is proposed that representatives of big commercial bodies act as ambassadors for the common policy and/or free publicity is provided (similar to the Eolaire
---------------------	--

	Gnó (www.peig.ie) or publicity on websites advertising courses in Irish locally) and/or annual competitions (similar to Gradam Sheosaimh Uí Ógartaigh) are used to encourage companies, service providers and organisations to ratify the common language policy. As well as that, companies will be encouraged to apply for the Q-mharc Gnó le Gaeilge status (Foras na Gaeilge).
Objective:	To ensure that a comprehensive, clear, specific and effective language policy is being implemented by every company, service provider and organisation within the LPT in order to increase the visibility and standing of Irish in public domains.

Measure 6.7.2: Translation Service

Description:	Information regarding the Scéim Tacáíochta Gnó (Business Support Scheme) (Foras na Gaeilge) and/or Údarás na Gaeltachta's translation service will be sent to every company, service provider and organisation within the LPT and every effort will be made to encourage them to use these translation services. This will help companies, service providers and organisations to implement the common language policy (Measure 6.7.1).
Objective:	To inform business people, service providers and organisations within the LPT of Foras na Gaeilge's Business Support Scheme and/or of Údarás na Gaeltachta's translation service and to encourage them to use these services to increase the use of Irish in the public domain.

Measure 6.7.3: Provision of Services through Irish

Description:	In collaboration with Cumann Tráchtála Ghaoth Dobhair (Gaith Dobhair Commercial Association), practical classes or learning supports free of charge will be provided for the workforce within the LPT to enable them to provide services through Irish. These classes will be practical, communication-based and adapted to business-oriented contexts.
Objective:	To enable the staff of all companies and service providers within the LPT to provide their services through the medium of Irish.

Measure 6.7.4: The Economic Advantages of Irish

Description:	In collaboration with the Department of Arts, Heritage, Regional, Rural and Gaeltacht Affairs/Údarás na Gaeltachta/Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, a study will be commissioned to report on the economic advantages of Irish to this LPT or to the Donegal Gaeltacht in its entirety, as has already been conducted by Gaillimh le Gaeilge (http://www.gleg.ie/wp-content/uploads/gleg_t1.pdf). Once the study has been completed, it will be launched publicly and each company in the LPT will be presented with a copy (copies could be made available in Irish only or bilingually). As part of this enterprise, or as a separate measure, Fáilte Ireland will be asked to make a presentation to the commercial sector within the LPT focusing on the tourism industry in the area, on ways of attracting further visitors to the area and focusing on the economic advantages of Irish for the business community. Furthermore, possibilities will be discussed with Fáilte Ireland about giving special recognition to Gaeltacht areas that form part of the Wild Atlantic Way, with the support of Údarás na Gaeltachta (Gaelsaioire).
Objective:	To inform institutions, companies and service providers in the LPT about the economic advantages of increasing the use of Irish in the public domain.

The Media

Measure 6.8.1: The Media

Description:	A competition to be established through schools in the LPT for children who may wish to watch a series of programmes on TG4 for a period, e.g. six weeks, and write a review of the series. TG4 will be asked to sponsor the competition and provide the prizes.
---------------------	--

Objective:	To increase the number of children/young people watching Irish language programmes on television regularly.
-------------------	---

Public Services

Measure 6.9.1: Health Services

Description:	The health services in the LPT will be contacted to gather information about the health workers who speak Irish and that information will be made public on the MPTIT's website and/or in a small booklet. It could be recommended to the various health services that they ought to use this information in their own advertising/publicity as well. General guidelines will also be laid out regarding the visibility of Irish in offices, waiting rooms and in correspondence and regarding the 'active offer'. Every effort will be made to reach agreement with the health services regarding adhering to the guidelines.
Objective:	To increase the number of people using Irish in dealing with the health services.

Measure 6.9.2: State Services

Description:	A publicity campaign will be initiated to raise awareness about language rights, about the State services that are supposed to be available through Irish and the importance attached to using these services through Irish. The work of the Office of the Coimisinéir Teanga (Language Commissioner) will also be publicised as well as how to submit a complaint. Members of the community will be encouraged to contact the Office of the Coimisinéir Teanga when they are refused services through Irish as is their right. A link to the contact form at www.coimisinéir.ie will be made available on MPTIT's website so that the public can access it easily and other organisations within the LPT will be asked to do the same.
Objective:	To increase the number of people using Irish in dealing with the State services.

Measure 9.3: Religious Services

Description:	The research carried out as part of the language planning process has identified the religious domain as one of the areas where a very high usage of Irish takes place (69.5%) among the public. Therefore, the churches must be supported in every way to assist them in cultivating and preserving this language practice. A consultation will take place with local representatives, and, as appropriate, with regional church authorities, to arrive at the most efficient ways of achieving that.
Objective:	To cultivate and preserve language practice favourable to Irish in religious services.

Physical Planning and Development

Measure 6.10.1: Language Sanctuaries

Description:	A new space will be developed within the LPT as a language sanctuary (similar to the Cultúrlanna in Derry and Belfast). It could contain a café or a small shop, and an open space for young people, etc. This space will be recognizable as a language sanctuary and a strong language policy will be imposed. As an alternative, the funding could be used to provide a grant to existing groups within the LPT who have their own centre and who would be willing to develop that centre as a language sanctuary. Strict conditions would apply to such grants with regard to language policy. Furthermore, a number of cafés and/or social spaces within the LPT will be designated as 'secondary' language sanctuaries with the agreement of the owners. What that entails is that a very strict language policy will be implemented, that all staff will be competent in Irish and that menus, signs, announcements etc. will be entirely in Irish only. It would not be necessary to refuse people with no Irish but to ensure that Irish is spoken with people who speak Irish, etc. In order to motivate owners, the Irish colleges within the LPT, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge and other groups who attract 'language tourists' to
---------------------	---

	the LPT will be asked to recommend these all-Irish speaking cafés to visitors and suggest they only buy in sandwiches, coffee etc. from them. It is recommended that these cafes/spaces be advertised on MPTIT's website. These language sanctuaries will be developed as 'information centre-points' for language planning matters as well and they will be used when other measures arising from the Language Plan are being implemented (events, etc.).
Objective:	To recognize and develop language sanctuaries within the LPT.

Measure 6.10.2: Language Development Facilities for Pobalscoil Ghaoth Dobhair

Description:	A library and language laboratory will be developed (with resources for Irish, French and other languages as appropriate) for PGD with support from local and national institutions dealing with educational matters and Irish, and from the appropriate State departments. Primary schools within the LPT and other community schools located in North West Donegal (i.e. Pobalscoil Chloich Ceannaola and Pobalscoil na Rosann) will be able to use the language laboratory.
Objective:	To provide pupils in PGD and other young people in the LPT and surrounding areas with independent language learning and language enrichment opportunities.

Social and Recreational Services

Measure 6.11.1: Recreational Activities and Easter/Summer Camps

Description:	Providers of recreational activities and Easter/summer camps in the LPT will be contacted in order to ensure that a clear language policy is in operation at events run by them, and that a copy of that same policy is given to parents whose children are attending these events. If a language policy is not being implemented by all recreation providers and by each camp, a sample policy will be laid out and meetings will be held with the providers in order to accommodate their own specific activities depending on the Irish ability of their facilitators, etc. It will be recommended that a clear note/message should appear on all leaflets/booklets/stationery pertaining to Easter/summer camps to remind parents that camp activities will be entirely through Irish. In the case of camps being provided by external facilitators, the camp organisers will be contacted to discuss language matters and to come to an arrangement that will ensure that Irish is given priority when the camp is being held within the Gaeltacht. Special sessions/seminars will be held for instructors/trainers/volunteers who provide recreational activities within the LPT to inform them of matters relating to language awareness and planning and as part of these meetings leaflets will be provided containing special vocabulary related to all pastimes (e.g. football terms, dancing terms, etc.). To reinforce this, regular meetings will be held with instructors/trainers/volunteers to discuss the challenges associated with the promotion of Irish and to share advice, ideas and examples of good practice.
Objective:	To cultivate favourable language practice among young people as part of recreational activities and Easter/summer camps.

The Status of Irish in the Area

Measure 6.12.1: Daily Irish Speakers

Description:	An awareness campaign will be put in place in the community to inform people that certain language habits (e.g. speaking English to people you know to be competent in Irish) is undermining the status of Irish in the community. The message will be supported and backed up by research results arising from the language planning process. Language Ambassadors (Measure 6.3.7) will be employed as part of the campaign.
---------------------	--

Objective:	To increase the number of daily speakers of Irish and to gradually change well-established language usage habits that seriously damage the status of Irish.
-------------------	---

Measure 6.12.2: The Public Domain

Description:	A campaign will be put in place to raise awareness about language issues within the LPT and about efforts by companies and service providers to use the language more. As part of this campaign, publicity will be available about companies providing services through Irish, and, in collaboration with Údarás na Gaeltachta and Foras na Gaeilge (“Gnó means Business”), to draw people’s attention to the workers with whom Irish can be spoken. To encourage people to speak more Irish in the public domain, the feasibility of using economic factors as an incentive for the community will be explored with companies within the LPT, e.g. to give a small discount to those who engage with the company through Irish.
Objective:	To encourage the community to use Irish when engaging with companies and service providers within the LPT.

Measure 6.12.3: The English-Speaking Community of the LPT

Description:	Events and presentations will be organised as part of local festival activities focusing on themes such as the following: the diversity within the modern Gaeltacht community, raising children in different cultures, the Irish language in Ireland (.i. the importance of Irish outside the Gaeltacht), historical connections between Ireland and other countries, minority languages throughout the world, etc. Furthermore, every effort will be made to encourage people not native to this LPT to engage and participate in local committees and to attend Irish language events and Irish classes (Measure 6.6.1). Furthermore, schools within the LPT will be asked to carry out school/art projects with the pupils on the theme ‘Mise agus an Ghaeilge’ in order to illustrate the personal connection the pupil or his/her family has with Irish or their attitude towards the language. As a result, an exhibition for the benefit of the parents could be held in the school, including a short talk emphasising some of the benefits associated with a heterogeneous community, on the cognitive advantages of bilingualism, etc.
Objective:	To encourage the English-speaking community of the LPT to take an interest in Irish and to support language planning efforts by convincing those members of the community not native to the LPT (c.30.0%) that they are part of the Irish language cultural heritage in the LPT and that it forms part of their identity.

Measure 6.12.4: Donegal County Council

Description:	As a language plan for the county is currently being prepared by Donegal County Council, a consultation process will be established between Donegal County Council and the language planning committees in the LPTs, where the main emphasis will be on consolidating language policies for the Gaeltacht and on the visibility of Irish – e.g. road signs (including signs erected by subcontractors), permanent and temporary notices on public lands, etc. – and on Letterkenny’s role as a Gaeltacht Service Town.
Objective:	To increase the visibility of Irish in the LPT.

Measure 6.12.5: Language Managers

Description:	Young people from the LPT who have good Irish and who speak it regularly will be ‘employed’ in the summer colleges during the summer courses as ‘speakers’ whose duty it will be to initiate Irish conversation, give good example at course events and help the students to speak Irish.
---------------------	---

	Young speakers who show an interest in participating in Measure 6.4.1 will be invited to come into classes from time to time to teach rhymes and songs to the parents who are participating in the class and/or play a game with them. Older children in primary schools will be asked to assist in the teaching of Irish to the youngest children in the school. Pupils from 5th and 6th class could visit the younger classes (e.g. infants, 1st class and 2nd class) to play a game or read a story once a week or so. It is recommended that these pupils be empowered as language managers and given certain responsibilities, e.g. to provide a good example to younger children in terms of language practice while they are at play during school breaks etc.
Objective:	To empower young people in the LPT as language managers and increase the self-confidence of young speakers of Irish.

Aguisín IV: Nótaí ar Bhearta an Phlean Teanga

Beart 6.2.1

An Foras Pleanála Teanga

Moltar go bhfostófar foireann de thriúr ar a laghad don FPT: beirt Oifigeach Feidhmiúcháin agus Oifigeach Cléireachais amháin. Maidir leis na hOifigigh Feidhmiúcháin, moltar ar a laghad duine amháin a bhfuil eolas maith/taithí mhaith aige/aici ar an LPT a fhostú. Moltar chomh maith go mbeadh cáilíocht sa phleanáil teanga ag duine amháin acu ar a laghad agus taithí ábhartha ag an duine eile. Beidh Oifigeach Feidhmiúcháin amháin fostaithe mar Bhainisteoir Tograí le comhordú a dhéanamh ar chur i bhfeidhm bhearta uile an Phlean Teanga. Cuideoidh an tOifigeach eile leis an mBainisteoir Tograí agus beidh cúraimí Oifigigh Tacaíochta Teaghlaigh air/uirthi chomh maith. Beidh freagracht faoi leith ar an Oifigeach Tacaíochta Teaghlaigh maidir le bearta a bhaineann go sonrach le tuismitheoirí, le teaghlaigh, le seirbhísí do theaghlaigh, srl. Áirítear orthu seo Bearta 6.3.11, 6.4.1, 6.4.2, 6.4.3, 6.5.1, 6.5.2, 6.9.1 agus 6.12.3. D'fhéadfaí féidearthachtaí a fhiosrú leis an Oifigeach Tacaíochta Teaghlaigh a roinnt le LPTanna eile sa chontae (m.sh. Cloich Cheann Fhaola, Uachtar na Rosann, Toraigh, Árainn Mhór).

Beidh an tOifigeach Cléireachais fostaithe mar riarthóir oifige.

Tá mionbhriseadh síos ar na costais a bhaineann leis an mbeart seo (de réir Chiorclán 2/2014) sa tábla thíos:

Oifigeach Feidhmiúcháin							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tuarastal	€27,464.00	€29,418.00	€30,171.00	€32,687.00	€34,360.00	€35,977.00	€37,588.00
Cáin an Fhostóra (11%)	€3,021.04	€3,235.98	€3,318.81	€3,595.57	€3,779.60	€3,957.47	€4,134.68
Pinsean (5%)	€1,373.20	€1,470.90	€1,508.55	€1,634.35	€1,718.00	€1,798.85	€1,879.40
Iomlán	€31,858.24	€34,124.88	€34,998.36	€37,916.92	€39,857.60	€41,733.32	€43,602.08
Oifigeach Cléireachais							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Tuarastal	€21,345.00	€22,805.00	€23,177.00	€24,255.00	€25,339.00	€26,420.00	€27,502.00
Cáin an Fhostóra (11%)	€2,347.95	€2,508.55	€2,549.47	€2,668.05	€2,787.29	€2,906.20	€3,025.22
Pinsean (5%)	€1,067.25	€1,140.25	€1,158.85	€1,212.75	€1,266.95	€1,321.00	€1,375.10
Iomlán	€24,760.20	€26,453.80	€26,885.32	€28,135.80	€29,393.24	€30,647.20	€31,902.32

An Coiste Stiúrtha

Moltar ionadaithe faoi leith a cheapadh ar MPTIT do ghrúpaí éagsúla, mar shampla an Cheanneagraíocht, ceantar Ghaoth Dobhair, ceantar Anagaire, ceantar Rann na Feirste, ceantar Loch an Iúir, oifigeach don óige agus oifigeach don lucht gnó. Déanfar athcheapadh ar na rólanna éagsúla ag cruinniú speisialta uair sa bhliain.

An Fóram Tacaíochta

Moltar cuireadh faoi leith a thabhairt do na grúpaí seo a leanas páirt a ghlacadh san Fhóram Tacaíochta: múinteoirí agus stiúrthóirí naíonra, daoine óga, tuismitheoirí, eagraíochtaí agus lucht gnó an LPT, oifigigh áitiúla Údarás na Gaeltachta agus Roinn na Gaeltachta, polaiteoirí agus Teachtaí Dála áitiúla.

Beart 6.2.4

Moltar tús áite a thabhairt do dhaoine óga a bheidh ag cur isteach ar an scoláireacht seo. Mura mbíonn dóthain éilimh á léiriú ar an máistreacht, d'fhéadfaí dhá/trí scoláireacht a chur ar fáil don Dioplóma sa Phleanáil agus Buanú Teanga.

Beart 6.3.2

Moltar liosta cuimsitheach agus inathraithe de shuíomhanna áisiúla idirlín agus de naisc eile a chur ar fáil ar an bhFóram, chomh maith le liosta d'aoichainteoirí le Gaeilge, de thurais scoile atá ar fáil trí Ghaeilge agus tacaíochtaí eile dá sórt. Moltar chomh maith uasdátuithe a fhógairt ar an bhFóram maidir le cúrsaí pleanála teanga sa LPT.

Beart 6.3.7

Moltar go mbeidh cúraimí mar seo a leanas i measc chúraimí na nAmbasadóirí Teanga:

- Páirt a ghlacadh in imeachtaí Gaeilge;
- Cuairt a thabhairt ar champaí samhraidh, seisiúin traenála, scoileanna, srl. chun páistí a spreagadh le níos mó Gaeilge a úsáid;
- Gaeilge a úsáid ar na meáin shóisialta;
- Dóibh siúd a bhfuil Gaeilge ar a dtail acu, Gaeilge a labhairt go minic i suíomhanna éagsúla;
- Do dhaoine nach bhfuil mórán Gaeilge acu, gach iarracht a dhéanamh í a fhoghlaim agus an méid atá acu a úsáid.

Beart 6.3.8, Beart 6.3.9 agus Beart 6.3.12

Moltar go ndíreofaí sna polasaithe ar gach gné de shaol na scoile/an naíonra, taobh istigh agus taobh amuigh den seomra ranga/naíonra, ar a n-áirítear:

- Treoirínte ginearálta a fhorbairt maidir leis an luath-thumoideachas (.i. an uair a thosaíonn an léitheoireacht Bhéarla, na hacmhainní Béarla a bhíonn ar fáil do dhaltaí sna naíonáin, srl.);
- Nósanna comhfhreagrais (m.sh. go gcuirfí nótaí abhaile i nGaeilge amháin ach amháin má iarrtar a mhalairt go sonrach);
- A chinntiú go gcuirtear cóipeanna den pholasaí ar fáil i ngach scoil/naíonra (i bhfoirm póstaer, mar shampla) agus go dtugtar cóip (chrua nó leictreonach, agus dátheangach más gá) do gach tuismitheoir/caomhnóir a bhfuil páiste/páistí acu ag freastal ar an scoil/naíonra;
- A chinntiú go mbíonn daltaí scoile ar eolas faoina bhfuil sa pholasaí;
- Cleachtas teanga atá fabhrach don Ghaeilge a chothú agus a bhuanú, moladh agus spreagadh a thabhairt do pháistí a labhraíonn Gaeilge i gcónaí nó den chuid is mó lena gcuid cairde agus cur le húsáid na Gaeilge i measc páistí agus daoine óga. Chuige sin, d'fhéadfaí:
 - Comórtas nó scéim neamhoifigiúil a úsáid i naíonraí/ranganna sa LPT le cúiteamh a dhéanamh ar labhairt na Gaeilge sa rang, agus 'comhdhuais' a bhronnadh ó am go céile ar bheirt nó triúr a labhraíonn Gaeilge i gcónaí nó den chuid is mó agus iad le chéile;
 - Na páistí a úsáideann Gaeilge le chéile go hiondúil a chur ag obair le chéile má bhíonn obair/gníomhaíochtaí grúpa le déanamh (go háirithe sna ranganna is óige sa scoil);
 - Páistí a bhfuil ardchaighdeán Gaeilge sa bhaile acu a ghrúpáil le chéile an oiread agus is féidir le cairdeas agus cleachtas fabhrach teanga a chothú eatarthu.

Beart 6.3.10

Mar chuid den mhodúl/de na ceardlanna seo, moltar díriú ar na téamaí seo a leanas:

- Cúrsaí sochtheangeolaíochta (m.sh. meath na teanga, tábhacht na Gaeilge do thodhchaí na Gaeltachta, stair na Gaeltachta, tábhacht eacnamaíochta na Gaeilge, srl.);
- Pleanáil teanga (bealaí le teanga a chur chun cinn, mionteangacha agus mórtéangacha, comparáidí idir an Ghaeilge agus teangacha eile, an próiseas pleanála teanga agus obair MPTIT agus an FPT, srl.);
- Tionscnaimh phraiticiúla leis an nGaeilge a chur chun cinn sa scoil agus/nó sa phobal;
- Coiste pleanála teanga na n-óg a bhunú le tabhairt faoi thograí agus imeachtaí éagsúla leis an nGaeilge a chur chun cinn sa scoil agus taobh amuigh di.

Moltar múinteoirí nó saineolaithe seachtracha a fháil leis an modúl seo/na ceardlanna seo a mhúineadh.

Beart 6.4.1

Moltar seirbhísí mar seo a leanas a chur a fáil/a reáchtáil san Ionad Tacaíochta Teanga do Theaghlaigh:

- Scéim cuairteanna baile a chur ar bun le tacaíocht ó chlinicí forbartha leanaí/ó dhochtúirí teaghlaigh le roghanna teanga a phlé agus an tionchar a bheadh ag na roghanna sin a phlé le tuismitheoirí nua. Comhairle phraiticiúil a chur ar fáil do dhaoine atá ag súil le páiste agus do thuismitheoirí maidir le straitéisí seachadta teanga, polasaí teanga an teaghlaigh, srl. agus an chomhairle sin a bheith curtha in oiriúint do chineálacha éagsúla teaghlaigh;
- Teachnt le chéile a eagrú do thuismitheoirí nua chun ceisteanna forbartha teanga a phlé agus tacaíocht a thabhairt dá chéile;
- Bailiúchán cluichí agus leabhar Gaeilge a choinneáil le tabhairt amach ar iasacht do thuismitheoirí (d'fhéadfaí seo a reáchtáil i gcomhar le Leabharlann Chontae Dhún na nGall nó cuidiú leo cur leis an mbailiúchán atá á choinneáil acu cheana féin).
- Leabhair tuismitheoireachta i nGaeilge agus leabhair ar nós *Thógamar le Gaeilge iad* agus *Gaschaint* a fháil ar lascaine agus a chur ar fáil in oifigí dochtúra an LPT.
- Pacáistí tacaíochta do thuismitheoirí a ordú ón Roinn agus a chur ar fáil in oifigí dochtúra an LPT le go mbeidh siad ar fáil láithreach do thuismitheoirí óga.
- Scéim chomhfhreagrais do thuismitheoirí nua a fhorbairt, .i. go gcuirfí litir/pacáiste amach chuig thuismitheoirí nua gach cúpla mí ar feadh cúpla bliain le heolas maidir le forbairt chognaíoch agus teanga an pháiste, ranna agus cluichí beaga i nGaeilge a bheadh feiliúnach don pháiste ag an bpointe sin, dlúthdhioscaí le suantraíthe i nGaeilge srl. Moltar pacáistí éagsúla a ullmhú ag brath ar chumas teanga an tuismitheora/na dtuismitheoirí agus ar chleachtas teanga an teaghlaigh.

Beart 6.7.1

Moltar go ndíreofaí sa pholasaí ar na réimsí seo a leanas ach go háirithe:

- Feiceálacht na Gaeilge: treoirínte maidir le comharthaíocht (taobh istigh agus taobh amuigh den chomhlacht/eagraíocht), fógraíocht, ábhar bolscaireachta, póstaer, bileoga agus leabhráin agus eile.
- An Tairiscint Ghníomhach: freagairt an ghutháin, teachtaireachtaí glórphoist agus ríomhphoist, beannú do chustaiméirí, suaitheantais (m.sh. 'Labhair Gaeilge liom', srl.).
- Nósanna comhfhreagrais: stáiseanóireacht, beannachtaí, srl.
- Traenáil: ranganna (saor in aisce nó ar phraghas laghdaithe) d'oibrithe gan Ghaeilge, ceardlanna feasachta teanga/pleanála teanga, traenáil d'oifigigh Ghaeilge, srl.
- Monatóireacht agus forbairt: cóipeanna den pholasaí a chur ar fáil sa chomhlacht/san eagraíocht agus a thabhairt do gach oibrí, monatóireacht sheachtrach a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an pholasaí, spriocanna a leagan amach agus an polasaí a fhorbairt agus a neartú de réir a chéile.

- Cur i bhfeidhm agus freagracht: ball foirne a cheapadh a bheadh freagrach as cúrsaí teanga sa chomhlacht/san eagraíocht.
- Comhlachtaí/Eagraíochtaí Nua: i gcomhar leis na húdaráis cuí, aontú ar an bpolasaí a fháil roimh ré ó chomhlachtaí/eagraíochtaí nua ar mian leo tosú ag feidhmiú sa LPT.

Do chomhlachtaí amháin:

- Do chomhlachtaí ar chuid de shreang gnólachtaí iad: cuidiú leis na hoibrithe atá lonnaithe sa LPT dul i bhfeidhm ar na bainisteoirí réigiúnacha/náisiúnta agus treoirlínte polasaí a chur le chéile maidir le húsáid na Gaeilge sa ghnó trí chéile.
- Do chomhlachtaí miondíola: cuidiú leis na comhlachtaí áitiúla a gcuid soláthróirí a spreagadh le níos mó Gaeilge a úsáid ar phacáistiú, ar fhógraíocht, srl.

D'eagraíochtaí amháin:

- Imeachtaí: treoirlínte polasaí a chur ar fáil maidir le haíonna agus imeachtaí a chuirtear ar siúl san eagraíocht.
- D'eagraíochtaí a bhíonn ag feidhmiú ar fud na hÉireann: moltaí a chur ar fáil maidir le húsáid na Gaeilge in oifigí/ionaid eile taobh amuigh den Ghaeltacht.